

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

c. k. Gimnazyum VIII.

we Lwowie

ZA ROK SZKOLNY

1913.

TREŚĆ: Ze studyów nad renesansem, przez Tadeusza Dobrowolskiego. — Część urzędowa przez Dyrektora.

LWÓW.

NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO

1913.

1950
Sp. 60

I.

O Kochanowskiego
„Odprawie posłów greckich“
słów kilka.

Wśród ujemnych stron odprawy posłów greckich Kochanowskiego wymienia się ubóstwo akcji. Fakt ten formułuje się niejednokrotnie jako zarzut przeciw Kochanowskiemu, który znajduje się w tem trudnem położeniu, iż nie może na krytykę dzieł swych reagować. Nie będą tu wchodził w meritum zarzutu; chodzi mi tylko o wyjaśnienie genezy samego faktu.

Akcya dramatu obraca się około odprawy posłów greckich Menelausa i Ulixesa, jak zresztą sam tytuł wskazuje. Sama odprawa jest punktem kulminacyjnym akcji zarówno dramatu mitycznego czy historycznego jak i dzieła polskiego poety. Przyjrzyjmy się jej z bliska. W tragedyi Kochanowskiego węzłem dramatycznym i przewiną Alexandra jest przekupianie posłów sejmowych. Sytuacya układa się zrazu po myśli bohatera. Sejm w znacznej części przekupiony, bądźto idący na lep frazesów pięknie deklamowanych przez Iketaona daje odpowiedź pomyślną dla Alexandra. Od tej chwili ma sytuacya zmienić się na niepomyślną dla Parysa i wreszcie w katastrofie przynieść bohaterowi zgubę. Wróżby tej zguby i to nie tylko zguby Alexandra, ale i całego „nieszczęsnego królestwa

i zginienia bliskiego“ słyżymy. Sama akcyą dramatu kończy się jednak wiadomością o rozpoczętej wojnie, co wcale nie stanowi katastrofy. Owszem zakończenie takie, jakie jest w tragedyi Kochanowskiego, łagodzi poprzednie wróżby Kassandry i obawy Antenora i zostawia otuchę przyszłości na widok tego pełnego energii przygotowania się do wojny.

Uprzytomnijmy sobie teraz na chwilę akcyę dramatu dziejowego czy mitycznego (mniejsza o nazwę). Zawiązaniem akcyi, a zarazem przewiną Parysa w tym dramacie jest porwanie Heleny i złączone z tem pogwałcenie praw gościnności. Punkt kulminacyjny ten sam, co w dramacie Kochanowskiego mianowicie odprawa posłów greckich; katastrofą śmierć Parysa na tle pożaru Troi.

Przypatrzmy się teraz czy, o ile i w jaki sposób momenty te przebijają się w tragedyi Kochanowskiego. Znajdujemy w niej i zawiązanie akcyi (łącznie z przewiną Parysa) dramatu dzisiejszego t. j. porwanie Heleny; jest tam i katastrofa: zburzenie Troi. Porwanie Heleny przeniósł poeta do ekspozycyi (monolog Antenora) wróżbę o pożarze Troi włożył w usta Kassandry. Pierwsza z nich dzieje się przed akcyą „odprawy posłów greckich“, druga po niej -- obie poza ramami dramatu Kochanowskiego.

Jakież jest powód, że Kochanowski zbudował swą tragedję tak, jak ją widzimy. Niewątpliwie działać tu musiały wzory klasyczne i chęć utrzymania wszystkich trzech jedności. Wprowadzenie porwania Heleny i pożaru Troi do akcyi pogwałciłoby jedność czasu i miejsca. Czy jednak był to jedyny powód, dla którego Kochanowski poświęcił dramatyczność tragedyi.

Zanim odpowiemy na to pytanie, zastanówmy się, jaki jest stosunek obu akcyi do siebie? Podczas gdy pierwszy dramat (Kochanowskiego) nazwać możemy dramatem narodu, dramatem opartym na stosunkach obyczajowych i politycznych, dramat drugi jest dramatem jednostki (Parysa) mianowicie jej życia erotycznego.

Kochanowski przeniósł zatem dramat obyczajowo-polityczny narodu nad dramat erotyczny jednostki. Przypomnijmy sobie, co jest celem i tendencją utworu i zastanówmy się, czy nie są one w związku z wyborem akcyi obyczajowo politycznej narodu dla tragedyi Kochanowskiego. Otóż wiemy, iż Kocha-

nowski pisał swą tragedję na życzenie Zamojskiego, a tendencją utworu miała być poprawa obyczajów społeczeństwa i pobudzenie braci szlachty do wojny z Moskwą. Pierwszy z tych celów będący tendencją trzech czwartych piśmiennictwa polskiego XVI. wieku spowodował, iż Kochanowski wybrał na treść tragedji dramat obyczajowy narodu. Zawiązaniem akcji i przewiną dramatyczną byłaby w tym dramacie przedajność posłów sejmowych, punktem kulminacyjnym odprawa posłów, katastrofą zburzenie „nierządneho królestwa i zginienia bliżskiego“.

Takie zakończenie nie byłoby jednak, pomijając to, iż gwałciłoby jedność czasu i miejsca, odpowiedziało drugiemu celowi dramatu, celowi właściwemu, o który Zamojskiemu chodziło. Upadek przedajnego społeczeństwa, jako katastrofa dramatu oddziaływałby na widza czy czytelnika deprymująco, a takie wrażenie chybiałoby właściwego celu, którym była wojna i to zaczepna wobec Moskwy. Poeta zmienił zatem porządek akcji. Właściwą katastrofę dramatu włożył jako wróżbę w usta Kassandra, a w zakończeniu, które miało zatrzeć deprymujące wrażenie, podkreślił energję narodową i ekspansywność państwa w obec ościennego wroga. Przezto zakończenie skryształizowane w słowach Antenora: „nie wszystko się brońmy“, „Radźmy, jako kogo bić; lepiej niż go czekać“, uzyskał poeta właściwy cel dramatu mianowicie podniecenie szlachty do wojny ofenzywnej z Moskwą.

Wynikiem niniejszej analizy, jest zatem stwierdzenie tezy, iż rozwój akcji „Odprawy posłów greckich” jest wypadkową z trzymania się zasady jedności klasycznych i dwu tendencyi: poprawy obyczajów społeczeństwa i pobudzenia braci szlachty do wojny z Moskwą. Stwierdzić zarazem musimy, iż Kochanowski celowo taki, a nie inny nadał tok akcji i że trzy te siły działające na jej rozwój innej wypadkowej w danych warunkach dać nie mogły.

II.

Rejowskie „Na groby“ w farze rymanowskiej.

W „Zwierciadle“, w części jego końcowej, pomieścił Rej czysto literackie dla nikogo nie przeznaczone epitaphia, którym nadał tytuł: „Nà groby“. Sposób drukowania ustępami czterowerszowymi, jako też wyrażona w tytule liczba mnoga (na groby) wskazuje, że Rej uważał „Nà groby“ za zbiór epitafiów czterowerszowych. Tak pojmuje również prof. Brückner¹⁾. Że jednak można było inaczej patrzeć na te „Nà groby“, świadczy o tem napis na pomniku Sienieńskich, znajdującym się w farze Rymanowskiej.

Nieznany sprawca porobiwszy niektóre zmiany skleił mianowicie z epitafiów Rejowych całość, która nie jest wprawdzie jednolita kompozycyjnie, lecz sprawia za to wrażenie „melodyi waryowanej na tą samą nutę i uczynił z literackiego utworu nakamienny²⁾. Przytaczam oba teksty w całości: W „Zwierciadle“ list 238, kolumna lewa, ostatni wiersz z dołu tytuł na „Na groby“; sam apophtegmat mieści się na kolumnie prawej.

Ośm ostatnich wierszy na liście 238 v. Oto apophtegmat:

„NÁ GROBY“

Nie dziwuy sie nic kàmieniu/
Ani żadnemu známieniu/
Ale sie dziwuy odmíanie/
Nacz też tobie przydzie pànie.
Gdy idziesz mimo ten kàmień/
Pàtrż co wykowano nà nim/

¹⁾ Alexander Brückner „Mikołaj Rey“ Kraków 1905. Rozdział VII. Zwierciadło str. 337. „... W obec rubaszności cechującej nieraz te napisy... odbija poważniejszy ton w napisach „na groby“ czterowerszowych.

²⁾ Wnioskować wolno, iż przemiany takie utworów literackich w nakamienne odbywały się częściej, może też kamień przechował nie jeden zapomniany literacki twór, zaginiony w postaci książkowej.

Iż ten był też iako y ty
 Co mu dano rok zawity.
 Iesli miyasz postoy mało/
 A przypátrź sie co sie sstało/
 Pewnie tákież będzie tobie/
 Iako mnie com tu w tym grobie.
 Byłem ia też iako człowiek/
 Poćciwiem żył przez wszytek wiek
 Otoż masz me osiádkości/
 W małym grobie liche kości.
 Nie dziwuy sie brácie miły/
 Iuźci to stáre nowiny
 Iż ia tu leżę w tym grobie/
 Pewnieć tákież będzie tobie.
 Niewiem czego vpátruiesz/
 Iesli sie Herbow dziwuiesz/
 Pewnie skoroć śmierć dá kijém/
 Iż mi wnet zostániesz strijem.
 Widzę brácie stápasz pyszno/
 Niewfem być ná dobre wyszło/
 Boć nie długo czekać tego
 Że też zá mną skoczysz psiego.
 Gdy cudzy grob oględniesz/
 Przecź tego nie vpatruiesz/
 Iżeć rychło ma ná to przyść/
 Iż też w tákim sam muśisz być.
 Dziwna to rzecz na nędzniki/
 Iż gdy widzą nieboszczyki/
 Iże sie ich przygodámi/
 Nie karzą aż zginą sámi.
 Iac tu czekam łáski Bożey/
 Tobie być nie może gorzey/
 Iesli ná tho nie pomyslasz/
 Iż też ná tho tákież przyść masz.
 Byłem ia też iako y thy/
 Y miałem od szczęścia kwity/
 Pátrź co mi śmierć vczyniła/
 Y ná cięć kosę ostrzyła.
 Nie dziwuy sie miły brácie/

Iż tu leżę w tey komnacie,
Snádnie oná pāni s kosą,
Spráwi że cie też poniosą.
Kiedy pátrzysz ná grob cudzy,
Rádzęć niech cie strách pobudzi,
Abyś swe cząsy rozmyslał,
K czemu masz przisć pilnie krislał.
Rádzęć pilnie vpátrować,
Gdy kogo prowadzisz chowác,
Iż drudzy v drzwi czekáią,
Co cie też prowadzić máią.
Dziwne ludzkie przyrodzenie,
Widząc groby y kámienie,
Co vmárłe przykrywáią
A przed się swiátá łápiáią.

Tekst napisu na pomniku Sienieńskich przedstawia się w następujący sposób:

Nie dziwui się nicz kamieniowi
Ani żadnemu znamieniowi
Ale się dziwui odmianie
Nacz tesz tobie przyidzie panie.
Biłem ia tesz iako człowiek
Poczczwiem żył přes wszytek wiek
Otosz masz me osiadłosci
W małem grobie liche kosci.
Nie dziwui się bracie mili
Iuż czy to stare nowiny
Isz ia tu leżę w tem grobie
Pewniec takiesz będe tobie.
Widzę bracie stąpasz pisno
Nie wiem bycz na dobre wiszło,
Bocz nie długo czekacz tego
Że tesz za mną skoczysz psiego.
Nie wiem czego upatruiesz
Ieśli się herbom dziwuiiesz
Pewnie skorocz smiercz da kiiem
Isz mi wnet zostaniesz stryiem.
Gdy czuży grob oględuiesz

Przecz tego nie upatruiesz
 Iżecz richło ma na to przidz
 Isz tesz w takim sam musisz bicz.
 Dziwna to rzecz na nędzniki
 Isz gdy widzą nieboszczyki
 Iże się ich przygodami
 Nie każą, asz zginą sami.
 Iacz tu czekam łaski bożej
 Tobie bycz nie może gorzej
 Iesli na to nie pomyslasz
 Isz tesz na to takiesz przyidz masz.
 Bylem fa tesz iako y ty
 I miałem od szczęścia kwity
 Patrz czo mi smierz uczynila
 Y na ciężęz kosę ostrzyła.
 Nie dziwui się mily bracie
 Isz tu leżę w tej komnacie
 Snadnie ona pani skosą
 Sprawi że ciężę tesz poniosą.
 Kiedy patrzysz na grób cudzy
 Radzęcz niech ciężę strach pobudzi
 Abyś swe czasy rozmyślał
 K czemu mas przydż pilnie kryślał.
 Radzęcz pilnie upatrować
 Gdy kogo prowadzisz chowacz
 Isz drudzy u drzwi czekaią
 Czo ciężę tesz prowadzicz maia.
 Dziwne ludzkie przyrodzenie
 Widząc groby i kamienie
 Czo umarle przykrywaiają
 A przed się świata łapaiają.

Pomijając zmianę pisowni dokonaną przez nieznanego „autora“ i ruszczenie tekstu rejowego ¹⁾, jakoteż zmianę „kamieniu“ i „znamieniu“ (w. 1. i 2. Zwierciadła) na „kamieniowi“ i „znamieniowi“, co świadczy o braku muzykalności „autora“ nagrobka Sienińskich ²⁾, ważniejsze są dwa odstępstwa od tek-

¹⁾ „Czuży“ nagrobek Sienińskich „cudzy“, tekst Zwierciadła i t. p.

²⁾ Przeoczył on charakter ośmio zgłoskowca nagrobków.

stu Zwierciadła. Opuścił on mianowicie dwa czterowiersze Rejowe (drugi i trzeci) od słów „gdy idziesz mimo ten kamień” do słów „iako mnie com tu w tym grobie“ i przestawił 6. i 7. czterowiersz. U Reja czterowiersz „nie wiem czego vpatruiesz“ poprzedza „widzę bracie stąpasz pyszno“. Zmiany te jednak nie przyczyniają się do stworzenia jednołitości kompozycyjnej, ni do zatarcia urywkowej budowy tej zlepkowej formacji. Autora nagrobka Sienieńskich nazwałem nieznanym. Że nie Rej był autorem tej przeróbki, świadczy ogólnikowość treści i brak wszelkich szczegółów o Sienieńskich, których autor Postyli znał dobrze, czego dowodem epigram jednemu z nich Zbigniewowi, kasztelanowi sanockiemu poświęcony:

Będę cię miał za mędrka, jeśli żeś ugodził,
Co się tu w tym łbie wierci, byś rok za nim chodził:
Bo się tu dziwno wszystko razem pomieszało,
A nie masz nic potrosze, wszystkiego nie mało.
Jest rozum, jest i dworstwo, jest na wszem baczenie,
A niech się on pokusi, i włoskie ćwiczenie,
Pewnie na nim przytraci, gdy go kto za głupca
Kupi, bo nie rychło nań zasię znajdzie kupca¹⁾.

„Nieznany autor“ nie podał jednak, w czym był nieodrędnym synem swych czasów, źródła „natchnienia“, lecz nie umieścił też swego nazwiska pod nagrobkiem, snąc Rej zanadto był znany w Sanockiej ziemi, by było można stroić się w cudze piórka.

¹⁾ Zwierzyniec cz. II, XXXVI. Zbigniew Sienieński, kasztelan Sanocki str. 123. wyd. Bruchnalski (wyd. Ak. Um. w Krakowie Bibl. pis. pol. 1895).

III.

Renesansowe epitafia polskie.

Skoro rzucimy okiem na poezję polską w jej rozwoju, jako na odzwierciedlenie rozwoju kulturalnego życia narodu, zwróci uwagę naszą jeden charakterystyczny szczegół w psychice jednostki w stosunku do jej życia prywatnego i publicznego, który pozostając w zależności od prądów kulturalno-umysłowych Europy, a w związku z przełomem w życiu i poezyi w Polsce pod koniec XVIII, a początek XIX. w. obok innych czynników życiowych i literackich, swojskich i obcych zmianę tę wywołujących, do których pozostaje poniekąd w stosunku skutku do przyczyn, określa jasno i od tej chwili już zupełnie stanowczo czasy trwania niepodzielnego, niemal wyłącznego wpływu klasycznej starożytności w literaturze i w życiu (chwilowe wahnięcia i wpływy innego rodzaju nie zmieniają stanu rzeczy) od poddania się literatury i życia całości wpływów świata kulturalnego.

Różnica ta zasadnicza w stosunku życia prywatnego do życia publicznego w jednostce polega na tem, iż za czasów renesansu właściwego jak i jego kontynuacyi nie różnicowano życia publicznego (pod jakąkolwiek postacią) od życia prywatnego jednostki — podczas gdy czasy późniejsze uskuteczniły tę dyferencyację. Tem obok wpływu klasycznej starożytności (o czem niżej), tłumaczy się fakt, iż za czasów renesansu spotykamy taką powódź utworów literackich, mających za przedmiot swój uroczystości jak: zaślubiny, pogrzeb, chrzest, koronacja i t. p., które w czasach nowszych zupełnie niemal z literatury ustąpiły lub stanowią w niej bardzo nikłe i dla całości utworów małoważne motywy. Za renesansu utwory te zajmowały pierwszorzędne, bardzo wybitne w literaturze miejsce.

W pracy niniejszej pragnę zastanowić się bliżej nad jedną gałęzią tego rodzaju utworów, a mianowicie nad nagrobkową literaturą renesansową w Polsce. Mówię literaturą, gdyż za renesansu „nagrobki“ były przejawem literackim, czego dowodzi drukowanie ich, bardzo często obok innych utworów literackich do śmierci się odnoszących. Fakt niezróżnicowania życia pry-

watnego od publicznego w świadomości jednostki: to jeden moment tłumaczący nam przynależność tego rodzaju utworów, co „epitaphia“ za czasów renesansu do literatury. Drugim momentem tłumaczącym nam literackość „nagrobków“ jest praktyka helleńsko-rzymska. Wystarczy przywieść na przykład choćby „epitaphium“. Ovidyusza z „Tristium libri“¹⁾ dzieła do literatury bezsprzecznie należącego²⁾).

Pojęcie „nagrobka“ było więc, jak widzimy, od dzisiejszego pod tym względem szersze, iż podczas gdy dzisiejsze są tylko nakamiennie, „nagrobki“ renesansowe były prócz tego literackimi utworami. Pojęcie „epitaphium“ było i pod innym względem znacznie szersze i szersze było ch zastosowanie. Prócz roli nagrobka, który również obszerniejsze miał od dzisiejszego cele (o czym niżej) musiał on i inne spełniać zadania, nieraz zgoła od swego właściwego przeznaczenia różne. Dość wspomnieć tu o owym „nagrobku“ - paszkwilu Dyabła Stadnickiego w formie „umbra loquitur,“ który ciągle przez rodzinę zmarłego niszczony pojawiał się niezwłocznie przez długi czas przy gościńcu łańcuckim³⁾).

Nazwa „*Epitaphium*“ obejmowała dwa rodzaje literackie: apolog i właściwy nagrobek. Pierwszy z nich najwybitniejszego przedstawiciela znalazł w Szymonowicza „Nagrobkach zbieranej drużyny“. Dydaktyzm tych nagrobków kwalifikuje je jako bajki. Występują w nich najczęściej zwierzęta obdarzone jakąś wadą, z powodu której spotyka je śmierć. Dydaktyzm to apo-

¹⁾ Księga III. III. v. 73. ss.

²⁾ Pozwolę sobie „nagrobek“ ów przytoczyć w całości dlatego, iż szczegółowe zbadanie stosunku polskich „nagrobków“ renesansowych do starożytnych i renesansowych Europy pozostawiam do specjalnego w tej kwestyi studyum, a chciałbym już tu zwrócić uwagę na wielką wspólność motywów, toka myśli i formy:

Hic-ego-qui-iaceo, tenerorum-lusor-amorum, ingenio-perii-Naso poeta-meo.

At-tibi-qui-transis-ne sit grave-quisquis-amasti dicere-Nasonis-molli-ter-ossa-cubent.

Epitaphium pod względem formy przemowne (Przemowa do przechodnia); pod względem treści: szczegółom biograficznym towarzyszy zwrócona do przechodnia prośba o modły za zmarłego. „Nagrobki“ o identycznej strukturze spotykamy w Polsce za renesansu wcale często.

³⁾ Wł. Łoziński „Prawem i lewem“ rozdział o „Dyable Łańcuckim“.

logu: negatywny. Utwór poucza na wzorze ujemnym i przy pomocy motywu kary: jak czynić nie należy. Ściślej rzecz biorąc, słowu „nagrobek“ nie tylko treść inna w obu wypadkach odpowiadała, lecz i pochodzenie wyrazu jest zupełnie różne. Podczas gdy w drugim wypadku „nagrobek“ to utwor przeznaczony do wyrycia na grobie, w pierwszym pisano apolog-epigram: „na grób“ tak jak pisało się epigramy „na obraz“ „na pogodę“ i t. p. Przedmiotem niniejszej pracy będzie drugi rodzaj „nagrobków“: „epitaphia“ właściwe i to takie, które będąc literackimi mają równocześnie charakter nakamienności. O tem nakamiennem ich przeznaczeniu mówią niekiedy sami poeci n. p. „Klos w łzach tablicę zawiesił“¹⁾ „Tę tablicę postawił wielce zasłużonemu patronowi bolejący Dantyszek“²⁾. „Wiersz na tablicy położył Trzeciecki“³⁾ „Bracie napis kładź na grobie“⁴⁾. — Wiemy, iż „nagrobek“ Kochanowskiego Kretkowskiemu znajduje się w kościele w Padwie; z charakteru innych nagrobnych ich przeznaczenia można się domyślać.

Dwa momenty t. j. literackość przy równoczesnej nakamienności mając na względzie przy omawianiu „epitaphiów“, nie uwzględniłem nagrobków literackich z powodu ich czysto literackiego charakteru częstokroć co do formy i treści daleko od „nagrobka“ — przedmiotu naszej pracy odbiegających; Tyczy się to przedewszystkiem kilku „epitaphiów“ Kochanowskiego, z których pominąłem jedne jak n. p. Nagrobek Doraliki z powodu zbyt widocznej formy i treści pieśni, inne jak nagrobek Tomaszowi z powodu treści, dzięki jawnej przyganie wad zmarłego i karze za nie, zbliżonej do nagrobka - apologu.

*

*

*

- 1) Grochowski Falkowicównie.
- 2) Dantiscus Tomicio II.
- 3) Daniecki Lubomirskiemu 4.
- 4) Tricesius Hedvigi Myscae.

Z kolei przystąpimy do omówienia *ogólnego charakteru* „nagrobków“.

Niektórzy poeci ¹⁾ zwierają się nam, że utwory ich mają być „pamiętką“ po zmarłym; z jednej strony mają one służyć do zaspokojenia i ciekawości przechodnia, jak o tem świadczy brzmienie słów Trzecieckiego ²⁾: „Iustitia: Gdy wszystko wiesz przechodniu, żegnaj! Viator: Ty także dziewico żegnaj;“³⁾ z drugiej strony chodzi o wysławienie zmarłego: „Jeśli chcesz znać sławne rzeczy, przystań, przechodniu, i czytaj te wiersze⁴⁾, który to środek ma wydrzeć zapomnienia fali wiadomość o zmarłym i skutecznie przedłużać żywot jego ku wiecznej sławie w pamięci ludzkiej.

Skoro bliżej przypatrzymy się charakterowi „nagrobków“ wyróżnimy wśród nich następujące rodzaje: 1) ekspozycyjne ⁵⁾ i czysto biograficzne, 2) pochwalne, 3) dydaktyczne, 4) deploratoryjne i liryczne, 5) pocieszające, 6) o charakterze modłów ekspiacyjnych, 7) (jedno) o charakterze obrony zmarłego przed obmowa. Nie wszystkie jednak „epitaphia“ są pod względem charakteru swego jednolite. Niektóre z nich mają charakter złożony. I tak spotykamy nagrobki „1) pochwalno-dydaktyczne, 2) pochwalno-modlitewne, 3) biograficzno-modlitewne, 4) pocieszająco-modlitewne, 5) ekspozycyjne komentowane uwagami poety, 6) biograficzno-deploratoryjno-modlitewne, 7) biograficzno-modlitewno-dydaktyczne.

W drugiej części pracy przedstawię środki, zapomocą których autorowie „nagrobków“ nadawali im ich charakter ⁶⁾. Zanim jednak do tego przystąpię, chciałbym poruszyć jedną kwestyę, mianowicie: czy i ile forma wiersza przysądza „nagrobki“ do któregoś z rodzajów literackich: epicznego, lirycznego czy dramaty-

¹⁾ Grochowski Annie Austriaczce, Wiszniowski matce.

²⁾ Tricesius I. Roxicio,

³⁾ Podobnież Tric. Jeanni Roxicio: „dziadowi ten pomnik postawiła, z którego dowiesz się kim był“.

⁴⁾ Krzycki, Elżbiecie Austriaczce.

⁵⁾ Ekspozycyjnemi nazywam „epitaphia“ mówiące krótko, kto w danym grobie leży n. p. Thurso biskup w tym grobie spoczywa.

⁶⁾ Rzecz o motywach — ze względu na ograniczony rozmiar „Sprawozdania“ — ogłoszę osobno.

cznego. Otóż stwierdzić musimy, iż bezwzględna niemal większość utworów łacińskich ma formę epiczną t. j. heksametr¹⁾ — kilka zaledwie utworów ma formę dyalogu. Ponieważ jednak w pracy niniejszej omawiam zarówno łacińskie, jak i polskie „nagrobki“, a co do wiersza polskiego nie mamy równie kategoriycznego sprawdzianu kwalifikującego utwór, gdyż w poezji polskiej nie ma tak ścisłego związku między treścią, a formą, jak w utworach łacińskich, przeto sąd o tej kwestyi zostawiam do dalszych rozdziałów pracy. Czasowo ograniczyłem pracę od r 1500²⁾ po rok 1632, a więc na epokę rozkwitu właściwego renesansu w Polsce.

* * *

Z kolei zajmę się zagadnieniem: Za pomocą jakich środków, operując treścią jako materiałem, epitaficy nadawali utworom swym charakter ogólny.

Motywy jako środek.

Chodzić nam tu będzie o wartość motywów ze względu na charakter „nagrobków“. Wartość ta występuje przy jednych motywach bezwzględnie, przy drugich ze względu na stosunek do innych motywów. Jedne z motywów przedstawiają li tylko fakt; takimi są przede wszystkim motywy wydarzeń życiowych; jako takie mogą występować m. śmierci (w charakterze m. biograficznego) o ile śmierć jest tylko zaznaczona i często motyw grobu. Motywami sławiącymi zmarłego są motywy: sławy, zaszczytów, pogrzebu i grobu, darów umysłu i piękności, cnót i zasług; motywami dydaktycznymi: m. nieba pojętego jako nagroda za życie cnotliwe, motyw sławy, wskaźnika moralnego, przykładu cnoty i zasługi. Wszystkie te motywy spełniały swą rolę dydaktyczną przez zachęcenie. Motywy grozy spełniają funkcyę dydaktyczną przez admonicę: Takim memento jest

¹⁾ Cf. Horacego „List do Pizonów“.

²⁾ t. j. oá chwili, w której pojawiają się pierwsze drukowane „nagrobki“.

m. śmierci, m. trupa, m. grobu, a przede wszystkim m. marności i znikomości świata. Inne bowiem motywy grozy nie sprawiają należytego wrażenia przez to, iż brak w nich silniejszych momentów. Motywami konsolatoryjnymi są: właściwy motyw pocieszenia, tudzież motyw nieba (pocieszenie co do stanu zmarłego). Motywami lirycznymi, jakkolwiek nie zawsze w lirycznej występują szacie, są m. deploratoryjne: opłakiwania i pożegnania i m. miłości. Mamy wreszcie, jako osobny rodzaj: m. modlitwy.

Charakter motywów.

Motywy są po największej części opisowe. To też wspomnę tu tylko te wypadki, które wykazują inny charakter. Motywy liryczne: jak n. p. pożegnania, opłakiwania i miłości pod względem formy przedstawienia wykazują różne rodzaje. Poeta, bądźto przedstawia żal jako stan psychiczny, a więc lirycznie. „Jasiu, bym cię był nie widział, jak ślepi, mniejszyby by to był żal i Persefona nie wzięłaby mi twych uśmiechów. Jeszcem Cię nie obżałował“¹⁾ „Tu leży, co go dusza moja miłowała“²⁾, jużto opisując zewnętrzne korrelatywy stanu psychicznego: „ucałowaś trumnę, schowałam Cię tu“³⁾, wreszcie zachęcając do opłakiwania „Płaczcie ubogie wdowy i smętne sieroty, umarł ten, co na pieczy wasze miał kłopoty“⁴⁾. Motyw marności, świata ma zwykle refleksyjny charakter, a formę aforyzmu: „Człowiekowi nic znakomitego nie jest trwale dane“ (Krzycki Olbrachtowi⁵⁾) Motywy dydaktyczne zwłaszcza motyw przestrogi ubrane są zwykle w formę przemowy, a niekiedy otrzymują ton kazaniowy, „Kajcie się zdrajcy w złych zamiarach... i na pomstę Bożą pamiętajcie“⁶⁾.

Tu wspomnieć przyjdzie o trzech wątkach dramatycznych, z których dwa stanowią całość nagrobka, a trzeci jego zakończenie.

1) Miask. synowi.

2) Daniecki Lubomirsk.

3) Daniecki Lubom. 2.

4) Kochanowski, Kaspra Koch.

5) Groch. Niemoj.

Pierwszy z tych wątków¹⁾ mówi o skardze chorób, iż wskutek działalności lekarza, zmniejsza się pokłosie śmierci — na co śmierć odpowiada odebraniem Lindenerowi życia. W drugim²⁾ opowiada autor o tem, jak śmierci zrobiło się żal wielkiego człowieka i chciała mu życie darować, lecz, jak mówi poeta, „musiała słuchać Boga“. W trzecim opowiada Krzycki o miłości — służbie Jarockiego ku pani serca Barbarze, o śmierci tej ostatniej, o rycerskiej walce Jarockiego ze śmiercią w obronie Barbary i o tegoż Jarockiego klęsce—śmierci.

Forma utworów.

Z kolei przystąpimy do omówienia formy nagrobków. Poeci ujmują je bądźto w formę opowiadania (41%) bądź to przemowy (57%), jużto w formę dyalogu (przeszło 2%) i to dyalogu pozornego lub rzeczywistego, już też wreszcie, nie całości utworów wprowadzie, lecz ich częściom nadają formę modlitwy (specjalny rodzaj przemowy). Co do formy opowiadania zaznaczyć należy, jako szczegółowy wypadek: budowę ramową. Poeta w ramy ogólne³⁾, będące refleksjami o poglądzie na świat, wtłacza jako ilustrację szczegółową n. p. biografie zmarłego, mającą stwierdzić sąd ogólny wypowiedziany w ramach. Przemowa może pochodzić od ducha zmarłego lub od poety. W pierwszym wypadku poeta prawie nigdy nie wymienia wyraźnie, do kogo duch zwraca się z przemową. Słuchaczem ducha jest najczęściej przechodzień (viator).

Poeta przemawia do zmarłego, do przechodnia, do narodu, do krewnych zmarłego, wreszcie (b. rzadko: 2 razy na 156 ep.) i to w toku opowiadania: do śmierci. Bardzo rzadko również używa poeta formy dyalogu. Dyalog pozorny jest właściwie opowiadaniem poety na zadane przez niewymienioną osobę pytanie: „Kto tu spoczywa?“ — Dyalog rzeczywisty również b. rzadko poja-

¹⁾ Miask. Lindenerowi.

²⁾ Miask. Szurzyńskiemu.

³⁾ Nie podaję tu cytatów, ponieważ w następnym rozdziale przy omawianiu stosunku formy do treści będę miał sposobność zająć się tą kwestją szczegółowo.

wiający się, różni się tem od powszedniego, iż poeta wymienia dokładnie osoby, a są niemi: Viator i Pietas — w drugim Viator i Iustitia. Co do formy: jest to szereg pytań, które przechodzień zadaje swemu interlokutorowi i szereg odpowiedzi na te pytania.

Godzi się zaznaczyć, iż żaden z dyalogów tak jednego jak drugiego rodzaju (jest ich razem 4) nie łączy się z treścią dramatyczną — lecz każdy z nich jest właściwie opowiadaniem rozłożonem na dwie osoby; z drugiej strony wszystkie trzy wątki dramatyczne, o których wspominałem powyżej, znajdują swój wyraz w formie opowiadania.

Kwestya to niezmiernie ciekawa z tego względu, iż niejednokrotnie zarzuca się poezyi polskiej brak dramatu, przyczem powszechnie zwala się winę tego braku dramatu w poezyi na brak jego w życiu Polski. Fakt rozbieżności dramatycznej treści z dramatyczną formą świadczy o braku uświadomienia stosunku wzajemnej przynależności do siebie tych dwóch rzeczy. Dramat prawdziwy za renesansu, a nawet i o wiele później, powstać u nas nie mógł, ponieważ nie uświadamiano sobie, jaką treść w dramatyczną formę wtłoczyć należy i opowiadano fabułę dramatyczną, a w dyalog wtłaczano treść opisową.

Po tej dygresyi powracam do właściwego przedmiotu. — Wspomnieć należy jeszcze o formie modlitwy, która jest właściwie przemową do Boga. Wszystkie wyżej omówione wypadki posiadały cechę czystości formy. Wyjątek poniekąd stanowi forma epeuchezy z tego powodu, iż nie pojawia się nigdy samodzielnie, lecz jako forma pewnego ustępu nagrobka.

Pomówić nam przyjdzie słów parę o formach mieszanych. Poeci łączą najczęściej formę opisową z epeuchetyczną, rzadziej formę przemowy (do krewnych, narodu, przechodnia) z modlitwą.

Jako szczegółowe wypadki występują: połączenie przemowy do zmarłego z przemową do przechodnia, opisu z przemową do śmierci lub narodu, wreszcie bardziej skomplikowane formy: opisowo epeuchetyczno-przemowna (ta ostatnia część rozpada się na przemowę do zmarłego i do śmierci).

Charakter utworów.

W I. części pracy niniejszej omówiłem charakter „nagrobków“. Ponieważ w następnym rozdziale przyjdzie mi omówić stosunek formy do treści i wpływ jej na charakter utworów — przeto pokrótce przypomnę ogólny ich charakter. Nagrobki mają po największej części charakter jednolity, rzadziej złożony. Epitaphia dzieli się pod względem charakteru na 1) ekspozycyjne lub czysto biograficzne, 2) pochwalne, 3) dydaktyczne, 4) deploratoryjne i liryczne, 5) pocieszające, 6) o charakterze modłów ekspiacyjnych, 7) (jedno) o charakterze obrony zmarłego przed obmową. Niektóre nagrobki są pod względem charakteru złożone. Wśród nich zachodzą następujące kombinacje: 1) pochwalno-dydaktyczne, 2) pochwalno-modlitewne, 3) biograficzno-modlitewne, 4) pocieszająco-modlitewne, 5) ekspozycyjne z uwagami osobistemi poety, 6) biograficzno-deploratoryjno-modlitewne, 7) biograficzno-modlitewno-dydaktyczne.

Pierwszymi t. j. pod względem charakteru jednolitymi, zajmę się bliżej i szerzej. O epitafiach, o charakterze skomplikowanym powiem mniej, uwagi co do pierwszych stosują się na ogół i do drugiego rodzaju. Będę więc o nagrobkach złożonych mówić tylko o ile znajdzie się w nich coś, czego nie ma w utworach pierwszego rodzaju.

* * *

Z kolei przejdę wszystkie te rodzaje „nagrobków“ i zastanowię się szczegółowo, jak zapomocą wyżej omówionych środków poci nadawali charakter swym utworom:

A. „Epitaphia“ ekspozycyjne i czysto biograficzne.

„Nagrobków“ tego rodzaju, wliczając tu i nagrobki biograficzne, komentowane uwagami poety, jest 15, a więc procen-

towo na 156 „epitafiów“ (taką bowiem liczbą nagrobków w pracy mej, jako materiałem rozporządzam 10%). Przeważną ich ilość (9 tj. 60%) ubierają poeci w formę opowiadania; reszta przypada na formę przemowną (3 ad mortuum, 3 umbra loquitur).

Najbardziej czystym ekspozycyjnym nagrobkiem jest szóste „epitaphium“ Lendana: „Wrocławski biskup Thurso pod tym kamieniem spoczywa“. Jestto w formę wiersza ujęte nazwisko i stan zmarłego. Poeta objaśnia krótko: kto w grobowcu spoczywa. Trzecieśki ¹⁾ doda motyw wieku zmarłego i m. stanu duszy po śmierci, a sławy na ziemi. W „nagrobku“ Myszkówny poda fakt, iż pod nieobecność rodziców zmarła, pochował ją proboszcz miejscowy. Podobnież w nagrobku. „Piotrowi Krzysztoporskiemu“ (Christoporinus), a w nagrobku Jadwidze Chr. poda szczegóły rodowe i rodzinne wraz z motywami nieba i inhumacyi. Kochanowski w nagrobku Nicety, wyjaśni stan zmarłego i rodzaj śmierci. Ekspozycyjne epitaphia podają szczegóły dotyczące śmierci zmarłego, jego nazwisko, fakt inhumacyi. Do typowych należy Buczkowskiego „nagrobek“ Bątkowskiemu (2.) „Ojczyzną był mi Bątków, zajęciem księgi święte, pieśń i ołtarz.

Czysto biograficzne nagrobki nieraz z uwagami własnymi poety znajdujemy u Krzyckiego (Królowny Anny) Kochanowskiego (Kretkowskiego, Stanisława Pythagoresa) Grochowskiego (Hołubka 2. królewicza Krzysztofa Niemojowskiego (3) Miaskowskiego (Lindenera). Poeci opowiadają w nich wydarzenia życiowe nie zabarwiając ich żadnym tonem uczuciowym, dydaktycznym ni pochwalnym. Są to zwykle szczegóły dotyczące pożycia rodzinnego²⁾, stanu i zawodu³⁾, opowiadające o śmierci (Gr. Niem. 2.) lub wreszcie takie, które uderzały poetę swą niezwykłością n. p. Grochowski w nagrobku Krzysztofowi wspomni, iż Krzysztof z martwej matki zrodzony, mimo zwyczaj świat oglądał. Uwagi poetów są bądźto komentarzami jakiegoś faktu

¹⁾ Tric. Decio Ludovico patri.

²⁾ Groch. Niemoj. 3 krótko żył z żoną; dwoje dzieci zostawił.

³⁾ Kochan. Pythagorae i Stenelai.

z życia n. p. Miaskowski w nagrobku Lindenerowi tłumaczy, iż śmierć dlatego wzięła lekarza, że „choroby skarżyły się na coraz rzadsze przezeń groby“.

Kochanowski nawiązując do śmierci z ran w łożu¹⁾ powie, iż „przecież jeśliś już z ran miał umrzeć, wolałbyś przed twymi paść proporcami“. Grochowski z okazji morderstwa spełnionego na Niemojowskim narzekać będzie na czasy, w których gość gospodarzowi i na odwrót śmierć gotuje“, a uląkłszy się snąc podobnego losu, wołać będzie, iż taka zbrodnia nie ukryje się, iż pomsta boża odkryje zbrodniarzy. Tenże autor powiąże zwycięstwo pod Byczyną ze śmiercią Hołubka i nazwie je zemstą Polaków, którzy po stracie „Gołubka, orła ułapili“. Krzycki powiąże śmierć królowej Anny z powodu nieszczęśliwego wypadku z nieudaną ceremonią chrztu, nazwie tę ostatnią „omen“ i wyciągnie stąd zgodny z duchem renesansu wniosek, iż „wiele na tem zależy, pod jaką kto wróżbą wzrasta“.

Kochanowski odstąpi nam w nagrobku Kretkowskiemu z okazji opisu Olimpu nieba, gdzie zmarły przebywa, swą znużoną jakimiś przeżyciami duszę; a Olimp wyda mu się spokojną przystanią, „gdzie wśród Bogów orszaku śmieją się z marnych trosk, nadziei i lamentów ludzkich“. Omówione „epitaphia“ dzięki swemu obojętnemu charakterowi nie wiele nam dają pola do uwag.

Inaczej przedstawia się sprawa z

B. nagrobkami pochwalnymi.

Rodzaj ten ma wśród nagrobków najliczniejszych przedstawicieli i stanowi najpotężniejszy co do liczby dział „epitaphiów“. Czy tych laudatoryów, nie licząc pochwalno-dydaktycznych i pochwalno-modlitewnych, jest 50, co stanowi blisko trzecią część wszyst-

¹⁾ Stenelao.

kich nagrobków. Forma nagrobków pochwalnych w przeważnej części epiczna (62%). Choć znajdują się również przemowy (32%) i dialogi (6%). Charakterystyczne, iż w dwu nagrobkach każą poeci chwalić się zmarłym, wkładając w ich usta (*umbra loquitur*) pochwałę ich własnych cnót i czynów. Właściwą formą laudatoryów, podobnie jak poprzedniego rodzaju nagrobków, jest zgodnie z ich charakterem i statystycznym wykazem opowiadanie. Jednym z najważniejszych problemów, dotyczących nagrobków pochwalnych jest kwestya stosunku pochwały nagrobka do renesansowego ideału człowieka. Powszechnie wiadomo, iż za czasów renesansu teoria człowieka idealnego szła w dwu kierunkach, ogólnym i specyficznym.

Pierwszy zastanawiał się nad ideałem człowieka, wyznaczał mu idąc za greckim typem *kallokagaty*, wszechstronność udoskonalenia zarówno fizycznego, jak i psychicznego. Drugi kierunek: szczegółowy, zajmował się określaniem ideału człowieka, ze względu na jego stan.

Ogromnie ciekawym zjawiskiem jest fakt, iż najwybitniejszym przedstawicielem pierwszego kierunku jest Krzycki a obok niego Dantyszek — drugiego Kochanowski.

Fakt ten, iż pierwszy kierunek znalazł swych przedstawicieli na początku XVI. wieku, drugi zaś nastąpił chronologicznie, później, pozwoli nam rzucić pewne światło na sposób percepcji prądów renesansu w Polsce. Fakt, iż określenie ideału człowieka wogóle, poprzedziło określenie ideału człowieka pewnego stanu, pozwalałoby wnioskować, iż percepcja renesansu szła raczej drogą rozwiązywania zagadnień za pomocą literatury klasycznej, niż drogą biernego przejmowania pojęć starożytnych.

Hypotezę tę należałoby skonfrontować ze sposobem percepcji innych prądów i pojęć klasycznych i renesansowych — lecz nie tu miejsce na to.

Najbardziej charakterystycznym przedstawicielem pierwszej grupy, t. j. ideału *kallokagaty* jest Krzyckiego „*epit. duorum monach*“, w którym autor mówi: iż życie ich godne było chwaleń, ponieważ byli „biegli w teologii, obyczajów wyżej Ka-

tona, honor religii. Obaj ciałem Ajaksa przypominali za życia, „słyniełi religią, poczciwością, siłą i sztuką“¹⁾.

Jeszcze wyraziściej występuje kallokatya w nagrobku Sakranowi: „Gdy na ziemi Pallas i Wenus swe dary mu dały, by wieczną mógł zdobyć sławę. Pierwszy tu retoryki uczył i czcila go młodzież. Wymową do najwyższych doszedł godności. Królom, którzy nagradzają dobrych, był drogi. Za zasługi zbierał nagrody“. Podobnież Dantyszek wielbi u zmarłego wszechstronność zalet, n. p. w nagrobku Zygmunтови I.: „Potomek wielkich książąt, sławny czynami, sprawiedliwością i wiarą; długo rządził Polakami i wiele bogactw i zaszczytów im przyniósł, sławny tym zamkiem i wielu świątyniami, odznaczał się wśród narodów w boju i pokoju, czciciel prawdy, roztropny, pobożny, mądry, umiarkowany, nieunoszący się“.

Najdoskonalszym przedstawicielem drugiego kierunku jest Kochanowski. Autor „Odprawy posłów greckich“, zdąża przede wszystkim do skoncentrowania wrażenia, jakie ma wywrzeć pochwałą, określając zmarłego cnotami jego stanowi właściwemi i dążąc do jednorodzajowości motywów. Tak n. p. w nagrobku Firleyowi, określa cnoty i czyny rycerza — o innych cnotach i zaszczytach, wcale nie wspomina. Najlepiej uwydatnia się ta różnica obu kierunków w zestawieniu epitaphium Kochanowskiego z nagrobkiem temuż Firleyowi Ziółkowskiego, który jako współczesny Krzyckiemu dąży do wszechstronnej pochwały:

Ziółkowski epit. Nicolai Firlej.

Przechodniu... masz oto młodzieńca syna wojewody, potomka Firlejów,... legł za wspólne dobro waleczny. szlachetny, szczęśliwy! zyskał pobożną walką niebo i sławę wieczną.

Kochanowski Epit. Firlei.

Waleczny Firleyu! ta urna twych prochów strzeże, gdyś pociskiem Marsa ugodzony. Lecz sława twa żadnym niepodległa losom, żyć będzie póki będą kopie, berdysze, proporce surmy.

Podobnież w nagrobku Grabskiemu, znajdujemy pochwałę uczonego: „Waham się wymowny Grzebski, czy nazwać cię ła-

¹⁾ Mowa o mnichach.

cinnikiem czy Grekiem, tak dalece oba języki były ci znane; bo choć byłeś Sarmatą, na mowę twą nadstawiali uszu zarówno Grecy, jak i łacinnicy“. Na tem samem stanowisku spotykamy Bielskiego w nagrobku Strusowi: „Tu Strus, co umarł za ojczyznę leży, Lecz żyje, dokąd dzień za nocą bieży“. Trzecieskiego i innych.

Oba kierunki laudatoryów miały mniej więcej jeden sposób pochwały: zbierały i opisywały fakty, mające zmarłemu przynieść sławę. Gdy ich brakło, lub gdy wydały się zbyt skromnymi, poeta stawiał przypuszczenie, czego zmarły byłby mógł dokonać, lub czemu mógł zostać, gdyby go śmierć nie zabrała, n. p. Krzycki w epit. Fryderykowi kardynałowi, „Król i ród, wiele się po nim spodziewali, byłby bowiem dostąpił najwyższego zaszczytu, gdyby go śmierć nie porwała“.

Niekiedy poeta pragnąc zaciekawić przechodnia, nadaje nagrobkowi formę bądźto pozornego¹⁾, bądźteż rzeczywistego dyalogu. Dyalog składa się z szeregu pytań, mających wznieci ciekawość i odpowiedzi na nie: Viator²⁾: Kto tu leży? P.: L. D. V: Powiedz, kto na taką godność zasłużył u ciebie? P. Człek wiary i cnoty starożytnej i t. d.

Na ogół jednak laudatoryum jest opisem cnót i zaszczytów³⁾. — Specyalnie zasługuje na uwagę Krzyckiego nagrobek Ludwikowi Węgierskiemu. Jestto właściwie „wezwanie do sławienia“ za śmierć w obronie ojczyzny, motywowane praktyką rzymską. Ciekawy jest w nim również zupełny brak wymienienia osoby zmarłego.

¹⁾ Krzycki J. Olbrachtowi

²⁾ Tric. Decio 2.

³⁾ Wymienię pochwalne nagrobki: Koch.: Firleyo, Cesarino, Padnevio, 1. 2. Grehsio, Tęcinio, Bielski: Strasowi, Grochowski Dobrociekiemu, Annie Austr. 1. 2. Holubkowi, 3. Maciejowskiemu, 1. 2. Trzecieski J. Chr. Scaviniae Hedv. Chr. Dobriniae, St. Chr. Jac. Roxicio, Joan Rox. Sophiae Rox. Decio 2. J. Decio Cricius Elis. Austr. J. Olbracht 1. 2. Friderico cardinali Andronico. Jarosławski Jarockiemu, duor monach. Sakranowi Góreck: Konarsk. Tomicio Maciejowsk. 1. 2. Szarzyński J. Starzechowsk. 1. 2. Kostczynej. Hussowczyk Ciolkowi, Lendanus Thursoni 2. Dant. Zygm. 1. Miask. Bielewskiemu, Gajewskiemu, Kąkolowskiemu, Szarzyńskiemu 1. Bratu. sobie Colosvari Strusiowi.

C. Nagrobki dydaktyczne.

N.d. jest wraz z pochwalno dydaktycznymi 43. Pod względem liczby zajmują one drugie po pochwalnych miejsce (27.6%). Pod względem formy najwięcej jest wśród nich: przemownych (66%); na epiczne przypada znacznie mniej (34%). Wśród przemownych najwybitniejszą grupę stanowią „umbra loquitur“ (68%). Że forma ta była najbliższą dydaktycznego nagrobka, wskazuje prócz powyższych zestawień następujący schemat: Wśród „umbra loquitur“ przypada na dydaktyczne 62%, na pochwalne 10%, pocieszające 10%, biograficzne 10%, deploratorcyjne 4%, modlitewne 4%. Nie przypadkowa to przewaga połączenia formy „umbra loquitur“ z treścią dydaktyczną. Żywe wyobrażenia odtwórcze zmarłego, wiążące się z formą „umbra loquitur“, najlepszą dawały rękomię praktycznej skuteczności utworu dydaktycznego, a w utworach tego rodzaju, osiągnięcie jej było najważniejszym postulatem. „Umbra loquitur“, to jeden ze sposobów formalnych służących do uzyskania celu dydaktycznego. Skoro zaś poeta wybrał formę inną niż „umbra loquitur“ dla nagrobka nauczającego, nie poprzestawał zwyczajnie na samym zebraniu motywów dydaktycznych, jak to czynił z motywami laudatoryjnymi w nagrobkach pochwalnych, lecz używał zazwyczaj budowy ramowej¹⁾. Budowa ta przedstawia się tak:

We wstępie i zakończeniu: motyw o charakterze ogólniejszym, n. p. motyw marności świata, przestrogi lub nagrody. Wogóle: „ramy“ tworzą pogląd na świat, zwykle o charakterze grozy lub sprawiedliwości. Środkowa część utworu stanowi ilustrację szczegółową: przykład na życiu i losach zmarłego.

Ze względu na sposób działania, dzielą się nagrobki dydaktyczne na dwie grupy: admonicyjne i zachęcające. Nagrobki admonicyjne, posługują się motywem grozy: marnością świata, a pochwała zmarłego o ile znajduje się w takim nagrobku, ogranicza się zazwyczaj do sławienia rodu i zaszczytów (n. p. Krzyckiego in imag. card. Friderici). Przypatrzmy się szczegó-

¹⁾ Niekiedy kombinuje poeta oba sposoby.

lowo ich budowie¹⁾: Treść następująca: I. Patrz, jak czcza jest chwała świata, jaką nicością dobra życia. II. Oto ja, którego ojciec sławny po świecie — matka z cesarzy, czterech braci królami, piąty święty. Jam podwójny zaszczyt piastował: kapłana i purpurata. III. Popioły zostały i posąg. IV. Taki jest stan człowieka.

Używa tu Krzycki formy przemownej: cień przemawia do przechodnia, a dla wzmocnienia skuteczności utworu: budowy ramowej. We wstępie i zakończeniu, mamy myśli ogólne, pogląd na świat. We wstępie zwrócenie się do przechodnia ze słowami: świat marnością. W części drugiej dla tem silniejszego uwypuklenia marności przez kontrastowanie: pochwała zmarłego. W pochwalę sławi poeta ród i zaszczyty. W części trzeciej, wskazuje sprawdzenie się vanitas mundi na tak wspانياłym człowieku, jakim był zmarły. W zakończeniu wnioszek, iż taki jest stan człowieka. Dzieje zmarłego służą za ilustrację dydaktycznym wywodom o znikomości świata tego.

Niemal identycznie przedstawia się budowa i innych tego rodzaju „epitafiów“, jak n. p. nagrobka St. Tęczyńskiego przez tegoż Krzyckiego. Wprowadza tu autor nadto motyw cnoty zmarłego, a kończy wskaźnikiem życiowym: „Rzuć cze nadzieje i prace. Ile życia ci staje — dla Boga żyj“.

Nagrobki dydaktyczne zachęcające, posługują się motywami pochwalnymi (pochwała cnót i zasług i łączącym się z nimi motywem życia — wzoru) i motywem nagrody za takie życie. Weźmy n. p. Ziółkowskiego „epitaphium Nicolai Firley“ o formie przemownej do przechodnia: Jeżeli uważasz, przechodniu śmierć za ojczyznę za dobrą: Masz oto młodzieńca, syna wojewody, potomka Firlejów. Legł za wspólne dobro. Waleczny! Szlachetny! Szczęśliwy! zyskał pobożną walką niebo i sławę wieczną“. Dantyszek²⁾ podkreśli wyraźnie motyw życia — przykładu, gdy po pochwalę życia³⁾ powie: „Zostawił po sobie wzory wszystkich cnót, przez które w Chrystusie w niebie żyje.

1) Cric. in imag, Frider. Card.

2) Petro Tomicio.

3) Jedyńy raz w całym omawianym materiale znalazłem w tej pochwalę: „Wielki wymową w trzech językach“.

Jeśli osobą, do której poeta przemawia w sposób nauczający będzie nie przechodzień, lecz n. p. król — dydaktyzm przybierze formę łagodniejszą — poeta ubierze wskaźnik życiowy w formę epeuchetyczną n. p. Gyseus (Batoremu) zwraca się do przechodnia: „Miłością takiej cnoty wzruszony zmów życzenie, by takich królów Polska miała“.

Dydaktyzm nagrobka, tem różni się zasadniczo od dydaktyzmu bajki, iż po pierwsze, uczy na przykładach dodatnich, a jeśli ujemnych (admonicyjny), to nie na winie zmarłego, lecz na jego smutnym losie, po drugie do celu swego, zupełnie nie używa motywów winy i kary, lecz motywu nagrody za cnoty i zasługi¹⁾. — Wśród grupy tej uderza zupełny brak Kochanowskiego.

Nagrobki deploratoryjne i liryczne.

Grupa w stosunku do poprzednich nader skromnie reprezentowana stanowi 8% (13) nagrobków. Uderza fakt, iż ten rodzaj nagrobków, znajduje swych przedstawicieli dopiero po Kochanowskim: Sarzyński, Grochowski, Miaskowski, Daniecki (1610) Wyjątek stanowią Hozyusz, lecz wyjątek to pozorny, Epitaphium Tomickiemu ma wprawdzie wygląd deploratoryum: wprowadza doń poeta ogół opłakujący przedwczesną śmierć biskupa. Sam fakt wszakże, iż zmarłego opłakują ludzie obcy: dobrzy i uczeni, jakoteż i inne szczegóły²⁾ wskazują, że celem nie było tu opłakiwanie, ani nawet opis tegoż, lecz pochwała pochwała zmarłego.

¹⁾ Wymienię tu dydaktyczne nagrobki. Ciosek Lubomirsk. (ul.) Tric. Annie Deciae. Cricius J. Olbrachtowi 3 (ul.) kardynałowi Fryderykowi (ul. 4.). Garsiae (ul.) Andr. de Szamotyły (ul.) St. Tencinio Andr. de Kościelec (ul.) Pieczychowskiemu (ul.) Targowidzki: (ul.) Chotek (ul.) Czepielowi Lubrańsk. (ul.) Kropagowi, Gallo. Gyseus: Batoremu Złotkowski Firleyo. Lendanus Thursoni 1. 4. 5. (ul.) 6. (ul.) 7. Clobucius Vidvio Dant. Gattnier 1. 2. Tomie. autoep. Miask. Małachowski: Jastrzębsk. (ul.) Szarzyński 2. (ul.): żonie (ul.) Dambkowski Dorohost. 1. (ul.) 2. Kniża Czernemu, Branickiej Wiszniewski matce (ul.) Groch. Niemoj. 2. Działyński J. K. 4. (ul.) Firleyo-wnie (ul.).

²⁾ Sławienie zasług.

Pendent do Krzyckiego wezwania do sławienia¹⁾ stanowi Kochanowskiego wezwanie do opłakiwania Kaspra Kochanowskiego, w którym po ekspozycji osoby i grobu i króciutkiej pochvale: „cnót i godności“, poeta wzywa „wdowy i smętne sieroty“ do opłakiwania zmarłego, motywując tem, iż „umarł ten, co na pieczy wasze miał kłopoty“. Powodem do opłakiwania ma być utrata osobistych korzyści opłakujących, towarzysząca śmierci pożytecznego człowieka — moment wcale nie liryczny.

Drugą grupę tworzą epitaphia Szarzyńskiego: Starzechowskiemu i Grochowskiego J. K. 3 i 6. Wszystkie trzy za przedmiot mają „dziecię“.

Moment liryczny żalu, opisany przez inną osobę, rodzicom smutek — i nadzieję odebrała śmierć²⁾ „skąd się serca rodzicom krajały³⁾“, „zostawił rodzicom żal⁴⁾“; a liryczny punkt ciężkości przesunięty ku momentowi, przedwczesnej, a gwałtownej śmierci ubranemu zwykle, dla uniknięcia wrażeń niemiłych, w porównania do kwiatów. U Szarzyńskiego „oracz kosi kwiat“, u Grochowskiego (J. K. 3) „niedojrzały owoc łakoma śmierć otrzęsa“ (J. K. C.) „jak nierozkwitły pęk róży, zniknął śmiercią porażony“.

W dwu pierwszych wypadkach echo Kochanowskiego w 3. T. Wiszniewskiego⁵⁾. We wszystkich trzech utworach chodzi poecie o wywołanie współdzwięku uczuciowego, współczucia ze smutkiem najbliższych. Kochanowski w nagrobku Żeliszawskiemu, zaznaczywszy opisowo w słowach: „proch jego opłakany“ smutek przyjaciół, przesunie punkt ciężkości utworu ku przekleństwu rzuconemu na „okrutnych zabójców“, by nikt nad nimi nie zapłakał. Daniecki w 2 epitaphium J. Lubomirskiemu, każe siostrze zmarłego opowiedzieć o zewnętrznych objawach żałości: „ucałowawszy trumnę, schowałam cię tu“;

) Ludwikowi węgierskiemu.

2) Szarzyński.

3) Groch. J. K. 6.

4) J. K. 6.

5) Rzecz o „Trenach“ Tob. Wiszniewskiego, którego niesłusznie sprowadzono do roli zwykłego naśladowcy „Trenów“ Kochanowskiego i którego ogromnie bezwzględnie i ze względu na epokę znaczenie i wpływ na „Treny“ baroku zupełnie przeoczono, zostawiam do osobnej pracy.

w 3. epitaphium wzbudza uczucia przechodnia drogą refleksyjną: „Ten grób zbudowaliśmy, byś nas w nim pochował. Inaczej się stało“.

Liryzm leży tu po za utworem w wyobrażeniu przechodnia utworzonym domysłem. Uczucie poprzedza praca myślowa. Właściwy moment liryczny stanowi w obu tych utworach motyw: „do widzenia“ rzucone zmarłemu: (L. 2.) przyjdę i ja tu po śmierci; mieszają się nasze prochy“. (L. 3.) „Ale i my tu będziemy dnia sądnego czekać“. Z Danieckim wchodzimy w nową grupę epitafiów czysto lirycznych, gdzie poeta nie każe już opisywać uczuć osobie trzeciej lub tejże samej z perspektywy czasowej, lecz przedstawia osobę przemawiającą w chwili bólu. Pierwsze jego epitaphium Joachimowi Lubomirskiemu należy do najpiękniejszych utworów tego rodzaju. Przytoczę je w całości: „Tu leży, co go dusza moja miłowała“.

Siła liryczna tkwi tu: 1) w krótkości i 2) w bezpośredniości (uczucie nie jest tu opisywane przez kogoś innego. Tak bowiem poeta rzecz świadomie¹⁾ przedstawia, jakoby od bolejącego pochodziła). 3) W użyciu czasu przeszłego na określenie stosunku żyjącego do zmarłego. Ojciec kochał go żywego -- przedmiot miłości przestał istnieć, -- czas przeszły uzmysławia nam uczucie przykre z powodu utraty przedmiotu miłości, a tem samym niemożności miłowania -- tego bowiem co nie istnieje miłować nie można. W utworze tym poeta nazywa uczucie po imieniu. Podobną metodą posługuje się Kochanowski w nagrobkach Orszulce „kochanie ojcowe, albo raczej płacz i narzekanie“, i Hannie „aby ojciec nieszczęsny zaraz odżałował wszystkiego“. Podobnie Daniecki w 4. epit. Lubomirskiemu używa skarg, bólu i łez, a wrażenie potęguje kontrastem uczucia pozostałego (brata) do nieczułości prochów²⁾.

Spotykamy już jednak wśród polskich nagrobków renesansowych, aczkolwiek jedyny raz tylko, epitaphium liryczne posługujące się w kreśleniu uczuć metodą dzisiejszej liryki. Liryka zwłaszcza nowsza, pragnąc oddać bardziej subtelne

¹⁾ El. III. „Słuszny twój płacz ojczc... Pogrzeb spraw mu wspaniały... a niech słowa wyryte tak brzmią, jak byś ty mówił“.

²⁾ „Duszy nie mając, nie wiesz co ból -- wypij więc (prochu) choć łzy moje“

uczucie, którego nie może nazwać, gdyż język nie posiada dla niego nazwy, posługuje się inną metodą. Poeta maluje te korelatywy zewnętrzne, które stale towarzyszą pewnego rodzaju uczuciu. Z pomiędzy epitafików metody tej użył Miaskowski (synowi). Przytoczę tok myśli: „Jasiu, bym cię był nie widział jak ślepi — mniejszyby to był żal i Persefona nie wzięła by mi twych uśmiechów. Jeszczem cię nie obżałował“. Otóż poeta uczuć przyjemnych, których użył dla uwypuklenia przez kontrast żalu dla pozostających na widok uśmiechów dziecka nie nazywa, lecz zastępuje zewnętrznymi korelatywami powodującymi w tym wypadku owe uczucia — uśmiechem dziecka. Też metody określania uczuć za pomocą ich zewnętrznych powodów użył już poprzednio Kochanowski w „Trenach“ (VII).

Co do deploratoryów stwierdzić należy, iż jakkolwiek co do liczby szczupłe (znalazły się one bowiem wśród nagrobków, z natury swej epicznych, niemal przypadkowo) zarówno co do ilości metod, jak i co do siły uczucia, a zatem pod względem wartości literackiej wybijają się z pośród nagrobków na pierwszy plan.

Nagrobki pocieszające.

Nagrobki pocieszające stanowią 9% (14) ogólnej liczby epitafiów. Połowa z nich (7) przypada na budowę epiczną — reszta ma budowę przemowną. Z przemownych przypadają: jedno na „ad mortuum“ (Kochanowskiego autoconsolatorium Kroczewskiemu), po trzy na „umbra loquitur“ i do oplakujących krewnych. Jedno z najważniejszych zagadnień będzie tu: w imię czego poeta pociesza pozostałych. Najczęściej (8 + 3 gdzie występuje obok innych motywów 3) pociesza poeta pozostałych przedstawiając im, że los zmarłego po śmierci jest w stosunku do życia na ziemi szczęśliwy. „Szczęśliw, żem nie zaznał radości i kłopotów życia... zmarły na progu żywota“ (Szarzyński Starzechowskiemu). Tenże Szarzyński w alegorycznym nagrobku Zofii Kostance, „...kwiat panieństwa, skwapny łup śmierci tu leży. Jad śmierci próżny... bo kwiat

ten ku wiecznej wiośnie — pełen czystości
wyrośnie bez obawy z wieńdłości.. ozdoba
nieba.

Podobnie Miaskowski (J. K. 1) „wzgardziłem ziemską dla
niebieskiej korony“. Tenże Przerębskiej: „Duch uleciał, gdzie
podobne mu wokół Baranka“ (2) „Duch uleciał nad Plejady“. Czackiemu: „Skrzyła go śmierć, aż do Sądu ostatecznego, na
który bezpieczny wiarą oczekuje“. Kochanowski Kroczewskiemu
„po życiu zgon, a po zgonie w danym czasie nowe życie“. Tenże Tarnowskiemu: „On nie umarłszy niebo zamieszkuje“,
lub Grochowski J. K. 1. „Nad grobem dziecka płakać nie
trzeba, niewinność przeniosła je do nieba“, a J. K. 5. „prze-
niósł się z tego świata, na państwa pewniejsze... w niebie jest“. Trzeciecki ¹⁾ „Do nieba poszła nie zaznawszy nieszczęść zie-
mi“. Tenże na innem miejscu ²⁾, „Szczęśliwi obaj, że nie prze-
czuwając nieszczęść życia, do nieba poszli“.

Dwukrotnie spotykamy pocieszenie w imię zasad religij-
nych: Grochowski ³⁾ Cóż masz rzec? Ten wziął, co dał“, i Trze-
ciecki ⁴⁾ „Tak podobało się niebianom... by do nieba poszła“. Trzeciecki ⁵⁾ znajduje dla pozostałych pociechę w filozoficznym
poglądzie: „I wasze łzy skończą się; każdego czeka jego los.
Szczęśliw, kim za życia Bóg rządzi i kto z Bogiem umiera“.
(Następuje wezwanie przechodnia do modłów ekspiacyjnych).
Miaskowski stara się osiągnąć cel consolatorium, przez odwró-
cenie uwagi krewnych od śmierci zmarłego, a zapewnienie
o rekompensacie w ich własnym losie. Duch Balcera Miaskow-
skiego „dziecinki“ mówi: „A żem nie mógł tu ojca zastąpić:
niech długo żyje matka i brat“.

Podobnież duch Jana Kazimierza: Proszę Boga o pokój,
aż da berło Władysławowi“. Toż samo czyni duch Przerębs-
kiej (2) „patrzac z kryształowych pałaców na ludzi, prosi Boga

¹⁾ *Annae filiolae Joan Chr.*

²⁾ *Hier. et Andr. filiorum J. Chr.*

³⁾ *J. K. 2.*

⁴⁾ *Annae filiolae Joan. Chr.*

⁵⁾ *Annae Demboviae.*

o śmierć szczęśliwą dla rodziców i życie ich do starości szczęśliwe¹⁾).

Pociecha dla tem skuteczniejszego działania, znajduje się we wszystkich consolatoriach na końcu utworu. Poprzedza ją deskrypcya ekspozycyjna, biograficzna czasem nawet pochwalna (Miaskowski Czackiemu), niekiedy motywy deploratoryjne n. p.²⁾ „O tryumfy omylne! o nadzieje płone! Nie tegoś sobie ojciec po nim obiecawał. Cóż masz rzec? Ten wziął co dał.

Epitaphia epeuchetyczne.

Modlitwa pojawia się wśród nagrobków 17 razy, najczęściej jako modły za zmarłego n. p. Przechodniu zmów Zdrowaś i Wieczne odpoczywanie za zmarłego³⁾). Niekiedy zastępczą funkcję obejmują łązy przechodnia:⁴⁾ „Przechodniu, skrop ziemię łzami, by jej lżejsza była“. Nieraz, by wezwanie zwrócone do przechodnia z prośbą o modły, było skuteczniejsze powie poeta⁵⁾: „Módl się przechodniu, by za Ciebie modliła się potomność“.

Sporadycznie używa Grochowski⁶⁾ formy epeuchezy dla wyrażenia przekleństwa: „Ktoby chciał rzec przyjazne duszy tego słowo — niech przeklina wojnę domową“. Nieraz obok wezwania do modłów ekspiacyjnych, poeta każe modlić się za szczęście żyjących: „Kto pragniesz w spokoju żyć i umrzeć.. zmów Wieczny odpoczynek... pomódl się za szczęście syna i odejdz.“⁷⁾

Modły, jak już wyżej wspominałem, są zazwyczaj luźną doczepką do nagrobka, stanowią ton niezwiązany z całością

1) Duch spełnia tu podobnie jak w „Trenach“ Kochanowskiego funkcję pocieszyciela.

2) Miaskowski J. K. 2.

3) Buczkowski Bątkovio.

4) Szarzyński jednej pannie.

5) Dantyszek autoepitaph.

6) Hołubkowi.

7) Tric. Petro Chr.

w akord. Najczęściej znajdują się w nagrobkach pochwalnych (9), rzadziej dydaktycznych, biograficznych. Niekiedy jednak stanowią modły ekspiacyjne temat epitaphium, n. p. w nagrobku Grochowskiego Falkowicównie brzmi: „Miej żono wieczne odpoczywanie i ten od męża upominek“. Tego rodzaju epitaphium jest Szarzyńskiego nagrobek jednej pannie. Przytoczę bieg myśli: „I. Piękny kwiat, piękniejszy od Heleny i Wenery tu leży. II. Czemuż z wiosną nie zejdzie? Bo gorączka łakę jego spaliła — aż ogień wyłowi go z grobu. III. Przechodniu skrop ziemię łzami, by dlań lżejsza była“.

Poeta wie dzie tu „przechodnia“ od spostrzeżenia przez wzniesienie w nim uczucia sympatii (w czym dzielnie wspiera go kwiatowy symbolizm) ku ekspiacyjnej modlitwie. Przykładów takich niewiele. Można by tu jeszcze zaliczyć autoepitaphium Dantyszka, w którym poeta po króciuchnej ekspozycji, „Długo byłem na dworze, między pierwszymi, biskupem“, wyraża życzenie *coeli quiete frui*“. „Na koniec w ziemi ciało, niech duch w spokoju niebieskim spoczywa, który bez końca szczęśliwi“, a czytelnika prosi o ekspiacyjne modły, obiecując, iż to samo czynić dlań będzie potomność. „Oto módl się przechodniu, by za Ciebie modliła się potomność“¹⁾.

Nagrobek obrończy.

Wśród epitaphiów będących przedmiotem niniejszej pracy, znajduje się jedno ogromnie ciekawe i charakterystyczne. Jest to obrona zmarłego przed możliwą napaścią. Po ekspozycji osoby i motywie grobu, czytamy w tem epitaphium o szczególe, iż imię zmarłego Job łączyło się z wielkimi cierpieniami

¹⁾ Wyliczę tu tytuły modlitewnych nagrobków: Szarzyński: jednej pannie. Lendanus Thurso, 8. Dant. Tomicio 2. (laud. dydakt.), autoepit. 1. Grochowski Falkowicównie Hołubkowi 1. (laud.) Gutteterowi (l.) Kąckiej (biogr.) Tric. Petro Chr. (l.) Conopniciae (biogr. dyd.) Elisabeth Chr. (biogr.) Cricius Petro de Cracovia (laudat u. l.) Annae ducis Masoviae (l.) Buczk. Bątkowio, Kmińa Falibogowi (ld.) Grochowski Dobrocieskiemu (l.) Miaskowski Matce.

w życiu, poczem następuje pierwszy motyw obrończy: „Nie pewna jego wina — lecz pewne, że każdego jego własny los czeka“. Następuje drugi szczegół biograficzny: podobieństwo do Dyogenesa Cynika ubrane w formę hipotezy „Samijczyka“¹⁾, o metempsychozie — kończy utwór drugi motyw obrończy: „Kto pobożny, strzeż się ranić ducha (manes), byś nie zyskał imienia sępa“. Autorem nagrobka Trzeciecki²⁾.

* * *

Skoro dobiegliśmy w opisywaniu „nagrobków“ do końca, pozostaje nam po 1-wsze odpowiedzieć na pytanie: Czy i o ile renesansowe nagrobki w Polsce dadzą się ująć w jakąś charakterystykę; po 2-gie zastanowić się o ile utwory te wiążą się z duchem renesansu.

Co do pierwszego: Jak już z rozrządzeń w II. części pracy dokonanych wynika: „Nagrobek“ renesansowy w Polsce nie da się ująć w tak dokładny schemat, jak to uczynić można n. p. z bajką lub sielanką³⁾. Wspólne im wszystkim jest tylko przeznaczenie nakamienności i cecha literackości.

Określenie to nic nam jednak nie mówi. Czyż więc nie da się zupełnie określić epitaphium? I tak i nie. — Nagrobek jako taki nie da się scharakteryzować. Można jednak podać charakterystykę poszczególnych rodzajów „epitaphium“ a więc: nagrobka pochwalnego, dydaktycznego i t. d., jak to uczyniłem w poprzedniej części pracy.

Co do drugiego: O literackości i okolicznościowości nagrobków — mówiłem już w pierwszej części pracy. Tu przyjdzie mi jeszcze zastanowić się nad faktem, o ile pewne poszczególne rodzaje nagrobka łączą się z epoką. Otóż zarówno nagrobka biograficznego jak ekspozycyjnego, nie tylko z epoką renesansu, ale wogóle z żadną łączyć nie można z tej przyczyny, że należą one do wszystkich czasów. Podobnie ma się rzecz z nagrobkami epeuchetycznymi. Epitaphium obrończego również z epoką wiązać nie można; genezę jego nie z prądu, lecz tylko ze szczegółowego wydarzenia należy wyprowadzić. Podobnie nie powin-

¹⁾ Pitagoras.

²⁾ Job Commerstadii

³⁾ Zwłaszcza w epoce pseudoklasycznej.

oby się łączyć z prądem nagrobka deploratoryjnego, jak i konsolatoryjnego dla ich ogólnoludzkiej cechy.

Co do deploratoryów należy jednak zauważyć pewien znamieny fakt, który każe podkreślić nam ich znaczenie.

Jak już poprzednio wskazywałem pojawienie się nagrobka deploratoryjnego o charakterze lirycznym, związane jest czasowo z ukazaniem się „Trenów“ Kochanowskiego. Wszyscy autorowie piszący deploratorya, występują po Kochanowskim¹⁾.

Inaczej niż z dotychczas omawianymi epitaphiami, ma się rzecz z nagrobkami pochwalnymi i dydaktycznymi. Nagrobki pochwalne, łączą się ściśle z cechą dworskości literatury renesansowej, ze stosunkiem poety do mecenasa. Trzecieśki n. p. pisze nagrobki pochwalne dla całego szeregu protoplastów Jana Krzysztoporskiego po mieczu i kądzieli dla jego dzieci i krewnych. Toż samo czynią i inni Hussowczyk pisze laudatorium dla Ciołka, Krzycki dla zmarłych rodu królewskiego, Kochanowski dla Padniewskiego i t. d. Pisał „laudatoria“ poeta, który chciał okazać swoją wdzięczność, lub dług jej u potomków zmarłego zaciągnać.

Dydaktorya łączą się znowu z prądami pedagogicznymi praktycznymi i teoretycznymi, które tak ważną za renesansu odgrywały rolę. Ten związek dydaktryów z prądami renesansu podkreśla motyw życia — przykładu. Nawet tego rodzaju dydaktyzm, z jakim spotykamy się w Gyseusa nagrobku Batoremu, skierowany w delikatnej formie do króla-następcy znajdzie w epoce swój odpowiednik w teoretycznym szukaniu ideału stanu królewskiego.

Jeśli teraz zważymy, iż „laudatoria“ stanowią (wraz z pochwalno-epeuchetycznymi epit.) 38% całości utworów nagrobkowych, a dydaktrya (również z dydaktycznymi epench. epit.) 29% podczas gdy innego rodzaju nagrobki stanowią procentowo znikomo małą liczbę²⁾, i gdy zestawimy fakt ten z łącznością laudatoriów i dydaktryów z epoką, zrozumiemy ich mnogość w stosunku do nagrobków innych typów.

¹⁾ Rodzaj ten „epit.“ jest, zdaje się, wogóle przybyszowy wśród nagrobków.

²⁾ Biogr. 9%, Deplorat. 8%, consolator. 9%, epeuchet 5%.

Spis autorów i książek w których znajdują się omówione „nagrobki“.

Pamiętka /P. Jakubowi Strusiowi/ Staroście Chmielnickiemu /od **Joachima Bielskiego**/ nie bez żalu napisana /w Krakowie w Druk: Jákubá Siebeneycherá /Roku Páńskiego MDLXXXIX (Ossol. 1163).

M. Math. Buczkovii /Affectus Lugubres in exequiis Reverend. admodum Domini /omniq: pietate et doctrina praestantissimi viri/ Domini Stanislai Zemdalicz Bątkovii/ S. Theologiae Doctoris et in Academia Crac: eximij /Professoris, Cathedr. Ecclesiae Cracovien: Canonici, autoritate et prudentia perquam ornantissimi, — Ad Revd. — D. D. Thomam Oborski episcopum Laodicen:.. D. Gasparo Zemdalicz Med: Doct:.. executoribus/ XI maji decantati Anno Dni /MDCXVII. (Ossol 1736.)

Epicedion /in lugubre funus/ Illustrissimi Domini D Sebestyani/ comitis in Wisnic/ Lubomierski/ Castellani Woynicien capitanei Sandomirien:.. **Stanislaus Ciosek** Sandecen Stud: Cracoviens /et contubern: Pauperum officiose /conscripsit Cracoviae/ Apud haeredes Jacobi Sibeneycheri /Anno Domini 1613 (Ossol. 2512).

Elogium funebre /Valentini Vidavii sacrae/ Theologiae Doctoris, Academiae Cracovien: Rectoris memoriae consecratum /**A. Joanne Clobucio**. — Anno Domini 1602 (Ossol. 2538).

Epicedium /Generosi et Fortissimi /viri Jacobi Strussi, a Scythis, dum strenue defenderet, /atrociter interfecti/ Authore /**Jeremia Colosvari**/.

Dulce est pro patria mori/ — /Cracoviae. In architypographia Lazari/ Anno D. 1590. (Ossol. 2597).

Cricius: Epit: w Corp: antiqu: poet: Pol: latinor:

Elegie *Ná śmierć żałośną sławney /pamięci/ JE. M. Pana Joachima /Lubomirskiego/, Hrabie ná Wiśniczu Dopczyckiego Starosty. Który zszedł z tego świata, pod Smoleńskiem dnia 6. Lipca /Roku 1610 — w Krakowie/ u Dziedziców Jakubá Siebeneycherá /Roku Pańskiego 1610.. **Jan Daniecki** (Ossol. 3180).*

Joannis de Curiis *Dantisci...* poemata edidit Bochmius (Ossol:)

Epigrammata *In obitum illustris /ac magnificae Dominae D. Annae Dorohostaisciae palatinae /Polocensis etc.. ex Illustri Woynarum Familia /oriundae.— Ad... Gabrielem Woynam... conscripserunt/ **Gregorius Dambkowski** Prutenus /Philosophiae et Alexander Tukalski poetices in Academia Vilnen. Soci: Jesu studiosi (napisano atramentem rok 1615) (Ossol 3165).*

Grochowski wyd. Turowskiego.

In obitum *Serenissimi ac invictiss: Stephani Regis Poloniae... Carmen funebre **Joannis Gysaei** Warschoviensis quod vix egressus pueritiam scripsit. Cracoviae A.D. MDLXXXVIII (Ossol. 5575).*

Elegia in obitum Rndi Domini */Petri Tomicii /Episcopi cracoviensis /Regni Poloniae Vicecancellarii **Per Stan: Hosium** Card. (w vitae antistit. Cracoviensium. Tom. † 1535).*

Hussovianus w Corp. antiq: poet. Pol. latin:

Threny *Ná Śmierć Jey Mości Paniey Katarzyny /Branickiej Starościney Niepołomskiej **Jana Achacego Kmity** 1588 (Ossol. 7372).*

Silicernium *na pogrzeb/ Zacie urodzonego Pana Pawła Czernego /I na Ich Mość Pány Powinne y przyjacioły/ **Jana Achacego Kmity** w Krakowie 1616. Ossol. 7366.*

Akatergaston */to iest/ Utrácenie ozdoby Ciála zywego /Zacie urodzonego Páná/ Spytka Stanisława Faliboga z Janowic /Strażnika Woyskowego/ który zszedł z świata tego dziesiątego Márcá /Roku Pańskiego 1622 w Krakowie (**Kmity**) (Ossol. 173).*

Kochanowski wyd. pomnikowe.

Ad nobilissimum Dominum Domini num Alexium Thursonem... Epitaphia varia pro eodem */Joanne Thursone/ **Valentino***

Lendano authore — Gracchoviae per Hieronymum Vietorem
Anno ab orbe redempto MDXX. (Ossol. 4005.)

Miaskowski wyd. Turowskiego.

Szarzyński wyd. Turowskiego.

Andreae Tricesii Equitis Poloni Epigrammatum Liber
II — Cracoviae/ Lazarus Andreae excudebat. MDLXV (Ossol:
17.467.)

Threny **Tobiasza Wiszniowskiego** w Krakowie u Ma-
cieja Garwolczyka 1585.

Ziótkowski Corp. antiq: poet: Pol: Lat: ex volumine
Criciano.

CZEŚĆ URZĘDOWA.

I.

Skład grona nauczycielskiego w roku szkolnym 1912/1913.

I.

Dr. Kurpiel Maryan Antoni, członek komisji histor. literackiej Akademii Umiej. w Krakowie, dyrektor.

II.

1. Butler Fryderyk Wiliam Robertson, nauczyciel, uczył w obu półroczach jęz. angielski w kl. IVa i b, Va i b, tygodniowo godzin 12

2. Dr. Jaxa Bykowski Ludwik, profesor, zawiadowca gabinetu przyrodniczego, kurator czytelnicy uczniów, gosp. kl. VIIIa, uczył w obu półroczach, matematyki w kl. VIIIa, hist. natur. w kl. Ib, IIb, VIb, fizyki w kl. VIIIa, proped. filoz. w kl. VIIIa i b, tygodniowo godzin 16

3. Ks. Dr. Cierniewski Jan, profesor w randze VIII, w I. półroczu na urlopie, w II. półroczu uczył religii obrządku rzymsko-katol. w kl. Ib, IIb, VIa, VIIa, VIIIa i b, tygodniowo godzin 12

4. Dr. Ćwik Władysław, profesor, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, uczył w obu półroczach języka polskiego w klasach: IIb, IVa i b, VIIa i b, tygodniowo godzin 16

- 5. Daniec Stanisław**, profesor w VII randze, uczył w obu półroczach języka łacińskiego w kl. VIIIa i b, historii w kl. IIb, tygodniowo godzin 12
- 6. Dr. Dąbrowski Aleksander**, profesor, zawiadowca biblioteki niem. uczniów, uczył w obu półroczach języka niemieckiego w kl. IIb, Vb, VIIa i b, tygodniowo godzin 16
- 7. Dudryk Antoni**, profesor, zawiadowca gabinetu geogr.-histor. i archeol., gospodarz klasy VIb, uczył w obu półr. historii w kl. VIa i b, VIIIa i b, geografii w kl. IIb, VIa i b, tygodniowo godzin 16
- 8. Dr. Hahu Wiktor**, profesor w VIII. randze, pryw. docent uniwers., członek korespondent Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu, członek Komisji lit. Akad. Umiej. w Krakowie, uczył w obu półroczach języka greckiego w kl. VIa, VIIIb, tygodniowo godzin 10
- 9. Dr. Handel Jakób**, tuż po zamianowaniu nauczycielem w tut. zakładzie, przeniesiony do c. k. VII. gimnazjum we Lwowie
- 10. Dr. Janelli Maryan**, profesor, uczył w obu półroczach historii w kl. VIIa i b, tygodniowo godzin 8
- 11. Dr. Lenkiewicz Włodzimierz**, profesor w VIII. randze, przydzielony naprzód jako kierownik do służby w c. k. gimnazjum II. w Tarnopolu, następnie mianowany także dyrektorem
- 12. Matzke Stanisław**, profesor, zawiadowca gabinetu rys., uczył w obu półroczach rysunków w kl. IIa, b i c, IIIa i b, IVa, tygodniowo godzin 17
- 13. Prószyński Marcei**, profesor, gospodarz klasy Ib, uczył w obu półroczach języka polskiego w kl. Va, VIIIa i b, jęz. łacińskiego w kl. Ib, tygodniowo godzin 17
- 14. Dr. Pyszkowski Jan**, profesor, gospodarz kl. VIIIb, uczył w obu półroczach języka niem. w kl. VIa i b, VIIIa i b, tygodniowo godzin 16
- 15. Skórski Zygmunt**, profesor w VIII. randze, gospodarz kl. VIIb, uczył w obu półroczach jęz. greckiego w kl. VIIa i b, VIIIa, prop. filoz. w kl. VIIa i b, tygodniowo godzin 15
- 16. Snopek Emil**, profesor w VIII. randze, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył w obu półroczach ma-

tematyki w kl. VI*b*, VII*b*, fizyki w kl. VII*a* i *b*, VIII*b*, tygodniowo godzin 17

17. Zubczewski Antoni, profesor w VIII randze, gospodarz kl. III*b*, uczył w obu półroczach jęz. łacińskiego w kl. III*a* i *b*, tygodniowo godzin 12

III.

1. Abgarowicz Kazimierz, zastępca nauczyciela, uczył w obu półroczach jęz. łac. w kl. VI*b*, VII*a*, jęz. greckiego w kl. VI*b*, tygodniowo godzin 16

2. Dr. Badecki Karol, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. I*a* uczył w obu półroczach jęz. polskiego w kl. III*a* i *b*, jęz. łac. w kl. I*a* i *c*, tygodniowo godzin 18

3. Berger Jan, zastępca nauczyciela, gosp. klasy II*c*, uczył od 13. listopada 1912 do końca II półrocza języka niem. w kl. I*a*, *c* i *d*, II*c*, tygodniowo godzin 19

4. Borecki Stefan, egzam. zast. naucz. gospodarz kl. I*d*, uczył w półroczu I. języka łac. w I*d*, historii i geografii w kl. II*c* i *d*, III*a* i *b*, tygodniowo godzin 22

w półroczu II uczył historii w kl. II*c* i *d*, III*a* i *b*, V*a* i *b*, geografii w kl. II*c* i *d*, III*a* i *b*, V*a* i *b*, tygodniowo godzin 24

5. Dr. Browiński Józef, egzam. zast. naucz., gospodarz kl. IV*b*, uczył w obu półroczach hist. natur. w kl. V*b*, fizyki w kl. IV*a* i *b*, tygodniowo godzin 9

6. Bunikiewicz Witold, zastępca naucz. na urlopie. —

7. Cygan Stanisław, zast. naucz., gospod. kl. VI*a*, uczył w obu półroczach jęz. łac. w IV*a*, VI*a*, VIII*b*, tygodniowo godzin 17

8. Dobrowolski Tadeusz Marcei, egzam. zast. naucz., uczył w obu półroczach jęz. pol. w kl. I*b*, V*b*, VI*a* i *b*, jęz. łac. w kl. IV*b*, tygodniowo godzin 18

9. Dubaj Władysław, zast. naucz., gospodarz klasy II*c*, uczył jęz. niem. w kl. I*a*, *c* i *d*, II*c*, tygodn. godzin od 12. listopada 1912. na urlopie. 19

10. Gładysz Michał, zast. naucz., na urlopie. —

11. Ks. Hawryszczak Andrzej, egz. zast. naucz., uczył w obu półroczach religii gr.-kat. w kl. I*d*, II*d*, III*a*, IV*b*, tygodniowo godzin 6

- 12. Hirsch Henryk**, zast. naucz., gospodarz klasy Vb, uczył w obu półroczach matematyki w kl. Ib, IVa i b, Va i b, VIa, fizyki w kl. IIIb, tygodniowo godzin 20
- 13. Dr. Jakubski Antoni**, egz. zast. naucz., gospodarz kl. IIb, uczył w obu półroczach matematyki w kl. IIb, hist. nat. w kl. Va, VIa, tygodniowo godzin 9
- 14. Józefik Andrzej**, egz. zast. naucz., gospodarz kl. IVa, uczył w pierwszym półroczu jęz. niem. w kl. Ib, IVa i b, Va, tygodniowo godzin 17
- 15. Kania Albin**, zast. naucz., na urlopie. --
- 16. Kościński Wojciech**, zast. naucz., gospodarz kl. Va, uczył w obu półroczach jęz. łac. w kl. IIb, Va i b, tygodniowo godzin 18
- 17. Kostynowicz Kazimierz**, zast. naucz., uczył w obu półroczach rysunków w kl. Ia, b, c i d, IIb, IVb, kaligrafii w kl. Ia, b, c i d, tygodniowo godzin 17
- 18. Dr. Kukiel Maryan Włodzimierz**, egz. zast. naucz., uczył w pierwszym półroczu historii w kl. Ib, IVa i b, Va i b, geografii w kl. IVa i b, Va i b, tygodn. godzin w półroczu II. na urlopie. 18
- 19. Dr. Łabendziński Stanisław**, egz. zast. naucz., uczył w obu półroczach matematyki w kl. Ia, c i d, IIb, IIIa i b, fizyki w kl. IIIa, tygodniowo godzin 20
- 20. Łempicki Stanisław**, zast. naucz., gospodarz kl. IIb, uczył w obu półroczach jęz. pol. w kl. Ia, IIa i d, jęz. łac. w IIb, tygodniowo godzin 17
- 21. Osostowicz Józef**, zast. naucz., zawiadowca biblioteki pol. uczn. niższego gimnazjum, gospodarz kl. IIa, uczył w obu półroczach jęz. pol. w kl. Id, IIc, jęz. łac. w kl. Ia i c. tygodniowo godzin 19
- 22. Orłowski Józef**, egz. zast. naucz., gospodarz kl. VIIa, uczył w obu półroczach matematyki w kl. VIIa, VIIIb, geom. wykr. w kl. Va i b, tygodniowo godzin 9
- 23. Papée Karol**, zastępca naucz., w półroczu I. na urlopie; w półroczu II. gospodarz kl. IVa, uczył jęz. niem. w kl. Ib, IVa i b, Va, tygodniowo godzin 17
- 24. Dr. Pokorny Wilhelm**, członek Kom. fizyogr. Ak. Um. w Krakowie, egz. zast. naucz., gospodarz klasy Ic,

uczył w I. półroczu hist. w kl. <i>1a, c i d, 11a</i> , geogr. w kl. <i>1a, b, c i d, 11a</i> , tygodniowo godzin	18
w półroczu II. hist. w kl. <i>1a, c i d, 11a</i> , geografii w kl. <i>1a, b, c i d, 11a, 1Va i b</i> , tygodniowo godzin	22
25. Rapaport Artur , egz. zast. naucz., gospodarz klasy <i>1Va</i> , uczył od 9. grudnia do końca I półrocza języka niem. w kl. <i>1b, 1Va i b, Va</i> , tygodniowo godzin	17
26. Ratusiński Roman , zastępca naucz., na urlopie.	—
27. Somogyi Emeryk , egz. zastęp. naucz., w I półroczu na urlopie.	
28. Szlapak Eugeniusz , zastęp. naucz., gospodarz klasy <i>111a</i> , uczył w obu półroczach jęz. pol. w kl. <i>1c</i> , jęz. niem. w kl. <i>11a i d, 111a i b</i> , tygodniowo godzin	19
29. Dr. Świtalski Kazimierz , zast. naucz., w półroczu I. na urlopie, w półroczu II. gospodarz kl. <i>1d</i> , uczył jęz. łac. w kl. <i>1d</i> , historii w kl. <i>1b, 1Va i b</i> , tygodniowo godzin	12
30. Ks. Tarnawski Zeno , egz. zast. naucz. uczył rel. rzym.-kat. w I. półroczu w kl. <i>1b i d, 11a i d, 111a, 1Va, Va, 1Va, 111a, 1111a</i> , tygodniowo godzin	20
w II półroczu w kl. <i>1d, 11a i d, 111a, 1Va, Va</i> , tygodniowo godzin	12
31. Taubes Zygmunt , egz. zast. naucz., uczył w obu półroczach rel. mojżesz. w kl. <i>I—VIII</i> , tygodniowo godzin	20
32. Ks. Dr. Thullie Kazimierz , egz. zast. naucz., uczył rel. rzym.-kat. w I. półroczu w kl. <i>1a i c, 11b i c, 111b, 1Vb, 1Vb, 1Vb, 1V1b, 1V11b</i> , tygodniowo godzin	20
w II. półroczu w kl. <i>1a i c, 11a, 111b, 1Vb, 1Vb, 1Vb, 1V1b</i> , tygodniowo godzin	16
33. Trella Tadeusz , egz. zast. naucz., uczył w obu półr. matemat. w kl. <i>11a i c</i> , hist. nat. w kl. <i>1a, c i d, 11a, c i d</i> , tygodniowo godzin	18

IV.

Laskowski Roman , asystent nauki rysunków, w obu półroczach tygodniowo godzin	30
--	----

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych:

1. Dudryk Antoni uczył dziejów ojczyrstych w klasach VIIa i b (w I. półroczu) tygodniowo godzin	2
2. Dr. Janelli Maryan uczył dziejów ojczyrstych w kl. VIIa i b, tygodniowo godzin	2
3. Kostynowicz Kazimierz uczył rysunków w 1 oddziale, tygodniowo godzin	2
4. Matzke Stanisław uczył rysunków w 1 oddziale tygodniowo godzin	2
5. Pawęcki Antoni , nauczyciel szkoły św. Marcina, uczył stenografii w 2 oddziałach, tygodniowo godzin	2
6. Signio Maryan , nauczyciel śpiewu, uczył śpiewu w 2 oddziałach, tygodniowo godzin	4
7 Szyrma Edward , nauczyciel jęz. francuskiego, uczył jęz. francuskiego w 3 oddziałach, tygodniowo godzin	6
8. Tow. gimn. „Sokół” udzielało nauki gimnastyki w 2 oddziałach, tygodniowo godzin	4

II.

Zmiany w gronie nauczycielskiem w ciągu roku szkolnego 1912/13.

1. C. k. Rada szkolna krajowa reskrytem z dnia 28. grudnia 1912 L. 625/Pr. R. szk. kr. oznajmia, że Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość raczył najmiłościwiej Najwyższem postanowieniem z 14. XII. 1912. zamianować Dra Maryana Antoniego Kurpiela, kierownika c. k. Gimnazyum VIII. we Lwowie, dyrektorem c. k. Gimnazyum realnego we Lwowie.

2. C. k. Rada szkolna krajowa reskrytem z dnia 28. grudnia 1912. L. 625/Pr. R. szk. kr. oznajmia, że Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość raczył najmiłościwiej Najwyższem postanowieniem z dnia 14. grudnia 1912. zamianować Stanisława Schneidera, dyrektora c. k. VIII. gimnazyum we Lwowie, dyrektorem c. k. III. gimnazyum we Lwowie.

3. Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość raczył najmiłościwiej prof. tut. zakładu dra Włodzimierza Lenkiewicza, przydzielonego jako kierownika do gimn. z polskim jęz. wykł. w Tarnopolu zamianować Dyrektorem w tymże zakładzie.

C. k. Rada szkolna krajowa reskrytem z dnia 6. XII. 1912. l. 21492/IV. oznajmia, że Pan Minister Wyznań i Oświaty przyznał p. Stanisławowi Dańcowi od 1. I. 1913. VII. klasę rangi; a reskrytem z 6. XII. 1912. l. 17458/IV. zawiadamia, iż Pan Minister Wyznań i Oświaty dekretem z dnia 28. VII. 1912. l. 30023 posunął p. Zygmunta Skórskiego do VIII. klasy rangi.

C. k. Rada szkolna krajowa nadała posadę nauczycielską w tut. zakładzie prof. gimnazjum w Stanisławowie, Stanisławowi Matzkemu.

Mianowała rzeczywistymi nauczycielami zastępców nauczycieli: Fryderyka Williama Robertsona Butlera rozp. z 26. XII. 1913. l. 10590 IV. nadając mu posadę nauczycielską z dniem 1. listopada 1912. i Dra Jakóba Handela rozp. z 11. VII. 1912. l. 10182 IV. (przysięgę służbową złożył dnia 17. IX. 1912.) w tutejszym zakładzie, — a Tadeusza Janickiego rozp. z dnia 11. VII. 1912 l. 10302 IV. w I. gimn. w Tarnopolu.

Przydzieliła reskrytem z dnia 6. IX. 1912. l. 15264 IV. do tut. zakładu z ważnością od 1. IX. 1912. prof. c. k. gimn. II. we Lwowie, Antoniego Zubczewskiego, powierzając mu nadzór. nad uczniami klas niższych, umieszczonych w osobnym budynku.

Przeniosła rzecz. naucz. Dr. Jakuba Handela do c. k. gimn. VII. we Lwowie rozp. z dnia 18. XI. 1912. l. 20431 IV.

Przeniosła do tut. zakładu zastępców nauczycieli: Andrzeja Józefika z c. k. gimn. II. w Rzeszowie rozp. z dnia 6. XI. 1912. l. 15318 IV; Dra Stanisława Łabendzińskiego z c. k. gimn. Franciszka Józefa we Lwowie rozp. z dnia 30. VIII. 1912. l. 14723 IV; Dra Wilhelma Pokornego z gimn. w Żółtkwi rozp. z dnia 21. VII. 1912. l. 8856 IV.

Przeniosła z tutejszego zakładu zastępców nauczycieli: Józefika Andrzeja do c. k. gimn. IV. we Lwowie rozp. z dnia 10. IV. 1913. l. 6086 IV.; Rapaporta Artura do c. k. gimn. VI. we Lwowie rozp. z dnia 22. I. 1913 l. 1043. IV;

Ratusińskiego Romana do c. k. gimn. w Sokalu rozp. z d. 8. X. 1912 l. 13.728 IV.; Skowronka Andrzeja do c. k. gimn. w Przemyślu na Zasaniu rozp. z dnia 30. VIII. 1912. l. 14718 IV.; Somogyego Emeryka do c. k. gimn. IV. we Lwowie rozp. z dnia 2. II. 1913. l. 1464/IV.; Tyrowicza Stanisława do gimn. w Żółkwi rozp. z dnia 19. VII. 1912. l. 12637/IV.; Węglarza Jana do c. k. gimn. V. we Lwowie rozp. z dnia 30. VIII. 1912. l. 14.724 IV.

Zamianowała zastępcami nauczycieli w tutejszym zakładzie:

Bergera Jana rozp. z dnia 12. XI. 1912. l. 11758 IV. (przysięgę służbową złożył dnia 23. XI. 1912);

Dra Browińskiego Józefa rozp. z dnia 19. VII. 1912. l. 14093 IV.; (przysięgę złożył dnia 29. sierpnia 1912);

Kostynowicza Kazimierza rozp. z dnia 12. IX. 1912. l. 13405/IV. (przysięgę złożył dnia 25. września 1912.);

Dra Kukiela Maryana Włodzimierza rozp. z dnia 21. VII. 1912. l. 9.402 IV. (przysięgę złożył dnia 1. IX. 1912);

Rapaporta Artura rozp. z dnia 26. XII. 1912. l. 9485. IV. (przysięgę złożył dnia 15. I. 1913);

ks. Tarnawskiego Zenona rozp. z dnia 6. IX. 1912. l. 14727/IV. (przysięgę złożył dnia 18. IX. 1912.)

Udzieliła urlopu:

1. Bunikiewiczowi Witoldowi (w celu odbycia studiów naukowych) na r. szk. 1912/13, rozp. z dnia 24. VIII. 1912. l. 13789/IV.;

2 Ks. Drowi Janowi Ciemnowskiemu (celem poratowania zdrowia): na I. półroczu r. szk. 1912/13. rozp. z dnia 22. VII. 1912. l. 11240 IV.;

3. Dubajowi Władysławowi (celem poratowania zdrowia) od 1. listopada do końca stycznia rozp. z dnia 12. XI. 1912. l. 20234/IV.; na II. półroczu rozp. z dnia 6 II. 1913. l. 1363 IV.;

4. Michałowi Gładyszowi (celem poratowania zdrowia) na I. półroczu rozp. z dnia 30. VIII. 1912. l. 13864 IV., na II. półroczu rozp. z dnia 6. II. 1913. l. 1156/IV.;

5. Kani Albinowi (celem poratowania zdrowia) na I. półroczu rozp. z dnia 30. VIII. 1912. l. 13788 IV.; na II. półroczu 6. II 1913. l. 1169 IV.

6. Lempickiemu Stanisławowi (celem poratowania zdrowia) na czas od 1. IV. do 15. V. 1913. rozp. dnia 8. kwietnia 1913. l. 5572 IV.

7. Papéemu Karolowi (celem poratowania zdrowia) na I. półrocze r. szk. 1912/13 rozp. z dnia 22. VII. 1912. l. 11631/IV;

8. Drowi Świtalskiemu Kazimierzowi (celem poratowania zdrowia) na I. półrocze rozp. z dnia 30. VIII. 1912. l. 14338/IV.;

9. Somogyemu Emerykowi (celem poratowania zdrowia) na I. półrocze rozp. z dnia 23. IX. 1912. l. 16713. IV.

Zniżyła liczbę godzin nauki do połowy:

1. Drowi Józefowi Browińskiemu na rok szk. 1912/13 rozp. z dnia 10. IX. 1912. l. 15180/IV.;

2. Fryderykowi Butlerowi na rok szk. 1912/13. rozp. z dnia 30. IX. 1912. l. 17436/IV.;

3. Drowi Hahnowi Wiktorowi na r. szk. 1912/13. rozp. z dnia 24. VI. 1912. l. 9840/IV.;

4. Drowi Jakubskiemu Antoniemu na rok szk. 1912/13. rozp. z dnia 26. VIII. 1912. l. 12559/IV.;

5. Drowi Janellemu Maryanowi na I. półrocze rozp. z dnia 22. VII. 1912. l. 11803/IV.;

na II. półrocze rozp. z dnia 12. XI. 1912. l. 20222/IV.;

6. Orłowskiemu Józefowi na rok 1912/13. rozp. z dnia 6. IX. 1912. l. 12838. IV.;

7. Drowi Świtalskiemu Kazimierzowi na II. półrocze rozp. z dnia 6. II. 1913. l. 1168/IV.

III.

Wykaz lektury.

1. W języku polskim:

Klasa V a. Mickiewicz: Pan Tadeusz. Fredro: Zemsta.

Klasa V b. Mickiewicz: Pan Tadeusz. Słowacki: Jan Bielecki, Hugo. Syrokomla: Szkolne czasy. Fredro: Pan Jowialski, Zemsta, Śluby Panieńskie. Szekspir: Makbet.

Klasa VI. Kochanowski: Odprawa posłów greckich, Treny. Kubala: Orzechowski. Sienkiewicz: Ogniem i mieczem. Potop. Pan Wołodyjowski. Szajnocha: Opaliński. Krasicki: Sa-

tyry, Bajki, Doświadczyński (Cz. I). Zabłocki: Sarmatyzm. Niemcewicz: Powrót pośła.

Klasa VII. Niemcewicz: Powrót pośła. Mickiewicz: Ballady, Sonety, Konrad Wallenrod, Dziady. Malczewski: Marya. Fredro: Śluby panieńskie, Nikt mnie nie zna. Słowacki: Kor-dyan, Balladyna.

Klasa VIII. Krasiński: Nieboska komedia, Irydyon, Przedświt. Korzeniowski: Mnich, Kollokacya. Syrokomla: Szkolne czasy. Prus: Faraon. Wyspiański: Wesele.

2. W języku łacińskim:

Klasa III. Corn. Nepos: Aristides, Miltiades, Cimon, Themistocles, Epaminondas, Pelopidas. Curtius Rufus: Hist. Alex. Magni: I. III. V. VII. XIV. XV. XI. XII.

Klasa IV a. Caesar: De bello Gallico I. 1—29. IV. VI.

Klasa IV b. Caesar: De bello Gallico: I. 1—29. III. V.

Klasa V. Ovidius: 1) *Metam.* Quattuor aetates, Gigantomachia, Lycaon, Diluvium, Deucalion et Pyrrha, De raptu Proserpinae. Fabula de Dedalo et Icaro. De Philemone et Baucide, Fabula de Mida rege, De Orpheo et Euridice. 2) *Ex libris Fastorum*: Fabula de Roma condita. De vocis Aprilis origine. 3) *Ex libris Tristium*: De ultima nocte, De vita sua.

Klasa VI a. Sallustius: Bellum Catilinae — Pryw. lekt: Bellum Iugurthinum. Vergilius: Aeneis lib. I. 1—304. II. pryw. lekt. ks. IV.

Klasa VI b. Sallustius: Bellum Catilinae. Pryw. lekt.: Bellum Iugurthinum. Cicero: In Catilinam or. I. pryw. lekt. In Catilinam or. II. Vergilius: Aeneis I. 1—305. II. 1—700 — nadto wybór z Georgik i Bukolik.

Klasa VII a. Cicero: Pro Milone, Cato maior. pryw. lekt: Laelius. Vergilius: Aeneis VI. Plinius: wybrane listy.

Klasa VII b. Cicero: Pro Milone. Cato maior. pryw. lekt. Pro Archia poeta. Vergilius: Aeneis VI i wyjątki IX. i XII. Pryw. lekt. Aeneis VII. Plinius Listy (wybór) pryw. lekt. Listy.

Klasa VIII. Tacyt. Annales I. 1—15. 31—52. 55—68. II. 41—83. III. 1—7. XV. 38—45. Hist.: I. 1—10. Lekt. pryw. Germania. Horacy: Carm. I. 1. 3. 10. 14. 22. 31. 36. II. 1. 2. 3. 6. 7.

10. 13. 14. 16. 17. III. 1. 2. 3. 8. 13. 30. IV. 3. 5. 7. 9. Epody.
2. 7. Satyry: I. 1. 6. Listy ■ 2. Lekt. pryw. Ody nieczytane
w szkole.

3. W języku greckim :

Klasa VI. Homer: Iliada VI. VIII. XVIII. XXII. Herodot
Chrestomatya 1. 4. 9. 10. 11. 12. 14. i ks. VIII. lekt. pryw. Ho-
mer i Herodot ks. IX.

Klasa VII. szk. Hom. Odyssea I. VI. VII. IX. XI. Demos-
tenes Ol.: I. III. Platon: Apologia dom. Hom. Odys. II. III. V. X.
Dem. Ol. II.

Klasa VIII a. szk. Platon: Protagoras, Gorgias. Sofok-
les: Elektra. Homer: Odys. XXIV. Dom. lektura: Platon: Fedor.
i Symp. Sofokles: Edyp.

Klasa VIII b. Platon: Protagoras, Gorgias. Sofokles:
Elektra. Homer: Odys .XXIV.

4. W języku niemieckim :

Klasa I a. Paul Frieben: Für kleine Leute.

Klasa II a. d. Märchen und Fabeln von Tieren Pflan-
zen und anderen Dingen: 3. 4. 5. 8. 10. 13. 14. 15. 18. 23. 24.
27. 30. 33. 42.

Klasa III a. Kinder und Hausmärchen von Jacob u.
Wilhelm Grimm. 1. 2. 3. 6. 8. 9. 13. 19. 20. 15. 21. 23.

Klasa III b. Schatzkästlein von Johann Peter Hebel 1.
2. 3. 4. 6. 9. 11. 15. 16. 18. 25. 34. 43. 44. 49.

Klasa IV. Deutsche Heldensage.

Klasa V. Körner: Zriny.

Klasa VI. Die deutsche Heldensage. Goethe: Hermann
und Dorothea.

Klasa VII. Schiller: Maria Stuart. Goethe: Egmont. Lekt
pryw. Shakespeare: Julius Caesar. Lessing: Nathan der Weise.

Klasa VIII. Schiller: Wilhelm Tell. Goethe Iphigenie auf
Tauris. Lekt. Pryw. Faust. I.

5. W religii mojżeszowej :

Klasa I.: Historia biblijna do śmierci Mojżesza w związku
z zasadami wiary. Modlitwa poranna.

Klasa II. Historia biblijna od Jozuego do Salomona (inkl.) Objasnienia Dekalogu. Święta i posty. Modlitwa wieczorna.

Klasa III.: Historia biblijna do Ezry i Nehemiasza. Główne nauki wyznania mojżeszowego. Obowiązki względem Boga i bliźniego. Podział Pisma Św. — Modlitwa na sobotę i Hallel.

Klasa IV.: Historia biblijna do Akiby. Podział nabożeństw. Odczytywanie Tory i proroków. Modlitwa na święta.

Klasa V.: Pięcioksiąg Mojżesza w tłumaczeniu polskiem. Zasady wiary i moralności na podstawie biblii. Artykuły wiary.

Klasa VI.: Wybór z pism proroków i psalmy w tłumaczeniu polskiem. Zasady wiary na podstawie Pisma Św. i Miszny.

Klasa VII.: Proroctwa Jezajasza, Jeremiasza, Ezechiela i księga Joba w tłumaczeniu polskiem. Etyka podług traktatu Abot. Historia Żydów w Polsce.

Klasa VIII.: Historia Żydów w diasporze, w szczególności historia Żydów w Polsce.

6. W przedmiotach nadobowiązkowych

a) *Dzieje ojczyście* w klasie VII. od początku wieku XVI do czasów najnowszych; w klasie VIII. powtarzano historię polską od czasów najdawniejszych po dzień dzisiejszy.

b) *Rysunki*. W półroczu zimowem jednego oddziału odrysowywano ze względu na światło sztuczne, przeważnie modele gipsowe (głowy ludzkie), nadto zwierzęta i rośliny.

W drugim półroczu rozszerzyło się naukę na malowanie ptaków, muszli oraz na zdobnictwo; także widoki z okna oraz studia pejzażowe znalazły uwzględnienie.

W drugim oddziale w półroczu pierwszym odrysowywano węglem, ołówkiem i kredkami barwnymi modele z gipsu, naczynia, sprzęty użytkowe i zwierzęta wypchane. Nadto komponowano naklejanki barwne na temat wypchanych kaczek i kur. Tworzono kompozycje dekoracyjne z motyli i owadów, kompozycje te zastosowywano w zdobieniu rzeczy użytkowych (pudełek, naczyń glinianych). Sporządzano patrony, za pomocą których zdobiono okładki notatek. W półroczu drugim rozszerzono zakres nauki na naukę poglądową perspektywy w polu; w tym celu urządzono 3 wycieczki pejzażowe, nadto rysowano z pamięci i przypomnienia.

c) *Język francuski*: I kurs: z gramatyki Dra Węcowskiego I część. Wiadomości wstępne z czytania i wymawiania. Deklinacja i konjugacja słów posiłkowych i główne czasy czasowników regularnych. Zaimki osobowe, wskazujące, dzierżawcze i pytające. Liczebniki główne i porządkowe. Czytanie, tłumaczenie i poczęści opowiadanie 26 ustępów.

II. kurs: z wypisów Dra Węcowskiego II część. Odmiana czasowników regularnych i nieregularnych, czytanie, tłumaczenie i opowiadanie 60 ustępów.

III. kurs: z wypisów Dra Węcowskiego III część. Czytanie, tłumaczenie i opowiadanie:

30 ustępów naukowych (*leçons de choses*)

30 opowiadań historycznych (*récits historiques*)

12 „ anegdotycznych moralnych (*narrations anegdotiques*)

9 legend (*légendes*).

d) *Ze stenografii przerobiono*: W półroczu I. na kursie I.: Zasady systemu Gabelsbergera. Pisownia. Znaki pisarskie. Znaki stenograficzne zasadnicze. Alfabet stenograficzny. Tworzenie wyrazów z samogłoską „e”. Grupy spółgłoskowe: a) ściśnienie znaków; b) wpisanie jednego znaku w drugi; c) położenie jednego znaku na drugim, d) zlanie się znaków w jeden znak. Grupy zgłoskowe. 1) Tworzenie wyrazów z samogłoską „e”, 2) z samogłoską „a”. Grupy zgłoskowe ze samogłoską „a”, wyrazy ze samogłoską „a”. Grupy spółgłoskowe i zgłoskowe z samogłoską „o”, z samogłoską „a”. Tworzenie wyrazów z samogłoskami „i, y”.

W półroczu II.: Ciąg dalszy tworzenia wyrazów z samogłoskami „i, y” przez podniesienie, symboliczne oznaczanie, grupy zgłoskowe z samogłoskami „i, y”. Tworzenie wyrazów z samogłoską „u” przez zniżenie, za pomocą wypisania; grupy spółgłoskowe z samogłoską „u”. Podwójne samogłoski, zrostki pojedyncze i złożone, zrostki obce, zakończenia.

Na II kursie przerobiono: Znaczniki, pnie pierwotne znaczników, skracanie wyrazów, stałe skrócenia. Skracanie wyrazów w zdaniu. Teorytyczne uwagi o skracaniu wyrazów w zdaniu. Ponadto były ćwiczenia tak na I. kursie jak i na drugim w prędkim pisaniu i odczytywaniu pisanych jak i litografowanych stenogramów.

e) *W śpiewie.* W oddziale pierwszym zaznajomiono uczniów z zasadami elementarnymi muzyki wokalnejs oraz uczono trafiania interwałów. Prócz tego odbywały się przez cały rok ćwiczenia jedno i dwugłosowe.

W oddziale drugim wyuczono „Mszę polską“, 6 kolęd i 10 pieśni obozowych, „Requiem“, 7 pieśni religijnych, „Pożegnał już ten świat!“ i „Pieśń o wolności“.

IV.

Tematy wypracowań pisemnych.

1. W języku polskim.

Klasa Va.

1. Ogólny widok z kopca Unii lubelskiej. 2*. Losy Bieleckiego (na podst. poematu czytanejs w Wypisach.) 3. a) Zrywanie sejmów w Polsce (Na podst. ustępu z Wypisów i wiadomości z historii polskiej). b) Na czym polega wybuch wulkanu i jakie są jego objawy? (Na podst. nauki geologii). 4*. Kompozycja I. księgi Pana Tadeusza. 5*. Zwyczaje weselne u chłopów, szlachty zagonowej i szlachty wyższej (Na podst. porównania opisów zawartych w Wypisach). 6. Charakterystyka dowolnie wybranejs postaci na podstawie przeczytanych powieści. 7*. Zjawiska natury przedstawione w czytanych przezemnie „Przemianach“. 8. a) Ruch przedsięwzięczny w mieście; b. Rezurekcyja. 9*. Opisać dowolnie wybrany obraz Grottgera (Na podstawie odbitek w Wypisach lub innych obrazów.) 10. Akcyja w Zemście Fredry.

Klasa Vb.

1. Opis jakiejs miejscowości widzianejs na wakacyach. Położenie i mieszkańcy. 2*. Jak przedstawił Matejko Hołd pruski? (na podst. ustępu z Wypisów.) 3*. Charakterystyka je-

*) Oznacza wypracowanie szkolne.

dnej z postaci „Pana Tadeusza“. 4. Krajobraz w „Panu Tadeuszu“. a) Rozbiór szczegółowy jednego z opisów przyrody. b) Technika malarska Mickiewicza. 5*. a) Który ze znanych mi utworów lirycznych największe wywarł na mnie wrażenie i dlaczego? b) Za pomocą jakich środków może poeta liryczny wywołać nastrój? 6*. a) Charakterystyka jednej z postaci „Zemsty“ b) Rejent a Cześnik. 7*. a) Na czym polega komizm „Pana Jowialskiego“ b) Akcja w Jowialskim. 8. a) Moja wiosenna przechadzka. b) Wiosna w mieście. 9*. Która z poznanych nowel najbardziej mi się podoba i dlaczego? 10. a) Rozwój historyografii u Rzymian. b) Życie rośliny.

Klasa VIa.

1. a) Najpiękniejszy krajobraz, jaki podczas tegorocznych wakacji widziałem. b) Ulice miasta Lwowa we wczesnych godzinach porannych. 2*. a) Znaczenie założenia Akademii w Krakowie. b) Jakie wady wytyka Rej społeczeństwu polskiemu w „Krótkiej rozprawie“. 3* a) Znaczenie Orzechowskiego w historii kultury i cywilizacji polskiej (na podst. lektury Kubali: Orzechowski), b) Odprawa posłów greckich. Budowa dramatu rozwój akcji. 4*. a) Aluzje do stosunków polskich w „Odprawie posłów greckich. b) Który z „trenów“ Kochanowskiego największe wywarł na mnie wrażenie i dlaczego? 5. a) Czy uważam używanie alkoholu za szkodliwe i dlaczego? b) Kartka z mojego dzienniczka. 6*. a) Opaliński wedłud Szajnochy, a w „Trylogii“. b) Jak wyglądało poselstwo mające w imieniu króla poślubić przyszlą królowę — w 1. połowie XVII. w. (Na podst. Szajnochy „K. Opaliński“). 7*. a) Kmicic, Jacek Soplica, Achilles (podobieństwa i różnice); b) Jak się zmienia z biegiem czasu Zagłoba, a w czym pozostaje niezmienny. 8. a) Sporty zimowe, a higiena. b) Dzień pogodny a słotny. 9*. a) Rozebrać jedną z bajek Krasickiego. b) Odbicie się epoki w „Satyrach“ Krasickiego. 10. a) Mój dorobek tegoroczny. b) Jakie zamiary powiozę ze sobą na wakacje?

Klasa VIb.

1. a) Najprzyjemniejszy dzień moich wakacji. b) Poranek na wsi. 2*. a) Dlaczego w I. epoce piśmiennictwa polskiego

używano głównie języka łacińskiego? b) Jakie wady wytyka Rej społeczeństwu polskiemu w „Krótkiej rozprawie“. Tematy zadań 3—10. te same, co w klasie VI. a.

Klasa VIIa.

1*. a) Tendencyjność w „Powrocie pośła“ Niemcewicza. b) Przeprowadzka. 2. a) Lecą liście z drzewa... (Obrazek nastrojowy). b) Czego się nauczyłem z własnego doświadczenia? 3*. a) Romantyzm a pseudoklasyzm. b) Moja praca pozaszkolna. 4. a) Wzajemne świadczenia i obowiązki jednostki i społeczeństwa. b) Dusza Polski w mazurze, krakowiaku i polonezie. 5*. Pierwiastek historyczny w „Balladach“ Mickiewicza. 6*. Orientalizm w „Sonetach krymskich“ Mickiewicza. 7. Dlaczego niewdzięczność jest często nagrodą wielkich ludzi? 8*. Tajemnicze] pacholę w Maryi Malczewskiego (Charakterystyka i znaczenie). 9. Jaki czyn uważałbym za największe bohaterstwo? 10*. Młodość Mickiewicza a Słowackiego.

Klasa VIIb.

1*. a) Społeczeństwo polskie za Stanisława Augusta. (Na podst. „Powrotu pośła“ Niemcewicza.) b) Rzut oka na rok ubiegły. 2*. a) W kościele o zmroku. b) Babie lato. 3*. a) O ile wypadki polityczne wpłynęły na powstanie romantyzmu w Polsce. b) Moje plany na przyszłość. 4. Wpływ uczucia na wydawanie sądów wartości. (Na podst. własnych spostrzeżeń.) 5* Pierwiastek fantastyczny w balladach Mickiewicza. 6*. Czy należy potępić Wallenroda mickiewiczowskiego? 7. Dlaczego powinniśmy popierać przemysł krajowy? 8*. a) Wyjaśnienie pieśni masek z „Maryi“ Malczewskiego. (Na podst. nauki szkolnej) b) Wiara w życie pozagrobowe u Rzymian. (na podst. VI. ks. Enejdy). 9. Kto jest dla mnie ideałem człowieka? (Na podst. znajomości historii lub literatury). 10*. Kontrasty charakterów w „Ślubach panieńskich“ Fredry.

Klasa VIIIa.

1. Która z widzianych w teatrze sztuk wywarła na mnie wielkie wrażenie i dlaczego? 2*. Kontrast między Pankracym a Henrykiem w Nieboskiej komedji. 3. Emigranci polscy a ruchy

wołnościowe po r. 1831. (na podst. nauki historii). 4*. a) Charakterystyka głównego bohatera w Irydyonie a w Konradzie Wallenrodzie. b) Na kim opiera się Irydyon w walce przeciw Rzymowi? 5*. Przemiany duchowe Bolesława Śmiałego w „Mnichu“ Korzeniowskiego. 6. Jaki zamierzam wybrać zawód i co mię w nim pociąga? 7*. Społeczna działalność Ramzesa w Faraonie Prusa (Na podst. lektury domowej wszystkich uczniów) 8*. Powstanie z r. 1863 i jego wpływ na literaturę.

Klasa VIIIb.

1. Czy i jak może uczeń uczestniczyć w pracy dla ogółu? 2*. Jak sobie wyobraża Krasiński w Nieboskiej Komedyi dążenia demokratyczne i ich wynik? 3. Stosunek Napoleona do Polski (na podst. nauki historii). 4*. Idea przewodnia w „Przedświcie“ Krasińskiego. 5*. Cechy romantyzmu na podstawie czytanych w całości utworów romantyków. 6*. Jakikolwiek typ z Kollokacyi Korzeniowskiego (Charakterystyka na podstawie lektury domowej obowiązkowej). 7. Mowa na temat pożegnania kolegów. 8*. Motyw działalności społecznej we współczesnej belletrystyce polskiej.

2. W języku niemieckim.

Klasa Va.

1. Nächstenliebe 2. a) Charakteristik der beiden Freunde in Schillers Ballade: „Die Bürgschaft“. b) Es ist die Nutzenwendung für Herz und Leben aus der Ballade „Die Bürgschaft“ v. Fr. Schiller zu suchen. 3*. Schillers Leben bis an das Jahr 1780 (nach der Schullektüre). 4. Die Anfänge des Christentums im römischen Reich (nach der Geschichte.) 5*. Die innere Ordnung in der Karlschule (nach der Schullektüre). 6. Pisistratus (nach der Geschichte.) 7*. Die Entstehungsgeschichte der Madonna della Sedia (nach der Schullektüre). 8. Der Hohenstaufen Ausgang (Nach der Geschichte). 9. Ein Tag während der letzten Osterferien (auf Grund eigener Erlebnisse). 10*. Eine Künstlerepisode (nach dem gelesenen Lesestücke). 11. a) „Das Auge des Herrn düngt das Feld (an einem Beispiele zu erläutern); b) Fröh ins Bett und früh heraus, frommt dem Leib, dem Geist, dem Haus

(an einem Beispiele zu erläutern). 12*. Die herannahenden Ferien.

Klasa Vb.

1*. Nächstenliebe (Nach dem Gedichte „Nis Randers“ von Otto Ernst). 2. Das Kleine ist die Wiege des Großen (durch Beispiele aus der Geschichte darzulegen). 3*. Eine Übersetzung. 4. a) Die Bedeutung der Eisenbahn. b) Die Bedeutung des Aeroplan (Zukunftsbild). 5*. Welche Hindernisse überwindet Mörös, um zu seinem Freunde zu gelangen? 6*. Die Entstehungsgeschichte der Madonna della Sedia. 7*. Bestrafte Habsucht (Nach dem Gedichte „Der Goldene Tod“ von Avenarius). 8. Der historische Hintergrund in Körners Zriny (Nach der oblig. Privatlektüre). 9*. Die Abenteuer des dicken Oreste Paradisa aus Cardinella (Auf Grund der Schullektüre). 10. Charakteristik Solimans (Auf Grund der oblig. Privatlektüre „Zriny“). 11. Otto III. in Polen (Auf Grund des geschichtlichen Unterrichts.) 12* Die herannahenden Ferien.

Klasa VIa i b.

1*. Gunters Brautfahrt. (Nach dem Nibelungenliede). 2. Wodurch erweckt Hagen im Nibelungenliede trotz des Abscheus, den er erregt, auch unser Interesse? 3*. Wie es Braun, dem Bären, beim Bauern Rüsteviel erging. Nach Göthes „Reineke Fuchs“. 4. Gudruns Begegnung mit Herwig und Ortwin. 5*. Ein Schwabenstreich. Nach Uhlands Ballade „Schwäbische Kunde“. 6. Was erfahren wir aus dem ersten Gesang von Göthes „Hermann und Dorothea“? 7*. Das Erbteil der Menschen nach der Teilung der Welt. Im Auschluß an Schillers Gedicht „Die Teilung der Erde“. 8. Was sehen wir, wenn wir an einem Frühlingstage ins Freie gehen? 9*. Was hat Dorothea erlebt, bevor ihr Hermann begegnet? 10. Beschreibung des Städtchens in Goethes „Hermann und Dorothea“.

Klasa VIIa.

1*. König Gunters Brautwerbung. (Nach dem Nibelungenliede). 2. „Mit jeder neuerlernten Sprache gewinnt man eine neue Seele“. 3*. Eine Übersetzung. 4. Gedankengang der „Elegie“ Walthers von der Vogelweide. 5*. Die Unterredungsszene

zwischen Maria und Elisabeth. 6. Charakteristik Cäsars. (Nach der oblig. Privatlektüre Julius Cäsar nach Shakespeare). 7*. Eine Übersetzung. 8. a) Die Auferstehungsfeier. b) Wie habe ich die Osterfeiertage verbracht? (Briefform). 9*. Hochmut kommt vor dem Fall (dargestellt an Heines Gedicht „Belsazer“). 10. Die Beschreibung eines Leuchtturms. (Nach dem Lesestücke „Das Antlitz der Tat“).

Klasa VIIb.

1*. Siegfrieds Werbung um Kriemhilde. (Nach dem Nibelungenliede). 2. Der wesentliche Unterschied zwischen dem Nibelungenliede und Nibelungensage. 3—6. Tematy tesame, co w klasie VII a. 7. Wodurch wird Brutus für die Verschwörung gegen Cäsar gewonnen? (Nach d. oblig. Privatlektüre Jul. Cäsar nach Shakespeare). 8. Mein erster diesjähriger Frühlingsausflug. (Briefform.) 9*. Gedankengang der Goetheschen Ballade „Der Schatzgräber“ und ihre Moral. 10. Von welchem Einfluss war für Goethe die Reise nach Italien?

Klasa VIIIa i b.

1. Inwiefern ist der erste Auftritt von Schillers „Wilhelm Tell“ die Exposition dieses Dramas? 2*. Tells Rettung auf dem Vierwaldstättersee. 3. Poesie des Weltverkehrs. 4*. Die Wirkungen des Ackerbaus. Im Anschluß an Schillers Gedicht „das eleusische Fest.“ 5. „Ans Vaterland, ans teure, schließ dich an das halte fest mit deinem ganzen Herzen“. (Wilhelm Tell II. t.) 6. Wie kommt Thoas dazu, um die Hand Iphigeniens zu werben? 7*. Gedankengang und Grundgedanke des Gedichtes „Phaeton“ von Eduard von Bauernfeld. 8. Die welthistorische Bedeutung der alten Griechen.

Przy egzaminie dojrzałości.

A) W gimnazyum humanistycznym.

Z języka polskiego do wyboru. Dla oddziału A.

a) Motywy ludowe u naszych pisarzy od Brodzińskiego.

b) Jakie skutki, dodatnie lub ujemne, spostrzegłem w działaniu „gminy szkolnej“?

e) Stosunki między Polską a Rosją w ciągu wieków.

Dla oddziału B:

a) Warstwy przedstawione w „Panu Tadeuszu“ i ich charakterystyka.

b) Unia Polski z Litwą i Rusią i jej wpływ dziejowy.

c) Opisać w dowolnym obrazie Matejki lub Grottgera postaci, ich ugrupowanie, myśl ogólną, wrażenie estetyczne.

Z języka łacińskiego, dla oddziału A:

Cicero de officiis ll. 1—4.

Dla oddziału B:

Tacyt Ann. XVI. 18, 19.

Z języka greckiego, dla oddziału A:

Platon Gorgias LXXIX.

Dla oddziału B;

Platon Laches. 1—2.

b) w gimnazjum realnem.

Tematy z języka polskiego i łacińskiego takie same jak w gimn. humanist.

Z języka niemieckiego:

a) Wer besitzt, der lerne verlieren,

Wer im Glück ist, der lerne den Schmerz.

(Schiller, Braut von Messina IV, 4.)

b) Die technische Verwendung der Elektrizität.

c) Die Ursachen der französischen Revolution vergleichen mit denen der römischen.

V.

Zbiory naukowe.

1. Biblioteka nauczycielska.

Z końcem r. szk. 1912/13 było 278 dzieł w 450 tomach. W tymże roku 1912/13 nabyto lub otrzymano w darze 32 dzieł w 52 tomach a mianowicie:

Archiwum do dziejow lit. i ośw. pol. tom XII Kraków 1910*) — Calvers, Käferbuch, Berlin 1912. Clemenz, Lehrbuch der Methodik des geograph. Unterrichts. Wrocław. 1909. — Encyklopedia polska .Wyd. Ak. Um. 1912.*) — Galizien. Reise u. Sport. Wiedeń 1913. — Höfler, Drei Vorträge zur Mittelschulreform Wiedeń 1908. — Horodyski, Trentowski, Kraków 1913.*) — Jańczara pamiętniki, wyd. Łoś, Kraków 1912.*) — Jabłonowski, Historia Rusi połud. Kraków 1912.*) — Jerusalem, Aufgaben des Lehrers, Wiedeń 1912. — Jodl, Psychologie, Stuttgart 1908. 3-ty — Kirkor-Kiedroniowa, Włościanie i ich sprawa w Król. Pol. Kraków 1912.*) — Krasieński, Pisma, wyd. jubileuszowe, Kraków 1912 — Księga pam. ku czci Krasieńskiego, Lwów 1912, 3-ty — Materiały antrop. Ak. Um. Kraków 1912.*) Materiały kom. język. Ak. Um. Kraków 1912.*) — Mickiewicz, Dzieła, wyd. Kallenbacha, Brody 1911. 5 t. — Morawski, Cycero Kraków 1911.*) — Morawski, Prozaicy w okresie cycer. Kraków 1912.*) — Müllner, Methodik des geogr. Unterrichts. Wiedeń 1912. — Neff, Das pädagogische Seminar, Monachium 1908. — Prace matem. fizycz. Warszawa 1912. — Paulsen, Pädagogik, Stuttgart 1912. — Retwisch, Jahresber. über das höhere Schulwesen, Berlin 1912. — Riboś, Psychol. uczuć, Warszawa 1901 — Rozpr. Ak. Um. Wydz. filol. 1910, 1911, Wydz. hist-filoz. 1912, Wydz. matem.-przyrod. 1912.*) — Rybarski, Podmiot gospod. społecznego, Kraków 1912.*) — Sofokles, Edyp w Kolonie, Lwów 1913 — Sprawozd. kom. fizogr Ak. Um. Kraków 1912.*) — Tretiak. Skarga w lit. unii brzeskiej Kraków 1912.*) — Willmann Prager pädag. Univ.-seminar. Wiedeń 1901. — Wyspiański, Achilleis, Kraków 1903. — Zachorowski, Kapituły polskie w wiekach śred. Kraków 1912.*)

2. Biblioteka dla młodzieży.

a) Polska A. dla gimnazjum niższego.

Biblioteka liczy 346 numerów inwentarza. W roku szkolnym zakupiono:

Anczyc Wł. L. Perły. Zbiór cenniejszych powieści z liter. angielskiej dla młodocianego wieku. Warszawa 1907. — Bartus E. Klondyke, przygody poszukiwaczy złota. Warszawa 1904. — Berthet Elie. Przyjaciół Edwardka. Pow. dla młodzieży. Warszawa-Arct. — Borkowska A. Nad wodami Bałtyku. Panna Marychna z Oporowa. Wojewodzie Spiski. Warszawa 1900 Arct.—

*) Dzieła, oznaczone gwiazdką, są darami Akad. Umiej. krak.

Brzeziński Miecz. Moje wakacje na wsi. Warszawa 1911. — M. Bujno. Na zamku hrabiowskim. Opow. dla starszych dzieci. Warszawa 1910. — Buraczewska St. Dyabelski statek. (Według „Pracowników morza“ Wiktora Hugo.) — Cejsingerówna H. Jan Lipnicki. Pow. hist. dla młodzieży. Warszawa 1902. — Czajkowski Michał, Owruczanin. Pow. hist. z 1812 r. Warszawa. — Dalsème A. J. Pan z Antypodów. Przygody na lądzie i morzu. Warszawa 1908. — Dąbrowa A. Z. Wieczory jesienne. Opowiadania matki. Kraków 1889. — Dex Leo. Balonem przez Saharę i Sudan. — Powieść podróżnicza. Warszawa 1903. — Gerlache A. de. Piętnaście miesięcy na Oceanie antarktycznym. Przekład Zofii Nałkowskiej. Warszawa 1903. — Grainert Józef. O trzech Kaszubach (Powieść hist. z bojów Krzyżackich). Inowrocław 1898. — Grudzińska Anna. Pokora. Pow. historyczna. Warszawa 1911 Arct. — Henty E. A. Lew. św. Marka. Pow. dla młodz. Warszawa 1897. — Hervilly Ernest d'. Przygody chłopca przedhistorycznego. Przełożył A. Lange. Warszawa 1896. — Jacolliot Ludwik. Tajemnice Afryki. Warszawa. — Jeż T. T. (Z. Miłkowski) Zarnica. Pow. bułg. Warszawa. — Kaczkowski Zygmunt. Wybór pism. 10 tomów. — Kraszewski J. I. Chata za wsią (Skróc.) Poznań 1912. — Król Kazim. W kraju Piramid. Opowiadanie z dawnych dziejów Egiptu. Warszawa 1908. — Lagerlöf Selma. Cudowna podróż. Część druga. Przekład Mortkowiczowej. Warszawa 1911. — Łętowski Julian. Na Bożym świecie. Nowele. — Niewiarowski Jan. Osadnicy w puszczy polskiej. Warszawa 1906. — Przyborowski Walerj. Myszy króla Popieła. Pow. hist. Warszawa 1899. — Przyborowski Wal. Król Krak i królowa Wanda. Warszawa. — Przyborowski Wal. Chrobry. Opow. hist. z XI w.; Berezyna czyli córka trzeciego pułku.; Namioty Wezyra. Pow. hist. z czasów Jana III.; Przygody Adamka. Pow. hist. z XVIII w.; Reduta Woli. Pow. hist. z r. 1831.; Losy Cezara. Opow. hist. z czasów rzymskich. — Rousselet L. Mali. Pogromca węzów. Warszawa 1900. — Ślęczkowska Miecz. Z orląt orły. (Pow. hist.) Kraków. — Stopka Andrzej. Rycerze śpiący w Tatrach. Kraków. — Umiński Wład. Pioruny i błyskawice. Pogadanki naukowe. Warszawa 1897.; Tajemnicza bandera i Flibustyerowie. Pow. hist. na tle walki z hiszpanami na Kubie. — Verne Jul. Gwiazda Południa, Warszawa. — Weyssenhof Józef. Unia. Pow. li-

tewska. Warszawa 1910.—Wójcicka J. Mój dobroczyńca. Opow.
dla młodz. Z jednego strumienia. Dziesięć nowel. — Fitzpatrick
Sir Percy. Dżok. Przygody psa i jego pana w puszczy. War-
szawa 1912.

B) dla klas wyższych.

Inwentarz liczy 275 numerów.

W bieżącym roku przybyło: Antologia rzymska. Arystoteles: Konstytucya Aten, Arystofanes Żaby. — Błażek: Wakacye pod namiotami, — Bujak Galicya. — Encyklopedia polska cz. I. II. i IV. — Homer: Odysseja. Horacy: Satyry i listy. — Jaworski: Uniwersytet lwowski. — Kukiel: Dzieje oręża polskiego. — Odyniec: Tłómaczenia. — Piniński: Piękno miast, Plato: Apologia, Uczta, Potocki: Polska literatura. — Sofokles: Antyгона, Tragedye. — Turczyński: Powieści huculskie, Wygnańcy.

b) Niemiecka.

W roku szkolnym 1912/13. zakupiono:

Anzengruber: der Meineidbauer. — Bartsch: Novellen. — Björnson: Syunnöve Solbakken. — Braun J: das Fleisszeichen. — Doormann Ch: Aus dem Wunderlande. — Droste v. A.: die Judenbuche. — Ebner Eschenbach: der Kreisphysikus. Ernst Otto: Arbeit u. Freude. Ernst Otto: Flachsmann als Erzieher. Asmer Semper. — Görgen: die Macht der christlichen Liebe. — Heitzer: Die Tochter des Bergmannes.; der Goldsucher.; der rote Francis.; des Kindes Opfer.; Die Räuber vom Eichenhofe.; des Geigers Enkelkind. — Heyse Paul: Andrea Delfin. — Hummel: Weiss u. Rot. — Reiter: Aus dornenreicher Jugendzeit. — Keller Gottfr. Das Fähnlein der sieben Aufrechten. — Kleinrodt: Die beiden Nachbarschlösser. — Kürnberger: Heimlicher Reichtum. — Lagerlöf Selma: Erzählungen. — Leitgeb Otto: Novellen. — Maidorf: Rudolfs Stiefmutter. — Messerer: Dorfgeschichten für die Jugend; In d. Staffelklamm: Am Gamshörn; Klara Maitland. — Pauli: Sagenschatz des Rheinlandes. — Raimund Ferd.: Der Verschwender. — Ris F.: Detlev und Geira. Ritter: Der Polenflüchtling. — Rosegger: Waldheimat. Saar v.: Innorens. — Schmidtbonn: Geschichten vom unteren Rhein. —

Stifter: Das Heidedorf, die Narrenburg. — Stove: Onkel Toms Hütte. — Wehrmeister: Das Geheimnis des Sonnenpriesters.

3. Gabinet fizykałny.

Posiada z końcem bież. roku szk. 457 przyrządów i narzędzi. W roku szk. 1912/13 zakupiono następujące:

Rura spadowa z nogą. — Przyrząd hydrostatyczny Hartla. — Kurek łącznikowy do pompy. — Przyrząd kontrakcyjny Tyndalla. — Przyrząd Dechanta. — Termometr demonstracyjny. — Okaz żelaza magnetycznego. — Maszyna dynamo-elektryczna. — Mikrofon demonstracyjny. — Stoliki drewniane 3. — Stolik z nóżką metalową. — Model wagi sprężynowej. — Busoła stycznych. — Stos termoelektryczny. — Paski do stroboskopu. — Regulator gazowy. — Termoregulator. — Stetoskop. — Palnik Schobera. — Maszynka do krajania szkła. Szafka dyfrakcyjna Rowlanda. — Szlifierka.

4. Gabinet przyrodniczy z pracownią.

Liczy 460 numerów.

W bieżącym roku zakupiono: *Somateria mollissima* i *Mergus merganser* i *Manis iavanica*, *Dasypus XII cinctus*, *Phalangista vulpina*, *Mustelus* (szczeka). — Aparat fotograficzny firmy „Fos“ i Termostat syst. Rosena. Otrzymano w darze od WP. radcy dra A. Zolla okaz *Astur palumbarius*, a od uczniów *Bombycilla garrula*, *Picus viridis* i kilka drobniejszych. Wszystkim ofiarodawcom składa Dyrekcyja szczere podziękowanie.

5. Gabinet chemiczny.

Posiada 4 przyrządy. W bieżącym roku szk. zakupiono: Wagę zwykłą laboratoryjną z ciężarkami.

6. Gabinet geograficzno-historyczny.

W b. r. zakupiono: — Majerski: Mapa Polski; — Romer: Półkula wschodnia, Półkula zachodnia; — Schwabe: Galia i Germania w czasach rzymskich; — Busoła Bezarta; Obrazy: Lehmann: Pustynia; Gibraltar; Typy Indyan, Typy Arabów

Goering-Schmidt, Rośliny kulturowe ważne: Bawełna; Trzcina cukrowa; Palma kokosowa; Drzewo figowe i oliwne; 12 seryi „Geographical Pictures“ (66 obrazów objaśniających zasadnicze formy powierzchni ziemi); --- Karsten-Schenk: 4 serye obrazów do objaśnienia typów roślinności. --- Matejko: Dzieje cywilizacji w Polsce.

7. Gabinet archeologii i sztuki.

W b. r. zakupiono: Tablice Cybulskiego: Arma exercitus Rom.; — Jacobi Woltze: Saalburg (6 tablic obwarowań i budowli pogranicza Rzymian); — Lohmayer: Obóz Trajana; Pochód tryumfalny Cezara; Bitwa pod Maratonem; Gurlitt: Wylądowanie Rzymian w Brytanii; — Lehmann: Akropolis; Wojsko rzymskie w obozie.

8. Gabinet rysunków odręcznych.

Gabinet liczy ogółem 229 pozycyi inwentarza. W bież. roku szk. zakupiono: koguta domowego, żołą, wróble, małe kaczęta, kurę, papugę, zimorodka egz. ptaka wodnego, pluszcza, popielniczkę (fajans), wazoniki (fajans), imbryk, filiżankę, lichtarzyk blaszany (norymberski), jeźdźca, staruszka, żołnierza pieszo, kota i mopsa.

9. Zbiory do nauki śpiewa.

Inwentarz obejmuje numerów 40. — W bieżącym roku szk. zakupiono: Amicusa Majówkę, Barańskiego Poczty i Żabki, Czubskiego Modlitwę ks. Marka, Haydna Hymn ludowy, Humperdincka Koncert ptasząt, Signiego kantatę ku czci P. Skargi, Bogarodzicę i Witaj Święta.

10. Gabinet geometryi wykreślnej.

Gabinet powstał w r. szk. 1912/13. Zakupiono: 1) 7 modeli umysławiających położenie wzajemne utworów przestrzennych; 2) Dwie tablice jako płaszczyzny odniesienia.

VI.

Rozporządzenia władz.

W sprawie egz. dojrzałości gimnazjum realnego.

J. E. Pan Minister wyznań i oświaty zmienił na wniosek c. k. Rady szkolnej krajowej reskrytem z dnia 21. stycznia 1912. L. 42181 ex 1911 rozporządzenie z dnia 12. listopada 1910. L. 48077, dotyczące odbywania egzaminu dojrzałości w gimnazyjach realnych i gimnazyjach realnych zreformowanych.

Wskutek tego oznajmia się, że rozporządzenie c. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 6. stycznia 1911 L. 72203 ma odtąd obowiązywać w następującym brzmieniu :

„J. E. Pan Minister wyznań i oświaty zarządził rozporządzeniem z dnia 12. listopada 1910 L. 48077 i z dnia 21. stycznia 1912 L. 42182 ex 1911, aby rozporządzenie ministeryalne z dnia 29. lutego 1908 L. 10051 w sprawie odbywania egzaminu dojrzałości w gimnazyjach obowiązywało także w gimnazyjach realnych i gimnazyjach realnych zreformowanych galicyjskich z następującymi uzupełnieniami i zmianami :

„Do § 1. Dokładniejsze postanowienia, tyżące się przypuszczenia do studyów uniwersyteckich na podstawie świadectwa dojrzałości z gimnazjum realnego, względnie gimnazjum realnego zreformowanego, są zawarte w rozporządzeniach z dnia 2. marca 1909 L. 1997 Dz. rozp. min. Nr. 17 i z dnia 12 grudnia 1909 L. 49645 Dz. rozp. min. Nr. 2 ex 1910.

Do § 7. Egzamin piśmienny w gimnazyjach realnych i gimnazyjach realnych zreformowanych składa się z następujących wypracowań pod nadzorem :

a) z wypracowania w języku wykładowym na jeden z trzech różnorodnych tematów dowolnie wybrany.

b) z tłumaczenia z języka łacińskiego na język wykładowy.

c) z łatwego wypracowania wolnego w drugim języku żyjącym t. j. w języku niemieckim na jeden z trzech różnych tematów, dowolnie wybrany.

Na wypracowania w języku wykładowym należy przeznaczyć godzin pięć, na tłumaczenie z języka łacińskiego trzy godziny, na opracowanie wolnego tematu w drugim języku żyją-

cym t. j. w języku niemieckim cztery godziny. Czasu użytego na dyktowanie tekstu nie wlicza się do czasu przeznaczonego na wypracowanie.

Do § 8. W gimnazyum realnem i gimnazyum realnem zreformowanem obowiązują co do wypracowania w języku wykładowym i co do przekładu z języka łacińskiego przepisy wydane w tym względzie dla gimnazyów.

Do § 17. Egzamin ustny uczniów publicznych i prywatystów obejmuje w gimnazyach realnych i gimnazyach realnych zreformowanych następujące przedmioty: język łaciński, język niemiecki, historię i geografię i matematykę.

Z dwóch języków, które oprócz języka łacińskiego były dla abiturienta przedmiotem obowiązkowej nauki (t. j. języka wykładowego i języka niemieckiego) zdaje się egzamin tylko z jednego, a mianowicie z tego, w którym piśmienne wypracowanie abiturienta było lepsze. Przy równym wyniku wypracowań piśmiennych służy abiturjentowi wybór egzaminu ustnego z jednego z tych języków. Jeżeli wynik w jednym wypracowaniu lub obu wypracowaniach jest „niedostateczny“, to abiturient traci prawo wyboru i ma wówczas zdać egzamin ustny z każdego języka, z którego wypracowania uznano za niedostateczne.

Eksterniści mają zdawać zawsze ustny egzamin z obu języków; zresztą należy ich egzaminować z przedmiotów, wyznaczonych powyżej dla uczniów publicznych i prywatystów.

Tacy eksterniści, którzy nie mogą się wykazać pomyślnym postępem w języku łacińskim i matematyce w najwyższej klasie gimnazyum realnego i gimn. real. zreformowanego, mają wypracować z tych przedmiotów przed piśmiennym egzaminem dojrzałości pod nadzorem nauczyciela fachowego piśmienny przedkład z języka wykładowego na język łaciński, oraz zadanie matematyczne, — oba wypracowania w objętości i o trudności zwykłego zadania szkolnego w klasie VIII.

Z gimnastyki eksterniści nie zdają egzaminu.

Ze wszystkich innych przedmiotów obowiązkowych w braku ważnych wobec państwa świadectw lub poświadczeń ze strony szkół średnich tej samej kategorii o zdaniu z pomyślnym wynikiem egzaminu wstępnego, należy egzaminować eks-

ternistów z materiału naukowego czterech klas wyższych. W gimnazjum realnem obejmują te egzamina religię, język francuski względnie angielski (piśmiennie i ustnie), zasady geometryi wykreślnej (piśmiennie i ustnie) historię naturalną i ogólną naukę o ziemi, chemię, fizykę, propedeutykę filozoficzną; w gimnazjum realnem zreformowanem zaś religię, język francuski względnie angielski (piśmiennie i ustnie) historię naturalną i ogólną naukę o ziemi, fizykę i chemię, propedeutykę filozoficzną i rysunki odręczne.

W gimnazjum realnem zreformowanem w szczególności należy zastosować wymagania z historyi naturalnej, fizyki i chemii do planu dla gimnazyów, z rysunków do zakresu nauki w klasie VI. szkół realnych, z innych przedmiotów do planu gimnazyów realnych.

Nadto w gimnazjum realnem tacy kandydaci, którzy w IV klasie szkoły średniej z obowiązkową nauką rysunków nie uzyskali w tym przedmiocie cenzury przynajmniej „dostatecznej“, mają poddać się egzaminowi uprzedniemu z tego przedmiotu w zakresie przypisanym dla niższego gimnazjum realnego.

Również mają w gimnazjum realnem zreformowanem eksterniści, którzy w klasie IV. szkoły realnej nie otrzymali z rysunków geometrycznych cenzury przynajmniej „dostatecznej“, zdawać egzamin uprzedni z tego przedmiotu w zakresie wyznaczonym dla niższego stopnia (szkoły realnej).

Co do rysunków odręcznych (w gimnazyach realnych zreformowanych) mają eksternisci przedkładać rysunki poprzednio, wykonane, między nimi także jedną lub więcej prac, których przedmiot wyznaczył Dyrektor w porozumieniu z nauczycielem fachowym i które wykonali pod nadzorem tego nauczyciela.

Do § 19. Co do wymagań z języka wykładowego, języka łacińskiego, historyi i geografii jakoteż matematyki obowiązują. te same przepisy, co w gimnazyach.

Przy egzaminie z drugiego języka żyjącego t. j. języka niemieckiego należy abiturjentom przedłożyć ustęp z utworu poetycznego lub prozaicznego, nieprzerobiony poprzednio w szkole i nie przedstawiający jakichś szczególniejszych trudności i pozostawić mu pewien czas do przygotowania się kandydat ma wykazać, że należycie zrozumiał tekst tak co do

myśli przewodniej, jak i co do treści i że potrafi przedstawić tok myśli przedłożonego ustępu bez wydatniejszej pomocy egzaminatora.

Oprócz tego powinien abiturient wykazać znajomość najwybitniejszych utworów niemieckiej literatury 18. i 19. wieku na podstawie własnej lektury. Z historii literatury (biografii) i z tak zwanych realiów nie egzaminuje się osobno.

Do § 22. W świadectwie dojrzałości należy stwierdzić dojrzałość do uczęszczania na uniwersytet z ograniczeniami podanymi w rozporządzeniach ministeryalnych z 29. marca 1909. L. 1997 (Dz. rozp. min. Nr. 17) i z dnia 12. grudnia 1909 L. 49645 (Dz. rozp. min. Nr. 2 z roku 1910).

C. k. Rada Szkolna krajowa rozp. z dnia 31. grudnia 1912 L. 32341. IV. zakazuje używania napojów alkoholicznych na wycieczkach.

Rozp. z dnia 31. grudnia 1912 L. 14517. IV. poleca Dyrekcyom wszystkich szkół średnich, aby zarówno przy wpisach głównych, jakoteż późniejszych w ciągu roku na podstawie egzaminów wstępnych i w razie przejścia uczniów z innego zakładu nie przyjmowały ich bezwarunkowo bez przedłożenia dowodów szczepienia ospy względnie rewakcynacji.

Rozp. z dnia 14 lutego 1913. L. 1245. IV. zabrania uczniom pod zagrożeniem kary popisywania się strojem skautowym przy jakichkolwiek uroczystościach i obchodach, jako straż honorowa, służba porządkowa i t. d. Ubranie skautowe ma służyć bezwzględnie i wyłącznie tylko do właściwych ćwiczeń, w wszelkich innych okolicznościach młodzież występować może tylko w obowiązkowym mundurku mający przepisany krój i barwę.

Rozp. z dnia 17. lutego 1913 L. 71/Pr. R. sz. kr. zakazuje młodzieży szkolnej należenia do wszelkich stowarzyszeń, drużyn strzeleckich itp., wyjętych z pod ingerencji władz szkolnych.

Rozp. z dnia 15. kwietnia 1913. L. 14173 IV. poleca Dyrekcyom szkół średnich, aby starały się nakłonić właścicieli i dzierżawców dóbr, księży mieszkających na wsi, zamożniejszych a świątliwych włościan do przyjęcia na czas feryi jednego lub kilku uczniów, którzyby inaczej, nie mogąc być przyjęci na nieliczne i niezasobne „kolonie wakacyjne“ nie mieli możliwości wytchnienia na wiejskiem, świeżem powietrzu, pokrzepienia zabawą

i stosowną pracą w polu lub ogrodzie nadwątłego organizmu i odzyskania czerstwości i energii do dalszej pracy szkolnej, Dyrekcyja prosi więc czytających powyższą odezwę c. k. Rady Szkolnej a przedewszystkiem PT. Rodziców uczniów tut. Zakładu o łaskawe zgłoszenia gotowości przyjęcia do swych domów na czas przyszłych wakacyi jednego lub więcej kolegów swych synów. Jakaby z tego dobrodziejstwa wyniknęła korzyść dla młodzieży szkolnej, a temsamem dla całego społeczeństwa dowodzić zbytecznie.

VII.

Fizyczny rozwój młodzieży.

Na nadobowiązkową naukę gimnastyki uczęszczało uczniów 64, na naukę strzelania 83, do organizacyi „skautowej“ należało 79. W zabawach w parku Tow. Z. R. brało udział 30 uczniów. Znaczna liczba uczniów oddaje się rozmaitym grom ruchowym i sportom; najwięcej zwolenników bo 416 mają sanki, piłka nożna 292, „kiczka“ 290, strzelanie 287, ślizgawka 245, pływanie 217, konna jazda 197, piłka i kręgle po 190, gimnastyka i lekka atletyka 187, turystyka 171, jazda na rowerze 157, wioślarstwo 156, tenis 110, szermierka 40. Inne jak wrotki, krokiet, hockey liczą po kilkunastu zwolenników, W ogródku botanicznym pracowali uczniowie klasy II. B. pielęgnując rośliny ozdobne, użyteczne i dzikie — potrzebne do bieżącej nauki szkolnej.

Wycieczek w okolicy Lwowa odbyło w r. b. 16 z tego przyrodniczych 12, geograficznych 4. Kierowali niemi pp. St. Borecki, Dr. L. Bykowi, Dr. W. Pokorny. Nadto, o ile pogoda pozwalała, odbywano niektóre lekcye geograficzne i przyrodnicze pod gołym niebem.

Z wycieczek dalszych na pierwszym miejscu stoi wakacyjna, odbyta pod kierownictwem dra Bykowskiego na zachód Europy. Wzięło w niej udział 11 uczniów z klas VI—VIII. Po jednodniowym pobycie w Krakowie celem przypomnienia sobie

dawniej poznanych zabytków zwiedzono Pragę, Norymbergę, Strassburg, Nancy, huty żelazne w Pont á Mousson, Paryż, Wersal, Fontainebleau, Clermont-Ferrand, Mont Dore i okoliczne wygasłe wulkany Owernii, kopalnie węgla w Gd. Combe, rzymskie zabytki w Nimes, urządzenia portowe w Marsylii, laboratoria i akwarya w Villefranche S. M. i Monaco, następnie Lyon, Genewę, Chamonix, (lodowce pod Mt. Blanc), Lozannę, Lucernę, (ogród lodowcowy), Rigi i jezioro 4 kantonów, Zurych, Rapperswill, Neuhausen (wodospad Renu,) Monachium, Salzburg i Wiedeń. Wycieczka trwała cały lipiec, a koszta jej wynosiły po 290 koron na osobę.

W czasie ruskich świąt wielkanocnych odbyła się pod przewodnictwem ks. Dr. Thulliego i p. T. Dobrowolskiego wycieczka do Krakowa i jego okolic, w której wzięło udział 29 uczniów. Wycieczka zwiedziła dokładnie Kraków, nadto kopalnie soli we Wieliczce, klasztor Karmelitów w Bielanach i ruiny zamku w Tyńcu.

Za uprzejme oprowadanie Dyrekcyja Zakładu dziękuje serdecznie p. Józefowi Bielskiemu, słuchaczowi filozofii w Krakowie.

W dniach 22 do 30 kwietnia zwiedziło 12 uczniów pod kierownictwem Dr. Łabendzińskiego okolice Dniestru i Zbrucza.

Na Stanisławów dojechano koleją do Niżniowa. Przekroczwszy most na Dniestrze, ruszyła Drużyna lewym brzegiem rzeki do Koropca, a stąd na Ściankę do Kośmierzyna i Piotrowa. Z Piotrowa jechano łodziami po Dniestrze do Łuki, gdzie przenocowano. Następnego dnia dotarła drużyna łodziami do Rakowca (ruiny), Uniża i Hubina, skąd pieszo przebywszy Strypę u ujścia osiągnięto Beremiany, skąd zdążono na noc do Czerwonogrodu. Nazajutrz przebyli wycieczkowcy pieszo 4 mile wyżyną podolską na Torskie do Bilcza, gdzie przenocowano w szkole. Zwiedziwszy jaskinie udała się drużyna do Borszczowa. Następnego dnia koleją udano się do Husiatyna, skąd furą do Trybuchowiec nad Zbrucz, a stąd już pieszo jarem Zbrucza na Kręciłów (nocleg w szkole) do Łuki małej. Przebywszy Miodobory szosą na przełaj, wyruszono koleją z Grzymałowa na Tarnopol (zwiedzenie muzeum podolskiego i 2-go gimnazjum) do Lwowa.

Dyrekcya Zakładu dziękuje najserdeczniej c. k. Radzie Szkolnej za szczodre zasiłki, udzielone na wyznaczone wyżej trzy wycieczki, a nadto — z braku miejsca ogólnie tylko, ale niemniej serdecznie dzięki wszystkim tym P. T. Osobom i Towarzystwom zagranicznym i swojskim, którzy raczyli łaskawie czy to dostarczać podwód i podejmować najgościnniej naszych uczniów w domach swych lub Zakładach, czy to oprowadzać ich po okolicy, zbiorach, muzeach.

VIII.

Warsztaty szkolne i praca fizyczna.

Znaczna liczba uczniów oddaje się pracy warsztatowej i rolnej. W polu lub ogrodzie pracuje 175, jużto w czasie wakacyjnym — pomagając rodzicom, jużto — dla zarobku — wynajmując się do robót na roli, — nadto przy regulacyi rzek i robotach ziemnych zajętych było pięciu uczniów.

Roboty piłęczkowe uprawia uczniów 86, stolarstwo i tokarstwo 4, ślusarstwo i elektrotechnikę 3, szewstwo 1.

W zakładowym warsztacie stolarskim z powodu braku fachowego kierownika — pracowało tylko kilku uczniów, sporządzając prostsze przybory dla nauk przyrodniczych i sprzęty dla własnego użytku.

W warsztacie introligatorskim pracowało pod kierownictwem Dra A. Dudryka 11 uczniów każdej soboty od g. 5 - 8 a nadto w popołudnia, poprzedzające dni wolne od nauki. Nauczono się sporządzać teczki, podklejać mapy, oprawiać obrazy, wyrabiać ozdobne „papiery introligatorskie“; książek oprawiono przeszło 400.

IX.

Orkiestra gimnazjalna.

Nie istnieje w zakładzie.

X.

Nadobowiązkowa praca umysłowa.

Oprócz osobnych sprawozdań z czytelní, kótek, gmin i pracowni podajemy następujące zestawienie pracy umysłowej poza nauką szkolną. Najwięcej zwolenników, bo 137 liczą nauki przyrodnicze, języków obcych uczy się nadobowiązkowo 82, literaturą piękną zajmuje się 70, geografią 53, historią 32, naukami społecznymi 22, matematyką 21, psychologią 10. Do Czytelní wyższego gimnazjum należy 183, pracuje w kółkach naukowych 52, w laboratoriach 34, kolekcye najrozmaitszego rodzaju sporządza 325.

Z zajęć artystycznych na pierwszym miejscu stoi muzyka licząc 209 amatorów, fotografią zajmuje się 81, śpiewa 64, maluje 40, rzeźbi 11.

Czytelnia uczniów.

W b. r. szkolnym Czytelnia była otwarta 80 razy, biblioteka zaś 87 razy. Ogółem wypożyczono książek 1473, przeciętnie zaś pożyczano 22 książek. Z czasopism korzystała b. mała ilość członków; największą poczytnością cieszył się „Tygodnik ilustrowany“. W letnim półroczu ilość członków Czytelní znacznie wzrosła, wskutek czego i inwentarz biblioteki zwiększył się o dwadzieścia kilka dzieł. Fundusz biblioteczny zasilili nadto dochody z „Wystawy rysunkowej prac uczniowskich“ i przedstawień humorystycznych.

W ciągu b. roku szk. święciła Czytelnia obchody narodowe:

- 1) na cześć Piotra Skargi;
- 2) ku uczczeniu rocznicy walki 1812 r.;
- 3) powstania 1863 r.

Na program składały się produkcyje wokalno-muzyczne, odczyty uczniów: Łubieńskiego i Rzeszutki i przemówienia pp. profesorów: ks. Ciemnowskiego, Kukiela i Łempickiego.

Nadto na prośbę Wydziału Czytelni wygłosili referaty: „O baroku“ — p. prof. Kostynowicz i „O ciałach promieniotwórczych — p. prof. Orłowski.

Poczas pobytu (w listopadzie 1912) Władysława Mickiewicza we Lwowie Prezes Czytelni i ci jej członkowie, którzy w czasie wycieczki po Francji korzystali z Jego nadzwyczajnej uprzejmości w okazywaniu i objaśnianiu pamiątek polskich w Paryżu, złożyli Mu wraz z Dyrektorem Zakładu i Dr. L. Bykowskim hołd, czcząc w Nim wraz z całym społeczeństwem i Syna Wieszcza i Męża zasłużonego około podtrzymania pamięci Polski na obczyźnie, a wreszcie dziękując za opiekę w Paryżu.

Pięknym obchodem w Czytelni czcili swego patrona obywatela gminy im. J. Śniadeckiego (kl. VIIIa.)

Ustanowiony w r. zeszłym konkurs naukowy zamknięto 1. stycznia b. r. nadesłano ogółem pięć prac wyłącznie uczniów obu oddziałów klasy VIII. Sąd konkursowy złożony z pp. drów Jakubskiego, Kukiela i Świtalskiego i uczniów Gedroycia i Hartleba, przyznał dwie równorzędne nagrody uczniowi S. Krzysikowi za opracowanie „Gąbek Okolic Lwowa“ i K. Tyszkowskiemu za rozprawę p. „Lisowczycy“ tak ze względu na sposób opracowania, jak i ilość włożonej pracy i trudów, pozostałym zaś konkurującym mianowicie S. Jasińskiemu (Stosunki przestrzenne w gimnazyum VIII.), Rzeszutce (Moja Wieś rodzinna w pieśniach) i H. Scheuringowi (Rozwój fizyczny naszej klasy) przyznał zaszczytne odznaczenia, uznając wartość naukową i samodzielność roboty.

Dwa przedstawienia humorystyczne dla wyższego i niższego gimnazyum, — przyczyniły się do rozweselenia członków i zakupna kilku książek. Dla zżycia się członków urządziła też Czytelnia dwa turnieje szachowe: jesienny i wiosenny, oraz turniej tenisowy. Utworzyła na zasadzie kooperatywy „Kramik przyborów szkolnych“, przedsiębrała wycieczki do fabryk polskich, zreformowała statut Czytelni, wprowadzając tę ważną zmianę, że ze środków Czytelni odtąd korzystać mogą uczniowie klasy IV. w II. półroczu szkolnem. Pozatem „Komisya lekcyjna“ niosła pomoc kolegom biedniejszym w zarabkowaniu; „Komitet popierania przemysłu polskiego“ spełniał swe obo-

wiązki należycie i sprawił piękną, a ważną celem zachęcania kolegów do zakupu wyrobów polskich, gablotkę.

Obrót kasowy wynosił w przychodach 436'61 K. w rozchodach 363'95 K, z czego pozostało na rok przyszły : 72'66 K. Książki zakupione z własnych funduszków: Antoniewicz: Grottger; Batowski: Norblin; Chłędowski: Dwór w Ferarze, Rzym; Gruyther: Zasady taktyki; Ibsen: Dzieła; Jachimecki: Wagner; Mayer: Wojna; Opieński: Chopin; Reymont: Chłopi; Schreiber i Piasecki: Harce; Sieroszewski: Powieści chińskie; Sierzputowski: Romantyzm polski; Tołstoj: Wojna i pokój; Weysenhoff: Soból i panna; Sprawa Dołęgi; Witkiewicz: Matjko; Żeromski: Sułkowski; Żuławski Dyktator.

Kółka naukowe.

1. Kółko abstynentów, założono w roku poprzednim w celu zapoznania uczniów z kwestją alkoholową. Liczyło, około 80 uczestników, którzy uroczystem przyrzeczeniem zobowiązywali się do zupełnej abstynencji.

Podczas zgromadzeń, odbywających się raz na miesiąc, wygłaszano odczyty o alkoholu, jego wpływie na organizm, zdolności umysłowe, charakter, na stosunki ekonomiczne i obyczajowe, i o sposobach skutecznego zwalczania alkoholizmu.

Odczyty ilustrowano obrazami świetlnymi. Nadto urządzono kilka wycieczek w okolice Lwowa. Kółkiem kieruje ks. dr. Kazimierz Thullie.

2. Kółko geograficzne kl. VI. powstało w bieżącym roku szkolnym pod kierownictwem prof. Dudryka.

Członkowie kółka zajmowali się lekturą celniejszych dzieł geograficznych, wygłaszaniem i omawianiem referatów na posiedzeniach kółka.

Referaty wygłosili: Kirkien: O wulkanach. Schmidt: O gejzerach Blaustein J.: Wiadomości starożytnych o krajach północnych. Zbiorowy referat o krajobrazie Polesia. Wróblewski: Przyrodnicze podstawy Polski historycznej. Jasiński: Chemiczne działanie powietrza. Rurak: O kanałach spławnych. Kirkien: O nafcie. Gimpel M.: Rozwój geografii w wiekach średnich.

3. Kółko psychologii eksperymentalnej. Utworzone w b. r. wśród uczniów VIII. klasy pod kierownictwem D-ra Bykowskiego. Liczyło 10 stałych uczestników przeważnie z oddziału A, nadto okolicznościowo brali w niem udział inni uczniowie nawet z innych klas (VI. a zwłaszcza I.) jako materyał doświadczalny. W kilkunastu godzinnych zebraniach, a częściowo także na lekcjach szkolnych i w czasie przerw przerobiono doświadczenia i badania: czasu reakcyi rozmaitego rodzaju, praw Fechnera kojarzenia, znużenia (metoda pamięciowa), uwagi i pamięci, sugestyi i telepatyi, poczucia estetycznego i etycznego i t. p.

Uzyskany materyał opracowywano porównawczo, część jego weszła w skład jednego z artykułów naturalnej księgi pamiątkowej kl. VIIIA.

4. Kółko przyrodnicze, liczące 38 członków rozwijało się pod kierownictwem Dra L. Bykowskiego w r. b. lepiej niż w roku przeszłym; nie osiągnęło jednakże poziomu, na jakim stanęło w r 1910/11 z powodu mniejszego zajęcia się klasy V. Z tego powodu prowadzono pracę teoretyczną tylko w dwu sekcjach; — sekcję trzecią dla uczniów najmłodszych zwinęto. Sekcja niższa licząca 28 członków, odbyła 17 posiedzeń z przeciętną frekwencyą 11·45, na których wygłoszono następujące referaty:

- 1) Scheuring H. (VIIIa): O komórce,
- 2) Daniec (VIIb): Wpływy zewnętrzne na rośliny i zwierzęta,
- 3) Gedroyć (VIIa): Tkanki zwierzęce i roślinne,
- 4) Sławiński (VIIb): Fizyka ciała ludzkiego,
- 5) Buchbinder (V)b: Optyczne właściwości minerałów,
- 6) Ryłski (VIIb): Mózg i jego czynności,
- 7) Accord (VIb): Powietrze jako czynnik geologiczny,
- 8) Nowak (VIa): Porównawcza anatomia narządów zmysłowych u kręgowców,
- 9) Komorowski (VIIIa): Rozwój kręgowców,
- 10) Komorowski (VIIIa): Budowa człowieka jako świadectwo przeszłości,
- 11) Scheffner (VIIb): Wędrówki zwierząt,
- 12) Nowakiewicz (VIIb): Dysharmonie w budowie człowieka.
- 13) Adamiak (VIa): Piękno w przyrodzie,

14) Gedroyć (VIIa): Rozmieszczenie geograficzne zwierząt i roślin,

15) Krzysik (VIIIa): Paleontologia i fylogenia,

16) Wróblewski (VIa) Plankton, metody i cele badania,

17) Wróblewski (VIa): Staw a morze.

Sekcja wyższa, licząca członków 16, odbyła 16 posiedzeń z przeciętną frekwencją 745, na których rozpatrywano współczesne dążenia do rozwiązania zagadki życia. Wygłoszono referaty:

1) Krzysik (VIIIa): Cytologia doświadczalna,

2) Krzysik (VIIIa): Teorie budowy komórki,

3) Krzysik (VIIIa): Teorie czynności komórki,

4, 5, 7) Komorowski (VIIIa), Rylski (VIIb), Szydelski (VIIIb); Teorie rozwoju osobnikowego,

6. Komorowski (VIIIa): Dziedziczność płci,

8) Gedroyć (VIIa): Teorie listków zarodkowych i kolonialność,

9 i 10) Scheffner (VIIb): Regeneracja i Transplantacja,

11) Scheuring (VIIIa): Teorie dziedziczności,

12) Słowiński (VIIb): Warunki zewnętrzne,

13) Jasiński (VIIIa): Krzyżowanie,

14) Scheuring (VIIIa): Teorie powstawania gatunków,

15) Rylski (VIIb): Fylogenia i początek życia,

16) Jasiński (VIIIa): Przyroda i hipotezy ogólne.

Większość tych referatów ilustrowano rysunkami lub odpowiednimi preparatami. Ponadto prowadzili członkowie sekcji wyższej stałą lekturę czasopism przyrodniczych, znajdujących się w Czytelni; z ciekawszych artykułów zdawano sprawę na posiedzeniach, wszyscy prawie pracowali w laboratorium.

Referaty opracowywano na podstawie książek z biblioteki, Kółka, Czytelni i kuratora. Dzieła ważniejsze i bardziej ogólne: z zoologii i anatomii: Boasa, Gegenbaura, Hertwiga, Nowickiego, Nusbauma, Wiedersheima; z histologii: Hoyer, Scheidra; z embryologii: Hertwiga, Meissenheimera, Nusbauma, Roul'a; z fizjologii: Huxleya, Rosenthala, Scholza; z anorganologii Neumayera, Tschermaka; z biologii i filozofii przyrody: Darwina, Delage'a, Dybowskiego, Haeckla, Hertwiga, Korschelta, Lamarcka, x. Mendla, Nusbauma, Ostwalda, Przibrama, de Vriesa, x. Wasmanna.

Dochody „Kółka“ wraz z pozostałością kasową ubiegłego roku wynosiły 131·77 K. Rozchody 88·16 K; największe wydatki, bo w kwocie 75·82 K., poniosło Kółko na bibliotekę. Z książek zakupiono przede wszystkim książki dla klas niższych (IV.) z dziedziny fizyki, chemii, geografii fizycznej astronomii, a nadto parę książek z dziedziny psychologii i matematyki. Pozostałość wynosi (z dniem 1. maja 1913) 43·61 K.

Inwentarz biblioteki powiększył się o 24 nowych książek i osiągnął liczbę 182 dzieł. Biblioteka otwarta była (do dnia 1. maja 1913.) 126 razy; przeczytano 273 książek.

W stadium przygotowań: wystawa przyrodnicza, mająca przyjąć do skutku przy końcu czerwca b. r. szk.

Pracownia przyrodnicza.

Praca odbywała się systematycznie, jak dawniej, w 3 oddziałach, dwa razy na tydzień wedle ustalonego programu, często jednak najstarsi pracownicy z kl. VII. i VIII. robili preparaty i badania w wolnym czasie po za godzinami laboratoryjnymi. Wynikiem tych zajęć było kilka rozprawek ogłoszonych w księdze pamiątkowej gminy im. J. Śniadeckiego. Mniej zajęcia natomiast okazywali najmłodsi z kl. V.

Na ćwiczenia I. stopnia uczęszczali stale uczniowie: E. Katz, W. Rosner i K. Szczepański z kl. V. B; na ćwiczenia II. stopnia J. Adamiak, M. Jasiński i K. Wróblewki z VI. A; A. Accord, T. Kurpiel, M. Olszewski i W. Scheuring z VI. B., na ćwiczenia III. stopnia J. Gedroyć z VII. A, L. Berger, T. Daniec, Z. Nowakiewicz, W. Rylski, J. Scheffner, T. Sławiński z VII. B., H. Frenkel, S. Jasiński, T. Komorowski, S. Krzysik, H. Scheuring z VIII. A., N. Rosenberg, S. Szydelski, J. Wyspiański i W. Zieniewicz z VIII. B. Nadto w pierwszym półroczu pracowało 5 uczniów z klasy VI. A. i 3 z V. A. pod kierownictwem Dra Jakubskiego. Jak zwyczajnie najlepsze preparaty włączono do zbiorów.

Akwaryami zarządzał Łodziński z IV. A. przy pomocy R. Heydera, W. Jossego, W. Scheuringa i T. Wondrauscha z I. B.

W cieniu fotograficznej, którą opiekował się uczeń VIII. A. kl. T. Komorowski pracowało 8 uczniów. Oprócz prac naukowych ogólniejszej natury robiono przede wszystkim zdjęcia zabytków i osobliwości lwowskich, z których 3: widok ogólny, kościół Bernardynów i kaplica Boimów fot. przez Nawrockiego (VII B.) i Krzysika (VIII. A.) mają wejść do zamierzonego przez „Polskie muzeum Szkolne“ wydawnictwa szkolnych tablic ściennych. Zdjęć dokonują uczniowie bądź własnymi aparatami, bądź też większym szkolnym aparatem firmy „Fos“ w Warszawie form. 10×12 zakupionym w bieżącym roku szkolnym.

Gmina im. St. Staszica. Kl. VI.b istniała rok drugi. W b. r. szkolnym dążyła gmina do osiągnięcia celów wytkniętych jej przy założeniu.

Na sejmikach, których odbyło się 7, omawiano bieżące sprawy gminy, a nadto zastanawiano się nad środkami zmierzającymi do podniesienia intelektualnego i moralnego stanu klasy.

Sąd gminny rozstrzygał sprawy sporne pomiędzy obywatelami i trzy drobne przestępstwa dyscypliny szkolnej. Komisya edukacyjna urządziła w kilku przedmiotach repetytorya dla słabszych uczniów.

Dość żywe było zainteresowanie się członków gminy pracą pozaszkolną, — wyrazem tego było założenie z inicjatywy członków gminy, „Kółka geograficznego“.

Gmina cała należała do Czytelni gimnazjalnej.

Wszyscy członkowie gminy opodatkowali się dobrowolnie; dochody przeznaczono w części na pokrycie bieżących wydatków, w znaczniejszej części na cele dobroczynne i narodowe.

Gmina im. Zygmunta Krasińskiego klasy VII. A, założona w poprzednim roku szkolnym, starała się osiągnąć cele statutem wskazane, które przyświecały jej założycielom. Punkt ciężkości spoczywał w podniesieniu poziomu umysłowego obywateli, do czego przyczyniały się repetytorya z poszczególnych przedmiotów. Prócz tego czynna też była komisya sądu koleżeńkiego, która załatwiła kilka wykroczeń drobniejszej natury.

Sejmików o ożywionej nieraz dyskusyi odbyła gmina w bieżącym roku 6.

Gmina im. J. Lelewela kl. VII. B. Gmina istnieje już dwa lata.

W ubiegłym roku gmina nie poczyniła takich postępów w pracy gminnej, jakby tego po jej obywatelach spodziewać się należało.

Mimo to wytworzyła pewien rodzaj solidarności koleżeńskiej, opartej na rozumowych podstawach. Przyczyniła się wielce do podniesienia umysłowego pewnych jednostek, niosąc im pomoc w nauce przez urządzenie repetytoryów, nie wahając się w braku bakałarza, prosić o pomoc p. profesorów odnośnych przedmiotów. Swoją formą zdołała ująć skutecznie w karby żywy temperament wielu tak, że w ciągu roku dwie zaledwie sprawy sądowe pojawiły się, do których załatwienia wystarczyła osobista interwencja sołtysa. Na szczególną uwagę zasługuje skarb który okazał się ważną instytucją w zbieraniu pieniędzy na cele narodowe i kolonie wakacyjne.

Składano więc na dar Grunwaldzki, Chełmski, na cele T. S. L., z funduszków gminy zakupiono kilka losów loteryi cieszyńskiej i złożono pewną kwotę na kolonie wakacyjne.

Oprócz tego mieliśmy w gminie dość dobrze prosperującą Kasę Oszczędności. Gmina wpisała też swych obywateli do Komitetu popierania przemysłu polskiego w charakterze członków wspierających, do Czytelni zaś w charakterze członków czynnych. W końcu urządziła turniej tenisowy i na zakończenie wydała gazetkę gminną „Próby“.

Gmina im. Jana Śniadeckiego kl. VIII. A. Założona w r. 1910. istniała i rozwijała się i w r. ub. Działalność jej ograniczała się głównie do pracy wewnętrznej, a największą żywotność okazała komisya edukacyjna, która urządziła przedewszystkiem repetytorya dla słabszych uczniów. Na sejmikach miesięcznych załatwiono bieżące sprawy gminne i urządzono pogadanki na tematy etyczne i społeczne. Nadto urządziła gmina uroczysty obchód ku czci swego Patrona w dniu 10. V. i wydała maturalną księgę pamiątkową p. t. „Na odlocie“, zawierającą przeważnie prace naukowe obywateli.

XI.

**Kasa oszczędności uczniów
w r. szkolnym 1912/13.**

Rozpoczęto zbierać wkładki w listopadzie r. 1912. Zbieranie wkładek uskuteczniłi w klasach wyższych uczniowie sami, w niższych nauczyciele.

Wkładki uczniów kl. Ia	6 K. 81 h.
" " " IIb	53 " 81 "
" " " Ic	19 " 88 "
" " " Id	42 " 03 "
" " " IIb	95 " 40 "
" " " IIc	21 " 26 "
" " " IIId	83 " 62 "
" " " IIIa	9 " 59 "
" " " IIIb	36 " 94 "
" " " IVa	4 " 30 "
" " " IVb	68 " 14 "
" " " Va	50 " 69 "
" " " Vb	7 " 70 "
" " " VIa	42 " 33 "
" " " VIb	47 " 51 "
" " " VIIa	79 " 66 "
" " " VIIb	2 " 74 "
" " " VIIIa	37 " 61 "
" " " VIIIb	16 " 01 "
							<hr/>
							Razem 726 K. 03 h.
Dopisane procenty	9 " 85 "
							<hr/>
							Razem 735 K. 88 h.
Zwroty	11 " 54 "
							<hr/>
Stan kasy 1. czerwca 1913	724 K. 34 h.

Pomoc dla ubogich uczniów:

1. Dochód:

Pozostałość z r. 1911/12	85 K. 27 h.
Datki przy wpisach i w ciągu r. szk. 1912/13	663 " 94 "
Dochód z biblioteki dla biednych uczniów	36 " 00 "
							<hr/>
							Razem 815 K. 21 h.

2. Rozchód:

Na książki dla biednych uczniów	240 K: 40 h.
Na ubrania „ „ „ „	441 „ 90 „
Na czesne (1 ucz.), wpisowe (1 ucz.) do warsztatów stud. i opłatę (1 ucz.) w bursie	60 „ — „
	<hr/>
Razem	742 K. 30 h.

3. Zestawienie:

Dochód	815 K. 21 h
Rozchód	742 „ 30 „
	<hr/>
Pozostaje	72 K. 91 h.

Wszystkim P. T. Ofiarodawcom na rzecz ubogich uczniów Zakładu wyraża Dyrekcyja najserdeczniejsze podziękowanie.

* * *

Ks. Katecheci zebrali od uczniów podczas egzort i nabożeństw 212 koron i 24 h., z czego wydali na ubranie, książki i opłatę czesnego dla biednych uczniów 179 koron i 58 h., pozostało więc na rok przyszły: 32 K. i 66 h.

* * *

Nauczyciel religii, p. Taubes Zygmunt zebrał od uczniów wyznania mojżeszowego 180 K. i 84 h., z czego wydał na ubranie, obuwie, książki i czesne dla biednych uczniów w. m. 142 koron. Pozostało więc na rok przyszły: 38 K i 84 h.

* * *

Stypendya Wydziału krajowego z fundacyi Stupnickich i Jankowskich uczeń kl. IIa Zawadzki Feliks w rocznej kwocie 400 K.; z fundacyi Żurakowskiego pobierali: uczeń kl. Va Weinar Jan w rocznej kwocie 420 K. i Łubieński Roman uczeń kl. VIIIa w kwocie rocznej 525 K.; z fundacyi Niezabitońskiego uczeń kl. VIIIa Komorowski Tadeusz w kwocie rocznej 420 K.; z fundacyi Stankiewicza uczeń klasy VIII b Szydelski Stanisław w kwocie rocznej 400 koron; z fundacyi Dydzińskiego uczeń kl. VIIIa Tyszkowski Kazimierz w kwocie rocznej 900 K. z fundacyi Bersevicsiego uczeń kl. VIIa Gedroyć Józef w kwocie rocznej 310 K., z fundacyi Żalchowskiego Ryłski Władysław uczeń kl. VIIb w kwocie 231 K;

z fundacyi Nazarkiewiczowej Grossmann Maryan, uczeń kl. II c w kwocie rocznej 150 K.; z funduszu sierociego uczeń kl. VII b, Hoffmann Maryan w kwocie rocznej 240 K. — Z stypendyów Magistratu miasta Lwowa z fundacyi Szumlańskiego pobierali: uczeń kl. VIII b, Rzeszutko Władysław, rocznie K. 300, uczeń kl. VII b, Przystajko Stanisław, rocznie 300 K. i uczeń kl. VIII a, Krzysik Stanisław rocznie 300 K.; z fundacyi Głowińskiego uczeń kl. III a, Borysiewicz Władysław, rocznie 315 K. i Postępski Bogusław, uczeń kl. VI b, rocznie K. 300; z fundacyi Kollischera Flecker Wacław, uczeń kl. III a, rocznie 250 K.

Z funduszu nadwyżek karnych c. k. Ministerjum Skarbu uczeń kl. III b, Engl Stefan, rocznie koron 200 i Machnowski Feliks, uczeń kl. VI b, rocznie koron 300.

XII. STATYSTYKA

	KLASA			
	Ia	Ib	Ic	Id
I.				
Liczba uczniów przyjętych z początkiem bież. roku szkoln.	40	46	38	41
Podczas roku szkolnego wstąpiło do tutejszego zakładu	2	—	—	1
Przyjęto więc ogółem	42	46	38	42
Z ogólnej liczby wpisanych przybyło nowych (którzy ubiegłym roku nie uczęszczali do tut. zakładu):				
a) z promocją (uzdolnionych) z niższej klasy	—	—	—	—
b) przyjętych po przerwie (takich, którzy nie otrzymali świadectwa w II. półr. ubiegłego roku szkolnego	—	—	—	—
c) na podstawie egzaminu wstępnego	34	43	32	36
d) repetentów (nieuzdolnionych w II. półroczu	—	—	—	—
Z tutejszego zakładu przyjęto:				
a) z promocją z niższej klasy	—	—	—	—
b) po przerwie	3	—	—	3
c) repetentów	4	3	7	3
Podczas roku szkolnego wystąpiło	8	11	6	7
Liczba uczniów z końcem b. r. szkolnego 1912/13	33	35	32	35
(uczniów, którzy wystąpili po 15. maja wlicza się do liczby uczniów przy końcu roku szkolnego)				
W liczbie uczniów z końcem roku było:				
a) uczniów publicznych	31	35	31	33
b) uczniów prywatnych	2	—	1	2
c) hospitantów (tek)	—	—	—	—
II. *)				
Miejsce urodzenia (uczniów publicznych i prywatystów) (prywat. drukowano małą cyfrą u góry przy liczbie uczn. publ.)				
Liczba uczniów urodzonych w tej miejscowości, w której uczęszczają do szkoły	20	24	23 ¹	15 ¹
Liczba uczniów urodz. w Galicyi z wyjątkiem miejscowości zakładu	8 ²	10	7	15
Liczba uczniów urodz. w innych krajach i państwach a mianowicie:				
w Austrii dolnej	—	1	—	—
„ Bośni i Hercegowinie	—	—	—	—
„ Bukowinie	0 ¹	—	—	—
„ Dalmacyi	—	—	—	—
na Spiszu	—	—	—	—
„ Szląsku austriackim	—	—	—	—
w Tyrolu	—	—	—	—
„ Królestwie Polskiem	1	—	1	2
na Litwie	—	—	—	—
w W. ks. Poznańskiem	—	—	—	—
„ Rosyi	1	—	—	—
„ Niemczech	—	—	—	1

*) W danych od poz. II. wliczani są uczniowie, którzy muszą być klasyfik. w II.

ZAKŁADU.

K L A S A																Razem
IIa	IIb	IIc	IIđ	IIIa	IIIb	IVa	IVb	Va	Vb	VIa	VIb	VIIa	VIIb	VIIIa	VIIIb	
41 1	46 1	37 —	38 —	44 3	43 2	40 1	45 2	36 1	33 —	32 3	34 —	37 1	33 3	30 —	30 3	764 24
42	47	37	38	47	45	41	47	37	33	35	34	38	36	30	33	788
2	1	—	1	7	2	1	1	1	—	2	—	3	4	—	1	26
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2
3	3	2	2	—	—	1	2	—	1	2	1	1	—	—	—	163
—	—	—	—	—	3	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—	7
32	40	33	31	33	33	29	36	35	32	29	32	30	28	29	31	513
1	—	—	1	2	3	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	16
4	3	2	3	5	4	8	7	—	—	1	1	2	4	—	—	61
6	5	7	—	4	7	1	2	2	2	1	—	3	4	1	2	79
36	42	30	38	43	38	40	45	36	31	34	34	35	32	29	31	709
34	40	27	38	41	37	37	39	35	31	33	34	35	31	28	30	680
2	2	3	—	2	1	3	6	1	—	1	—	—	1	1	1	29
—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
20 ²	26 ¹	14	19	24 ¹	22	18 ³	17 ²	22	16	20 ²	13	16	15	12	7 ¹	363 ¹³
13	12 ¹	12 ¹	17	13 ¹	12 ¹	17 ¹	21 ²	13	12	11	21	18	16 ¹	10 ¹	19	277 ¹¹
1	1	—	—	1	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	8
—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	3
—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	6 ¹
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
—	1	—	—	1	1	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	1 ²	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	4 ²
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
682 ²⁷																

pólr., oraz wyszczególnieni uczn. publ. i prywat.

		KLASA			
		Ia	Ib	Ic	Iđ
III.					
Narodowość (uczni. publ. i pryw.)					
Polaków		31 ²	35	31 ¹	24 ²
Rusinów		—	—	—	9
Czechów		—	—	—	—
IV.					
Wyznanie (uczni. publ. i pryw.)					
Rzymsko-katolickie		21 ²	28	22 ¹	14 ¹
Grecko-katolickie		—	—	—	10
Ormiańsko-katolickie		—	—	—	—
Ewangelicko-augsburskie		—	—	2	—
Helweckie		—	—	—	—
Mojżeszowe		10	7	7	9 ¹
V.					
Wiek (uczniów publ. i pryw.)					
Do końca grudnia b. r. ukończą lat 11		13 ¹	9	14 ¹	23 ²
" " " " " " 12		15 ¹	22	10	7
" " " " " " 13		2	3	7	3
" " " " " " 14		1	—	—	—
" " " " " " 15		—	—	—	—
" " " " " " 16		—	1	—	—
" " " " " " 17		—	—	—	—
" " " " " " 18		—	—	—	—
" " " " " " 19		—	—	—	—
" " " " " " 20		—	—	—	—
" " " " " " 21		—	—	—	—
" " " " " " 22		—	—	—	—
" " " " " " 23		—	—	—	—
VI.					
Miejsce zamieszkania rodziców (uczni. publ. i pryw.)					
a) Liczba uczniów, których rodzice mieszkają w miejscowości zakładu		24 ²	30	29 ¹	21 ¹
b) Liczba uczniów, których rodzice mieszkają w innych miejscowościach		7	5	2	12 ¹
Z pomiędzy zamiejscowych mieszkają rodzice w powiatach:					
Bóbrka		—	—	1	1
Borszczów		—	1	—	1
Brody		—	1	—	1
Brzeżany		1	—	—	—
Cieszanów		—	—	—	1
Czortków		—	—	—	1
Dobromił		—	—	—	—
Dolina		—	—	—	—
Drohobycz		—	—	—	1

	KLASA			
	Ia	Ib	Ic	Id
Horodenka	—	—	—	—
Husiatyn	—	—	—	1
Jarosław	—	—	—	—
Kałuż	—	—	—	—
Kamionka strumiłowa	—	—	—	—
Kołomyja	—	—	—	—
Kraków miasto	—	—	—	—
Lwów powiat	3	1	1	0 ¹
Łańcut	—	—	—	—
Mościska	—	—	—	—
Nisko	1	—	—	—
Nowy Sącz	—	—	—	—
Podhajce	—	—	—	—
Przemyśl	—	—	—	—
Przemyślany	—	—	—	—
Radziechów	—	—	—	—
Rawa ruska	—	—	—	—
Rohatyn	—	1	—	1
Ropczyce	—	—	—	—
Rndki	—	—	—	—
Rzeszów	—	—	—	—
Sambor	—	—	—	—
Sanok	—	—	—	—
Skałat	—	—	—	—
Sokal	—	1	—	—
Stanisławów	—	—	—	1
Zaleszczyki	—	—	—	—
Zbaraż	—	—	—	—
Złoczów	—	—	—	—
Żółkiew	—	—	—	1
Żydaczów	1	—	—	—
Liczba uczniów, których rodzice mieszkają poza granicami				
Austrii:				
w Ameryce	—	—	—	—
w Austrii Dolnej	—	—	—	—
„ Bośni	—	—	—	—
„ Królestwie Polskiem	—	—	—	—
na Litwie	—	—	—	—
w Rosyi	1	—	—	2
na Spīżu	—	—	—	—
we Włoszech	—	—	—	—
VII.				
Liczba uczniów (publ. i pryw.) według stanu rodziców:				
Synowie właścicieli i dzierżawców dóbr, właścicieli realn.	—	1	—	2 ¹
„ włościan	1	—	—	—
„ rzemieślników i przemysłowców	6	2	11 ¹	9
„ kupców	5	4	6	1
„ urzędników, sług rządowych i autonomicznych	7	17	8	7 ¹
„ nauczycieli	1	2	3	2

		KLASA			
		1a	1b	1c	1d
„	oficerów i urzędników wojskowych	—	1	—	—
„	redaktorów, notaryuszów, lekarzy, adwokatów, inżynierów i artystów	1	—	—	—
„	prywatnych urzędników i oficyalistów	6 ¹	3	3	5
„	zarobników dziennych	—	—	—	1
„	wdów	3 ¹	3	—	3
„	sieroty po obojgu rodzicach	1	—	—	—
„	księży grecko-katol.	—	—	—	2
VIII.					
Liczba uczniów, zapisanych na przedmioty nadobow.					
na	język francuski	—	—	—	—
„	ćwiczenia w laboratorium przyrodniczem	—	—	—	—
„	stenografię	—	—	—	—
„	śpiew	2	3	12	12
„	gimnastykę	11	4	12	12
„	esperanto	—	—	—	—
„	naukę strzelania	—	—	—	—
„	rysunki	—	—	—	—
IX.					
Opłata szkolna (uczniów publ. i pryw.).					
Liczba uczniów publ. i prywa(., klasyfikowanych w I. półr. i płacących czesne		20	14	16 ¹	18 ²
Liczba uczniów publ. i pryw. klasyfik. w II. półr. i płacących czesne		10 ²	8	8 ¹	10 ²
Liczba uczniów publ. i pryw. klasyf. w I. półr. i uwolnio- nych od całej opłaty szkolnej		16	23	19	17
Liczba uczniów publ. i pryw. klasyf. w II. półr. i uwolnio- nych od całej opłaty szkolnej		21	27	23	23
X.					
Klasyfikacya.					
Z końcem roku szkolnego 1912/13:					
Uzdolnionych z wynikiem chlubnym		3	—	4	—
Uzdolnionych		16 ¹	22	21	17 ¹
Na ogół uzdolnionych		1	6	1	2
Nieuzdolnionych		10	5	5	13 ¹
Pozwolono składać egzamin poprawczy		1 ¹	1	—	1
Przeznaczono do egzaminu uzupełniającego		—	1	—	—
Hospitant		—	—	—	—
Razem		31 ²	35	31 ²	33 ²

K L A S A

IIa	IIb	IIc	IId	IIIa	IIIb	IVa	IVb	Va	Vb	VIa	VIb	VIIa	VIIb	VIIIa	VIIIb	Razem
2	1	—	—	—	1	1	2	—	1	1	—	—	—	—	1	11
4	4	0 ¹	2	3	4	2	3 ¹	—	2	1	—	—	—	4	0 ¹	33 ³
5	2	—	3	13	8	—	—	—	3	1	6	5	2	4	1	70 ¹
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3
3	3	7 ¹	1	5	1	7	6 ¹	2	2	6	9	7	10	6 ¹	10	94 ⁴
—	1	—	—	1	—	—	3	—	—	1	1	1	1	1	2	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	1	2	5	2	—	1	6	—	5	—	—	1	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	8	4	1	6	5	4	31
—	—	—	—	1	1	1	2	—	2	3	4	—	2	—	—	16
2	2	1	—	4	7	5	1	—	3	1	1	4	—	3	2	45
4	1	5	10	8	6	13	—	10	2	1	—	1	—	—	—	80
—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	1	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	2	1	—	—	1	—	12
10 ¹	16	6 ¹	16	20 ¹	16 ¹	15	17 ³	9	8	7 ¹	4	9	8	3 ¹	7 ²	239 ¹⁴
13 ¹	16 ³	9 ²	20	13 ²	16 ¹	18 ³	17 ⁶	15 ¹	17	11 ¹	9	18	11 ¹	4 ¹	7 ¹	250 ²⁸
27 ¹	30	29	22	23	25	25	26	28	23	24	30	27	25	26	24	489 ¹
21 ¹	24	18	18	28	21	19	22	20	14	22	25	17	20	24	23	430 ¹
4 ²	4	4	2	4 ¹	—	3	3	3	6	1	6	2	1	5	4	—
18	21	11 ¹	19	25 ¹	17 ¹	22	26 ²	20	13	24	23	23	21	22	22	—
1	8	2	3	4	10	5	5 ¹	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	3 ¹	7	11	5	10	7 ²	5	10 ¹	9	4	4	8	5	1	1	—
1	4	3	3	3	—	—	—	2	3	4 ²	1	1	4	—	3	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34 ²	40 ¹	27 ¹	38	41 ²	37 ¹	37 ²	39 ³	35 ¹	31	33 ²	34	35	31	28	30	—

	KLASA			
	Ia	Ib	Ic	Ił
b) Uzupełnienie klasyfikacji za rok szkolny 1911/12:				
Do egzaminu poprawczego przeznaczono	—	2	1	1
Z tych egzamin złożyło	—	2	1	1
Z tych egzaminu nie złożyło	—	—	—	—
Do egzaminu uzupełniającego przeznaczono	—	—	—	—
Z tych egzamin złożyło	—	—	—	—
Z tych egzaminu nie złożyło	—	—	—	—
Otrzymało pozwolenie c. k. Rady Szkolnej krajowej na egzamin poprawczy	—	—	—	—
Z tych egzamin zdało	—	—	—	—
Z tych egzaminu nie zdało	—	—	—	—
Ostateczny wynik klasyfikacji za rok szkolny 1911/12:				
Chlubnie uzdolnionych	3 ¹	7	2	2
Uzdolnionych	13 ¹	24	17	26
Na ogół uzdolnionych	4	8	4	4
Nieuzdolnionych	6	4	5	6
Nieklasyfikowanych	17	12	16	9
Razem	42 ²	55	44	47

K L A S A

K L A S A															Razem	
Ie	IIa	IIb	IIIa	IIIb	IVa	IVb	IVc	Va	Vb	VIa	VIb	VIIa	VIIb	VIIIa		VIIIb
—	1	7	3	1	1	—	2	4	7	3	—	3	2	—	4	37
—	1	7	3	1	1	—	2	4	6	3	—	3	2	—	4	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	2	2	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	2	—	1	11
—	1	2	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	2	—	1	10
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
1	5 ¹	1	1	4	4	9 ¹	—	—	5 ¹	3	1	5	5	2	3	63 ⁴
22 ¹	21 ¹	27 ¹	25 ¹	21 ¹	19	14 ¹	15 ¹	30	28	28	30	23 ¹	25 ¹	19 ¹	23	448 ¹⁸
3 ¹	2	2	2	8 ¹	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	42 ²
9	14 ¹	3	6	7	6	6 ¹	9 ¹	3	2	2	0 ¹	3	2	0 ¹	—	93 ⁵
10	2	—	7 ²	—	2	2	7 ³	4	1	2	1 ²	1 ²	2	1	—	96 ⁸
45 ²	44 ³	33 ¹	41 ³	40 ²	32	31 ³	33 ⁵	37	36 ¹	35	32 ³	32 ³	34 ¹	22 ²	26	742 ³⁷

XIII.

Kronika Zakładu.

W b. roku szk. 1912/13. Zakład tutejszy liczył klas 8. oddziałów 20. t. j, 6 oddziałów klas VI, VII. i VIII. gimnazjum *klasycznego* i 14 (klasy I.—V.) *realnego*. W przyszłym roku szkolnym 1913/14. powiększy się gimnazjum *realne* o 1 klasę, *szóstą*. Z owych 20 oddziałów mieściło się 12 w kamienicy l. 8. przy ulicy Czarnieckiego, 8 zaś w oficynach kamienicy l. 5 przy ulicy Łyczakowskiej, nad którymi c. k. Rada szk. rozp. z 6. IX. 1912. l. 15.264. IV. poruczyła nadzór profesorowi Antoniemu Zubczewskiemu.

Rok szkolny rozpoczął się dnia 3. września. Dnia 9. września jako w rocznicę zgonu śp. Cesarzowej Elżbiety, jako też dnia 19. listopada, jako w dzień Jej imienin, odbyły się nabożeństwa żałobne, w których uczestniczyli uczniowie z gromem nauczycielskiem.

W dniu 4. października z powodu imienin Najjaśniejszego Pana odbyło się uroczyste nabożeństwo szkolne, na którym była obecna młodzież i grono nauczycielskie.

W dniu 29 września czczył Zakład nabożeństwem święto patrona kraju, w dniu zaś 26. października swego patrona św. Jana Kantego.

W dniach 7. i 8. października 1912. i 27. i 28. maja 1913. przystępowała młodzież Zakładu do spowiedzi i Komunii św., w czasie zaś od 12—15. marca wzięła udział w rekolekcyach wielkanocnych zakończonych również spowiedzią i Komunią św.; rekolekcyami kierowali ks. Dr. J. Ciemniwski i ks. Z. Tarnawski.

Dnia 28. maja 1913. odprawił mszę św. w kościele PP. Klarysek Najprzew. Ks. Biskup Sufragan, Dr. Wł. Bandurski. Najdostojniejszy Celebrans podał Komunię św. wszystkim uczniom, poczem niektórym udzielił Sakramentu Bierzmowania.

Rekolekcyje dla uczniów gr.-kat. odbyły się w dniach od 19—22 kwietnia.

W dniu 7. grudnia Prezydent c. k. Rady Szkolnej, Dr. Ignacy Dembowski przysłuchiwał się lekcyi praktycznej języka polskiego w klasie II. b. i historii w VIII. b. wzięł nadto udział w konferencyi omawiającej ową lekcyą praktyczną.

W styczniu 1913 hospitował naukę rysunków inspektor krajowy, Antoni Stefanowicz, w kwietniu zaś naukę religii rzek. Najprzewielebniejszy ks. Infulat Zygmunt Lenkiewicz.

Examinacje dojrzałości odbywały się w terminie jesiennym — piśmienny 23. i 24. września, ustny 25. i 26. września 1912, w terminie lutowym — piśmienny w dniach 10. i 11. lutego ustny w dniu 14. lutego, oba pod przewodnictwem Dyrektora Zakładu; w terminie letnim — piśmienny 19. 20 i 21. maja 1913, ustny 11—22 czerwca pod przewodnictwem kierownika oddziałów równorzędnych c. k. IV. gimnazjum, Piotra Dropiowskiego.

W b. roku szkolnym młodzież święciła następujące uroczystości narodowe lub pamięć naszych wielkich mężów:

dnia 29. września: Jubileusz ks. Piotra Skargi uczestnictwem w publ. nabożeństwie i w odsłonięciu tablicy pamiątkowej.

dnia 29 listopada rocznicę powstania uroczystem nabożeństwem;

dnia 1. grudnia rocznicę r. 1812 „porankiem“, zakończonym przemówieniem Dra M. Kukiela;

dnia 20. grudnia „Trzech Wieszców“ „porankiem“ i publicznym wieczorkiem“, na którym przemówił prof. M. Prószkiński;

dnia 22. stycznia rocznicę powstania styczniowego nabożeństwem;

dnia 20. kwietnia rocznicę śmierci Mieczysława Romanowskiego — porankiem;

dnia 4 maja rocznicę Trzeciego Maja z udziałem w pochodzie i nabożeństwie polowem;

dnia 10. maja pamięć Jędrzeja Śniadeckiego wieczorkiem urządzonym staraniem „Gminy szkolnej“ im. Śniadeckiego.

Półroczne wykazy cenzur rozdano uczniom 31. stycznia świadectwa zaś roczne w dniu 30. czerwca po nabożeństwie dziękczynnem.

Wystawę rysunków uczniów tut. Zakładu trwającą od 12—17 marca zaszczytliwi obecnością: Wiceprezydent c. k. Rady Szk. Dr. J. Dembowski, Inspektorowie krajowi: Dr. F. Majchrowicz, Dr. K. Opuszyński, St. Rzepiński, A. Stefanowicz i radca Nam. Dr. A. Zoll.

XIV. Wynik egzaminu dojrzałości.

IMIĘ I NAZWISKO	Data	Miejsce urodzenia	Kraj	Przyszły zawód
a) w terminie jesiennym 1912.				
Bardasz Adam	20/7 1892	Lwów	Galicja	
Chmielewski Stefan	23 2 1894	"	"	
Jasilkowski Grzegorz	12/5 1891	Ostrów	"	
Keller Leon	25/11 1895	Belzec	"	
b) w terminie letnim 1913.				
Basch Ksawery	2/10 1890	Lwów	"	
c) w terminie letnim 1913.				
<i>w oddziale A.</i>				
Bizsak Wendelin	3/10 1894	Felső-Lapos	Spiz	teologia
Blaustein Jerzy (z odzn.)	21/4 1895	Lwów	Galicja	filozofia (filol.)
Brandowski Teodor	12/9 1893	Purkersdorf	Rakuzy dol.	filozofia (polon.)
Eisenstein Edward	25/4 1892	Lwów	Galicja	
Fedak Ludwik	25/8 1892	"	"	zaw. praktyczny
Frenkel Herman (z odzn.)	26 8 1895	"	"	medycyna
Füllenbaum Oskar	8/7 1895	"	"	medycyna
Godlewicz Tadeusz	28/11 1895	"	"	filozofia (filol.)
Hickiewicz Adam	3 6 1894	"	"	medycyna
Jasiński Sas Stanisław (z odzn.)	9/11 1895	Podgórze	"	medycyna
Jaworski Edward	15/9 1891	Zaleszczyki	"	agronomia
Komorowski hr. Tadeusz	1/6 1895	Chorobrow	"	agronomia
Kotula Władysław	24/9 1893	Zamarstynów	"	leśnictwo
Kozłowski Stanisław	24/11 1894	Nastasów	"	teologia
Krzysik Stanisław (z odzn.)	8/12 1895	Bihacz	Bośnia	filozofia (przyn.)
Krzyżagórski Zygmunt	20/1 1895	Brandenburg	Prusy	agronomia
Łaba Floryan Witold	4/5 1895	Lwów	Galicja	technika (inż.)
Lubieński Pomian hr. Roman	6/5 1895	Poznań	W. ks. Poznańskie	filozofia (hist.)

Do str. 95.

Wynik egzaminu dojrzałości w gimnazyum realnem.

Cieńska Marya Magdalena (z odzn.) 23/III. 1895 we Lwowie

Pohoski Michał Mieczysław 12/IX. 1878 w Mielcu.

Marynowski Niezgoda Władysław	15/9 1894	Lwów	Galicja	technika (arch.)
Mucha Oskar	12/12 1894	"	"	technika (inż.)
Nadachowski Wierzbna Maryan	19/2 1891	Tłumacz	"	prawo
Poznański Stanisław	21/8 1893	Kamenkskoje	Rosya	technika (inż.)
Scheuring Herman	1/11 1894	Lwów	Galicja	medycyna
Trzcieniecki Tadeusz	9/3 1894	Tarnopol	"	agronomia
Tyszkowski Kazimierz (z odzn.)	30/6 1895	Kozówka	"	filozofia (hist.)
Wagschal Józef	12/10 1895	Rzeszów	"	prawo
Wechsler Tadeusz (z odzn.)	18/6 1895	Lwów	"	medycyna
<i>w oddziale B.</i>				
Binkowski Maryan	15/3 1894	Winniki	"	technika
Bubliński Jan	18/9 1891	Pikułowice	"	teologia
Doliński Stanisław	29/12 1894	Nockowa	"	agronomia
Drozd Piotr	20/11 1892	Prusy	"	weterynaryja
Freund Jakób	11/9 1892	Lwów	"	prawo
Fuhrmann Leopold	21/9 1895	"	"	akad. eksportowa
Grohmann Józef	8/2 1891	Karniów	"	medycyna
Herburt Kazimierz	31/3 1893	Nadwórna	"	prawo, akad. handlowa
Janko Józef (z odzn.)	27/8 1895	Wołków	"	technika
Klein Jan	6/12 1893	Lwów	"	prawo, akad. handlowa
Menkes Ignacy	27/1 1895	"	"	prawo, akad. handlowa
Nadel Adolf	26/3 1895	"	"	bank, adademia handl.
Palmi Jan	18/3 1894	Brody	"	prawo
Rechen Ernest	24/11 1894	Czerniowce	Bukowina	chemia farmacya
Rozenberg Norbert (z odzn.)	22/11 1894	Lwów	Galicja	medycyna
Rozenberg Władysław (z odzn.)	28/8 1895	Kraków	"	akademia handlowa
Rzeszutko Władysław (z odzn.)	9/10 1890	Terliczka	"	teologia
Stokłosa Franciszek	20/1 1889	Teofipółka	"	akademia handlowa
Stolarz Stanisław	15/5 1893	Bogdanówka	"	akademia handlowa
Szydelski Stanisław (z odzn.)	7/10 1892	Katusz	"	technika
Słowiński Zbigniew	15/7 1892	Dawidów	"	prawo
Wereszczyński Antoni	17/12 1890	Winniki	"	prawo
Wyspiański Jan (z odzn.)	4/7 1895	Sokal	"	akademia orientalna
Ziemba Julian	12/8 1892	Krosno	"	prawo
Zieniewicz Władysław	3/2 1895	Bóbrka	"	technika

W oddziale B. reprobowano jednego na pół roku.

Wykaz książek,

których będzie się używać w roku szkolnym 1912/13.

Klasa I. Religia a) obrz. rzym. kat.: Ks. dr. Jan Ślósarz, Katechizm religii katol. Wyd. 3. Lwów 1908 1 K. *b)* obrz. gr. kat.: Seređnyj katechizm chryst. katol. rel. odobrenyj awstr. Epyskopatom. Lwów 1906. 80 h. *Język łaciński*: Tadeusz Lewicki, Początki nauki języka łacińskiego (w druku). *Język polski*: Franciszek Konarski, Zwięzła gramatyka języka polskiego. Lwów 1911. Opr. 50 h. Dr. Maryan Reiter, Czytania polskie dla I. klasy z ilustracyami. Lwów 1910. Opr. 3 K. *Język niemiecki*: Dr. L. German — Dr. K. Petelenz — St. Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla I. klasy. Wyd. 7. Lwów 1910. 2 K. 40 h. *Geografia*: Eugeniusz Romer, Geografia. Wyd. 2. z atlasem Lwów 1908. 3 K. 20 h. *Historia powszechna*: Dr. Maryan Janelli i J. Kisielewska. Z dziejów ojczystych (w druku). *Matematyka*: Wincenty Frank, Arytmetyka dla kl. I i II. Lwów 1912. Opr. 2 K. 40 h. Jamrógiewicz-Strutyński, Geometria poglądowa. Stopień niższy (dla klasy I., II., III. szkół średn. Lwów 1912. Opr. 3 K. *Historia naturalna*: Dr. J. Nusbaum J. Wiśniowski, Wiadomości z zoologii dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 3. Lwów 1910. 3 K. 60 h. Dr. Józef Limbach, Botanika na klasę I. i II. szkół średn. (w druku). Rostafiński. Przewodnik do oznaczenia roślin, wyd. 4. 3 K.

Klasa II. Religia: a) obrz. rzym. kat.: Ks. dr. Jan Ślósarz, Katechizm religii katolickiej dla młodzieży szkół średnich. Wyd. 3. Lwów 1908. Opr. 1 K. *b)* obrz. gr. kat.: Seređnyj katechizm chryst. katol. rel. odobrenyj awstr. Epyskopatom. Lwów 1906. 80 h. *Język łaciński*: Dr. Zygmunt Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego dla klasy I. i II. szk. średn. Wyd. 6. Lwów 1907. Opr. 1 K. Józef Steiner i Dr. August Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla klasy II. opracowane przez Dr. Zygmunta Samolewicza. Wydanie 6 przygotował A. Frączkiewicz (w druku). *Język polski*: Antoni Małeckie, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 11. Lwów 1911. Opr. 2 K. 40 h. Dr. Maryan Reiter, Czytania polskie dla II. klasy z ilustracyami. Lwów 1911. Opr. 3 K. 40 h. *Język niemiecki*: Dr. L. German — Dr. K. Petelenz — St. Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla II. klasy. Wyd. 5. Lwów 1912. Opr. 2 K. 80 h. *Geografia*: Michał Siwak, Geografia dla klasy II. i III. Lwów 1911. Opr. 3 K. 20 h. *Historia powszechna*: Dr. Aleksander Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych dla niższych klas szkół średnich Część I. Wyd. 4. poprawione i uzupełnione. Lwów 1912. Opr. 2 K. *Matematyka*: Wincenty Frank, Arytmetyka dla kl. I. i II. Lwów 1912. Opr. 2 K. 40 h. Dr. Roman Jamrógiewicz- Kazimierz Strutyński, Geometria poglądowa. Stopień niższy dla klasy I., II. i III. szk. średn. Lwów 1910. Opr. 3 K. *Historia naturalna*: Dr. Józef Nusbaum i Józef Wiśniowski. Wiadomości z zoologii dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 3. Lwów 1910. 3 K. 60 h. Józef Rostafiński, Botanika szkolna dla klas niższych. Wyd. 6. Kraków 1907. 2 K. 60 h. J. Rostafiński, Przewodnik do oznaczenia roślin, wyd. 4. 3 K.

Klasa III. Religia: a) obrz. rzym. kat. Ks. Jougan, Liturgika. Wyd. 4. Lwów 1910. Opr. Ks. Szydelski, Dzieje biblijne starego zakonu, Lwów 1912. b) obrz. gr. kat.: Toronskyj A. Istoryja biblijna staroho zawita. Wyd. 2. Lwów 1889. Opr. 2 K. Toronskyj, Liturgika. Wyd. 3. Lwów 1905. (wyczerpane).
Język łaciński: Dr. Zygmunt Samolewicz i Tomasz Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Składnia. Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K. 40 h. Franciszek Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy III. Wyd. 6. Lwów 1912. Opr. 1 K. 80 h. Dr. Wojciech Krajewski, Czytanka łacińska dla klasy III, IV, i V. szkół średnich (w druku). **Język polski:** A. Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 9—11. Lwów 1911. Opr. 2 K. 40 h. Dr. Maryan Reiter, Czytanka polskie dla III. klasy z ilustr. Lwów 1912. Opr. 3 K. 40 h. **Język niemiecki:** Dr. L. German—Dr. K. Petelenz. — St. Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla klasy III. Wyd. 5. Lwów 1911. 2 K. 80 h. A. Jahner, Deutsche Grammatik. Wyd. 3 i 4. Lwów 1911. Opr. 2 K. 20 h. **Geografia:** Michał Siwak, Geografia dla klasy II. i III. Lwów 1911. Opr. 3 K. 20 h. **Historia powszechna** Gebert Bronisław i Gizela Gebertowa, Opowiadania z dziejów monarchii austr.-węg. Lwów 1912. Opr. 2 K. 50 h. **Matematyka:** Wincenty Frank, Początki arytmetyki ogólnej i algebry dla klasy III. Lwów 1912. Opr. 1 K. 50 h. Dr. Roman Jamrógiewicz i Kazimierz Strutyński, Geometria pogładowa. Stopień niższy. Lwów 1911. Opr. 3 K. **Fizyka:** Władysław Żłobicki. Wiadomości z fizyki dla niższych klas szkół średnich. (W druku).

Klasa IV. Religia a) obrz. rzym. kat. Ks. Dr. Szydelski, Dzieje biblijne Nowego zakonu. Lwów 1910. Opr. 1 K. 80 h. b) obrz. gr. kat. Toronskyj A., Istoryja biblijna nowoho zakona. Wyd. I i II. Lwów 1901. Opr. 1 K. 60 h. **Język łaciński:** Dr. Zygmunt Samolewicz i Tomasz Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Składnia. Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K. 40 h. Franciszek Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV. Wyd. 4. Lwów 1909. Opr. 2 K. C. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico. Wydał Fr. Terlikowski. Wyd. 4. Lwów 1912. Opr. 1 K. 60 h. **Język polski:** Ant. Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 9—11. Lwów 1910. Opr. 2 K. 40 h. Fr. Próchnicki i K. Wojciechowski, Wypisy polskie. Tom IV. Lwów 1911. Opr. 3 K. 60 h. **Język niemiecki:** Dr. L. German—Dr. K. Petelenz St. Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla IV. klasy. Wyd. 4 Lwów 1910. 3 K. Dr. A. Jahner, Deutsche Grammatik. Wyd. 3 i 4. Lwów 1911. Opr. 2 K. 20 h. **Język angielski:** F. W. Butler The English Language. Wiedeń. Opr. 4 K. **Geografia:** Stanisław Majerski, Geografia monarchii austr.-węgierskiej. Wyd. 6 Lwów 1912. Opr. 2 K. 20 h. **Historia powszechna:** Wincenty Zakrzewski, Historia powszechna Część I. Wyd. 7. Kraków 1911. Opr. 2 K. 40 h. **Matematyka:** Wincenty Frank, Arytmetyka i algebra, Część I. dla IV. i V. (w druku). Antoni Łomnicki Geometria. Część I. i II. dla kl. IV. i V. (Planimetria i Stereometria) Lwów 1911. Opr. 3 K. 40 h. **Fizyka:** A. M. Kawecki i Fr. Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 6. Kraków 1910. Opr. 2 K. **Mineralogia z chemią** Bronisław Duchowicz i Józef Wiśniowski, Wiadomości z chemii i mineralogii dla klas niższych. Lwów 1911. 2. K. 80.

Klasa V. Religia a) Ks. Dr. Maciej Sieniatycki, Ogólna katolicka dogmatyka. Wyd. 2. Lwów 1906. Opr. 2 K. b) obrz. gr. kat. A. Toronskyj,

Chryst. katol. dogmatyka fundamentalna i apologetyka dla klas wyższych. Wyd. II. Lwów 1906. Opr. 2 K. *Język łaciński*: Z. Samolewicz i T. Sołtysik. Gramatyka języka łacińskiego Część II. Składnia Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K. 40 h. Tadeusz Sinko, Wiązanka wierszy Owidjusza z dodatkiem wybranych elegii Tibulla i Propercjusza. Lwów 1912. Opr. 1 K. 60 h. Jan Jędrzejowski, Czytanka z dzieł Liwiusza (w druku). *Język polski*: Franciszek Próchnicki i Dr. Konst. Wojciechowski, Wypisy polskie dla klasy V. Lwów 1911. 3 K. 80 h. *Język niemiecki*: Jul. Ippoldt i Adolf Stylo, Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen I. Teil. V. Klasse. Wyd. 3. Lwów 1912. Opr. 3 K. 80 h. *Język angielski*: F. W. Butler The English Language. Wiedeń. 4 K. *Historia powszechna*: Win. Zakrzewski, Historia powszechna. Część I. Wyd. 7. Kraków 1911. Opr. 2 K. 40 h. Win. Zakrzewski, Historia powszechna. Część II. Wyd. 5. Kraków 1908. Opr. 2 K. 40 h. *Matematyka*: Pl. Dziwiński, Podręcznik arytmetyki i algebry dla klas wyższych. Wyd. 5. niezmienione. Lwów 1912. Opr. 4 K. 50 h. Antoni Łomnicki Geometrya. Część I. II. dla kl. IV. i V. Planimetrya i Stereometrya. Lwów 1911. Opr. 3 K. 40 h. *Historia naturalna*: Dr. Tadeusz Wiśniowski, Zasady mineralogii i geologii. Wydanie 3. Lwów 1912. Opr. 3 K. Józef Rostafiński, Botanika szkolna dla klas wyższych. Wyd. 4. Kraków 1911. Opr. 3 K. 20 h.

Klasa VI. Religia: a) obrz. rzym. kat. Ks. Dr. Sieniatycki, Dogmatyka szczegółowa Wydanie 2. Lwów 1910. Opr. 2 K. 20 h. b) obrz. gr. kat. A. Toronskyj, Dogmatyka czasna dla wyższych klas wydanie II. Lwów 1908. Opr. 2 K. *Język łaciński*: Tomasz Sołtysik, G. Sallustii Crispi Bellum Catilinae. Lwów 1910. Opr. 60 h. F. Nagórzański, Listy wybrane Pliniusza Młodszego. Lwów 1912. Opr. 1 K. 30 h. Jan Szczepański, Wybór mów Cyce-rona. Część I. (w druku). Stanisław Rzepiński, Wybór poezyi Wergilego. Wiedeń-Lwów 1912. Opr. 1 K. 70 h. Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Składnia Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K. 40 h. Franciszek Terlikowski, Życie publiczne, prywatne i umysłowe starożytnych Greków i Rzymian. Lwów 1912. (Książka pomocnicza). Opr. 4 K. 80 h. *Język polski*: I. Chrzanowski i K. Wojciechowski. Wiadomości z historyi literatury polskiej do r. 1822 z wypisami. (W druku). *Język niemiecki*: Jul. Ippoldt i A. Stylo: Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. II. Teil. VI. Klasse. Wyd. 2. Lwów 1910. Opr. 3 K. 60 *Geografia i Historia powszechna*: Win. Zakrzewski, Historia powszechna. Część III. Kraków 1908. Wyd. 4. Opr. 2 K. 80 h. *Matematyka*: Dr. Jerzy Miłulowicz, Podręcznik arytmetyki dla klasy VI. (w druku). Dr. A. Łomnicki, Geometrya, Część III. IV. dla kl. VI., VII. i VIII. Lwów 1912. Opr. 3 K. 80 h. *Historia naturalna*: Dr. Józef Nusbaum, Zoologia dla klas wyższych szkół średnich, Wydanie 2. Lwów 1912. Opr. 3 K. 60 h. *Chemia*: L. Brunner-Tołoczko, Chemia nieorganiczna III. wyd. Kraków 1908. 3 K. 40.

Klasa VII. Religia a) obrz. rz. kat. Ks. Karol Szczeklik, Etyka katolicka. Wyd. 5. Kraków 1912. Opr. 2 K. 20 h. b) obrz. gr. kat. Dorozynskyj. Etyka Lwów 1904. 2 K. *Język łaciński*: Jan Szczepański, Wybór mów Cyce-rona. Część I. i II. (w druku). Stanisław Rzepiński, Wybór poezyi Wergilego, Wiedeń-Lwów 1912. Opr. 1 K. 70 h. Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka

łacińskiego. Część II. Składnia. Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K. 40 h. Franciszek Terlikowski, Życie publiczne, prywatne i umysłowe starożytnych Greków i Rzymian. Lwów 1912. (Książka pomocnicza). Opr. 4 K. 80 h. *Język grecki*: Homera Odysseja, wydał M. Jezienicki, Wiedeń-Lwów 1908. Opr. 3 K. Wybór mów Demostenesa, wydał W. Schmidt, Wiedeń-Lwów 1893. Opr. 1 K. 40 h. Plato, wybór pism, opracował J. Jędrzejowski, Wyd. 1. ill. Lwów 1912. Opr. 3 K. E. Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Lwów 1909 Opr. 3 K. *Język polski*: Stanisław Tarnowski i Franciszek Wójcik, Wypisy polskie. Część I. Wyd. 1. Lwów 1909. Opr. 3 K. 30 h. Stanisław Tarnowski i Franciszek Próchnicki, Wypisy polskie. Część II. Wyd. 4. Lwów 1911. Opr. 3 K. 60 h. *Język niemiecki*: J. Ippoldt u. A. Stylo, Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen III. Teil. VII. Klasse. Lwów 1911. Wyd. 2. 4 K. *Geografia i Historia powszechna*: Win. Zakrzewski, Historia powszechna. Część III. Kraków 1908. Wyd. 5. Opr. 2 K. 80 h. Anatol Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wyd. 4. Kraków 1910. Opr. 2 K. *Matematyka*: Pl. Dziwiński, Podręcznik arytmetyki i algebry dla klas wyższych. Wyd. 4. Lwów 1910. Opr. 4 K. 50 h. Dr. A. Łomnicki, Geometria dla klas VI. VII. i VIII. Lwów 1912. Opr. 3 K. 80 h. I. Kranz, Logarytmy. Wyd. 2. Kraków 1905. Opr. 1 K. 30 h. I. Kranz, Zbiór zadań matematycznych dla klas wyższych. Wyd. 2. Kraków 1905. (Ks. pomocnicza). 3 K. 50 h. *Fizyka*: M. Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas. Wyd. 4. Kraków 1906. 3 K. 40 h. Fr. Tomaszewski, Chemia. Wyd. 4. Kraków 1912. Brosz. 70 h. *Propedeutyka filozoficzna*: Nuckowski, Początki logiki ogólnej, 1903. (Wyczerp.) 2 K.

Klasa VIII. *Religia a)* obrz. rzym. kat. Ks. Walenty Gadowski, Zarys historii kościoła katolickiego. Wyd. 3. Tarnów 1911. Opr. 3 K *b)* obrz. gr. kat. Wapler-Stefanowycz, Istorya chryst. katolickoi cerkwy. Lwiw 1903. 2 K. 40 h. *Język łaciński*: Wybór pism Kw. Horacego Flakkusa, wydał Julian Dolnicki. Opr. 1 K. 50 h. Wybrane pisma historyczne Tacyta, wydał I. Staromiejski. Wiedeń-Lwów 1898. Opr. 2 K 20 h. Z. Samolewicz-Softyski, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 9. Lwów 1909. Opr. 2 K. 40 h. *Język grecki*: Homera Odysseja, wydał M. Jezienicki, Wiedeń-Lwów 1908. Opr. 1 K. Plato, Wybór pism. opracował J. Jędrzejowski, Wyd. 1. ill. Lwów 1912. Opr. 3 K. Sofoklesa Edyp w Kolonie, opracował Jan Oko, Lwów 1912. Opr. 1 K. 80 h. E. Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Wydanie 4. Lwów 1909. Opr. 3 K. *Język polski*: Stanisław Tarnowski i Franciszek Próchnicki, Wypisy polskie. Część II. Wyd. 4. Lwów 1911. Opr. 3 K. 60 h. *Język niemiecki*: Julius Ippoldt, Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. IV. Teil VIII. Klasse. Lwów 1909. 4 K. *Geografia i Historia powszechna*: Stanisław Głabiński i L. Finkel, Historia austro-węgierskiej monarchii i wiadomości polityczne i społeczne. Wyd. 3. Lwów 1910. Opr. 2 K. Anatol Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wyd. 4. Kraków 1910 Opr. 2 K. *Matematyka*: Pl. Dziwiński, Podręcznik arytmetyki i algebry dla klas wyższych. Wyd. 4. Lwów 1910. Opr. 3 K. 60 h. Dr. A. Łomnicki, Geometria dla kl. VI. VII. i VIII. Lwów 1902. Opr. 3 K. 80 h. Kranz, Logarytmy. Wyd. 2. Kraków 1911. 1 K. 30 h. Kranz, Zbiór zadań matematycznych dla klas wyższych. Wyd. 1 i 2. Kraków 1905.

(Ks. pomocnicza.) 3 K. 50 h. *Fizyka*: M. Kawecki i Fr. Tomaszewcki, *Fizyka dla wyższych klas szkół średnich*. Wyd. 3. i 4. Kraków 1906. Opr. 3 K. 40 h. *Propedeutyka filozoficzna*: Lindner-Kulczyński, *Wykład psychologii*. Wyd. 3. Kraków 1912. Opr. 2 K. 20 h.

XVI.

Bursy i internaty.

Bursa Grunwaldzka założona przez Towarzystwo Szkoły Ludowej, utrzymuje się z opłat wychowanków, subwencji TSL. i darów. Prezesem Zarządu jest Dr. Ernest Adam dyrektorem zaś Dr. Wiktor Osiecki, prof. III. gimn. Bursa posiada 2 uczelnie. W czasie wolnym od nauki uczniowie oddają się zabawom, grze na mandolinie lub pracują w warsztatach introligatorskich i stolarskich. Z tutejszego zakładu mieszka w niej 8 uczniów.

Bursa św. Wojciecha, założona przez ks. Dra Jana Ślósarza, utrzymuje się z funduszu Tow. bursy św. Wojciecha, ze subwencji od instytucji publicznych, z opłat wychowanków. Prefektem jest ks. Dr. Thullie. Czas wolny od nauki przeznaczony jest na zabawy w ogrodzie i przechadzki lub też muzykę; niektórzy uczniowie należą do „skautu“; kilku uczęszcza do warsztatów studenckich. W łonie bursy istnieje kółko abstynenckie. Uczniów tut. Zakładeu mieszka w niej 6.

Dom im. T. Kościuszki, najstarsza bursa polska. Założyło ją i utrzymuje Towarzystwo Pomocy naukowej we Lwowie, którego prezesem jest dyrektor c. k. gimnazjum III., Stanisław Schneider. Kierownictwo bursy spoczywa w rękach profesora c. k. gimnazjum IV., Jana Szczepańskiego. Fundusze kasy stanowią opłaty wychowanków, subwencje i dary. Wychowankowie znajdują w bursie nie tylko umieszczenie i utrzymanie, lecz także kierunek dydaktyczny i wychowawczy. Wolny czas poza nauką spędza młodzież na wspólnych zabawach towarzyskich w domu, lub na wycieczkach, lub też na pracy w Czytelnii, bibliotece i w kółku tamburzystów „Struna“, oraz na przygotowaniu obchodów narodowych w Zakładzie. Z tut. Zakładu mieszka w niej 29 uczniów.

Internat wychowawczy XX. Zmartwychwstańców, założony przez Zgromadzenie XX. Zmartwychwstańców, utrzymuje się z opłat pobieranych od uczniów. Zarząd Internatu stanowią: rektor internatu, Ks. Adolf Netczuk, i ks. Wicerektor. Uczniom czterech klas niższych udziela się pomocy w naukach. Czas poza nauką spędzają wychowankowie na zabawach ruchowych, lekturze, oraz kształceniu się w muzyce i językach. Z tut. Zakładu mieszka w nim 19 uczniów.

XVII.

Imienny spis uczniów.

Klasa I A.

Baum Zygfryd	Marcinkowski Janusz
Brückner Józef, Moz. (18 II 1913.)	Mazurkiewicz Michał
Cudziło Konstanty	Meller Ludwik
Czerwiński Stanisław	Mięsowicz Kazimierz
Dawidek Stanisław	Münzer Jakub
Dubel Adam	Nabielec Kazimierz
Dzidek Władysław	Niedzielski Roman (17. III. 1913.)
Finkler Karol	Pfeffer Leon (1. XII. 1912.)
Gołąb Mieczysław	Pfützner Kazimierz
Gorne Henryk	Popiel Wincenty (1. XII. 1912.)
Grochowalski Stefan	Radzińska Mirosława
Hecht Henryk	Rossowski Antoni
Heppè Adam	Sieniewicz Zdzisław (4. X. 1912.)
Ingram Stanisław (10. II. 1913.)	Sosin Stefan
Kassern Maksymilian	Stand Salomon
Knopp Mieczysław	Strohschneider Jan Józef
Kossowski Adam	Svēceny Artur
Krauss Stefan (1. XII. 1912.)	Szpunar Tadeusz (1. XII. 1912.)
Kronisch Jakub	Tabor Jan
Lauterbach Emanuel	Ungar Józef
Lubelski Tadeusz	Zajączkowski Adam

Klasa I B.

Babak Tadeusz	Gnoiński Zbigniew
Bodek Alfred	Goldstein Edward
Borzęcki Ryszard	Grünberg Jakób
Bryk Kazimierz (1. II. 1913.)	Hapczyński Kazimierz
Cwetler Tadeusz	Hayder Roman
Czajkowski Andrzej	Herman Józef (17. III. 1913.)
Fedyk Jan	Hermelin Artur
Gettmann Władysław. (22. I. 1912.)	Hickiewicz Jan (12. XI. 1912.)

Josse Witold	Schiffer Fryderyk
Karczewski Tadeusz	Schreiber Kazimierz
Kleines Arnulf (26. XI. 1912.)	Sieradzki Władysław
Kürpisz Jerzy	Sklepiński Tadeusz
Kwaśniak Kazimierz	Sławiński Czesław (1. II. 1913.)
Lachowicz Kazim. (16. III. 1913.)	Steciak Teofil (7. XI. 1912.)
Link Adam	Steissel Leon
Markowski Ludwik	Stroka Bolesław
Mass Sami (22. XI. 1912.)	Szydłowski Maryan
Mikołajski Edward	Tanczyn Waclaw (3. XII. 1912.)
Nawrocki Stefan	Tarnawski Eustachy
Obertyński Maryan	Wallach Józef (7. XII. 1912.)
Piątkiewicz Stanisław	Wierzbicki Wiktor
Pomeranz Edmund	Wondrausch Tadeusz
Scheuring Wiesław	Zdanowicz Roman

Klasa I C.

Busz Jan (1. II. 1913.)	Mund Henryk
Daszkiewicz Jan	Pajaczek Stanisław
Drobner Edward	Pawłowski Bolesław
Dworski Bolesław	Pawłowski Tadeusz
Fischer Salo	Piotrowski Tadeusz
Geduldig Fabian	Pupka Władysław
Gorzeński Miecz. (1. II. 1913.)	Rinke Ludwik
Grabowski Witold	Schapira Salomon
Graf Filip	Schotz Józef (17. III. 1913.)
Grossmann Stanisław	Schulz Edmund
Hirschhorn Artur (18. VI. 1913)	Silber Alfred (30. IX. 1912.)
Hubisz Czesław	Śledziński Tadeusz
Kawecki Mieczysław	Smal Tadeusz
Krajewski Jan	Stadler Izydor (17. III. 1913.)
Krzemieński Władysław	Stankiewicz Tadeusz
Kusy Andrzej	Strom Henryk
Langner Tadeusz	Svějda Tadeusz
Litwiński Jerzy	Weisshaus Izydor (20. IX. 1912.)
Mrazek Mieczysław	Zborowski Zdzisław
	Zienkowicz Roman

Klasa I D.

Acht Wincenty	Gruszecki Jan
Buć Władysław (6. XII. 1912.)	Holzer Norbert
Buczaczer Józef	Howicki Włodzimierz
Czerny Juljan	Iwasieczko Jarosław
Fiel Józef	Kinal Hilary
Grünfeld Józef	Kmita Jarosław

Kordzik Stanisław	Reitmayer Józef
Kozak Juljan	Schlam Artur
Langnas Zygfryd (20. II. 1913.)	Siegmund Maryan
Maksymów Jan (22. XI. 1912.)	Sienkiewicz Włodzimierz
Manikowski Stefan	Sienkiewicz Zygmunt
Manikowski Tadeusz	Śmiałowski Zygmunt
Mescher Markus	Sokler Izidor
Müller Marceli (17. III. 1913.)	Szumlański Kazimierz
Oleksyn Jan	Tabak Henryk
Osiński Jan	Tadlewski Edward
Pełeński Zenobiusz	Telichowski Jan (3. I. 1913.)
Perier Witołd	Turczyn Jan
Pitter Bogumił	Tymiński Stefan
Regenbogen Emanuel	Wiśniowski Władysław
Reiche Edward	Zwergel Benjamin

Klasa II A.

Bieder Zygfryd	Łuczkiwicz Witołd
Bilecki Zygmunt	Łukasiewicz Włod. (12. VI. 1913.)
Blaustein Adam	Mach Witołd
Borowiczka Karol (3. IV. 1913.)	Mackiewicz Stefan
Brief Ludwik (22. X. 1912.)	Merkel Stanisław
Daszkiewicz Fr.	Mielnicki Jan
Dorfmann Zygmunt	Oboszyński Alfred
Eitelberg Roman	Pannenka Janusz
Ettinger Izaak	Perier Kazimierz
Gajewski Juljan	Pollak Alfred (7. X. 1912.)
Graf Marceli	Prokopowicz Jan (14. V. 1913.)
Heber Tobiasz	Rosenkranz Maryan
Homplewicz Maryan	Rosenzweig Maurycy
Jaksmanicki Stanisław	Stachon Władysław (18. III. 1913.)
Kaczmarczyk Stanisław	Stefański Franciszek
Kornicki Emil	Topf Emil
Lerner Jakób	Turkiewicz Eugeniusz
Lille Jan	Wahrhaftig Leon
Lisowski Jan	Wasyłkowski Tadeusz
Łagocki Władysław	Zawadzki Feliks
Łójkiewicz Jan	Złotowski Antoni (14. V. 1913.)

Klasa II B.

Augustyn Władysław	Burczak Józef
Baum Szymon	Cyma Zygmunt
Bigo Józef	Cwenar Stanisław (1. II. 1913.)
Bombach Ignacy	Dobrowolski Jerzy
Borkowski Adolf (17. III. 1913.)	Dziadoń Henryk (31. I. 1913.)

Feldstein Roman	Osmulski Fryderyk
Groo Wacław	Ostrowicz Tadeusz
Hahn Tadeusz	Pikulski Rudolf
Herman Władysław	Piżl Jerzy
Honheiser Henryk	Płoński Władysław
Jasiński Leopold	Pohrille Henryk
Królikiewicz Wacław	Radziuk Paweł
Kruszyński Stanisław	Rzepecki Zbigniew
Kulesiński Edw. (31. XII. 1912.)	Sasowski Adam
Landau Władysław	Scharf Józef
Libman Leon	Sokołowski Stanisław
Linde Tadeusz	Spysz Tadeusz
Majewski Romuald	Sztuka Tadeusz
Maternowski Tadeusz	Szumowski Kazimierz (31. I. 1913.)
Mokrzycki Bolesław	Taduch Kazimierz
Moszczeński Stanisław	Waligórski Stanisław
Motykiewicz Mieczysław	Wieczorek Karol
Neu Henryk	Widt Włodzimierz
	Zadurówic Jan

Klasa II C.

Acht Bernard	Pitułko Stanisław
Berlfein Bronisław	Polinkiewicz Jan
Broś Kazimierz (12. II. 1913)	Ptaszek Tadeusz
Czwartacki Aleksander	Pupka Zygmunt
Diener Maryan	Rappaport Zygmunt
Getter Jerzy	Rozwadowski Edward
Grossmann Maryan	Rudnicki Adam
Jakubowski Kaz. (12. II. 1913.)	Rudnicki Julian
Korsak Olgierd	Schiffers Tomasz
Kräuter Leopold (12. II. 1913.)	Schumann Feiweł
Kronfeld Michał	Siciński Adam
Król Jan	Stelmachowicz Tadeusz
Kuniczak Stanisław	Święch Antoni
Lauer Jakób (1. II. 1913.)	Szałajdewicz Maryan
Maślukiewicz K. (17. III. 1913.)	Szomek Wacław
Mucha Franciszek	Szubert Zefir (18. III. 1913.)
Nowak Włodzimierz	Szwedzicki Stanisław
Olearczyk Stanisław	Wenzel Franciszek
	Zwirn Adolf (17. III. 1913.)

Klasa II D.

Becher Wilhelm	Charków Eustachy
Bodek Marcin	Cybulski Aleksander
Bodek Zygmunt	Dorosz Józef

Klasa V. B.

Bałaban August	Miączyński Tadeusz
Beinlich Adolf	Moniak Jan (3. X. 1912).
Benoit Władysław. (25. IX. 1913.)	Nikodemowicz Stanisław
Bernacki Stanisław	Proczkowski Adam
Buchbinder Andrzej	Rosner Witold
Dzieślewski Zygmunt	Sawa Roman
Falkiewicz Józef	Sędzimir Witold
Gruda Seweryn	Sochaniewicz Władysław
Hamajda Maryan	Studnicki Tadeusz
Horodyski Maryan	Sym Karol
Jarzymowski Maryan	Szczepański Kazimierz
Kannenberg Tadeusz	Szczęsnowicz Franciszek
Katz Edmund	Szczygielski Stanisław
Kirschenbaum Leopold	Varisella Edward
Kopacz Kazimierz	Wilczek Adam
Marszałkowicz Kazimierz	Wilimowski Stanisław
	Zohn Józef

Klasa VI. A.

Adamiak Jan	Kaliński Lucyan
Bałaban Józef	Kardaszyński Ryszard
Burczak Kazimierz	Kogut Stanisław
Buxbaum Seweryn	Kohane Michał
Czapran Jan	Krysa Antoni
Czys Rafał	Laudyn Jerzy
Damm Kazimierz	Lerner Mojżesz
Fall Jan	Melichar Adolf
Fischer Henryk	Nowak Jan
Friedländer Natan	Piziewicz Tadeusz
Golanka Stanisław	Radnicki Józef
Helfgott Abraham	Rosenthal Franciszek
Holuka Stefan	Rurak Jan
Holzer Maurycy	Schwetz Stanisław
Janikowski Bolesław	Spysz Stanisław
Jasiński Michał	Szmidt Edward
Jossé Władysław	Wahl Joachim
	Wróblewski Karol

Klasa VI. B.

Accord Adam	Beinlich Maryan
Auster Mojżesz	Bijak Franciszek
Balken Joachim	Blaustein Jonasz
Bednarski Władysław	Blaustein Marek

Burstyn Eugeniusz
Domiczek Stanisław
Gimpel Adolf
Gimpel Maurycy
Gołębiowski Piotr
Gruber Emil
Imber Wilhelm
Jarosiewicz Adam
Kirkien Leszek
Klein Władysław
Kurpiel Tadeusz
Lang Karol
Machnowski Feliks

Mańkowski Kazimierz
Mudry Franciszek
Olszewski Maryan
Paleolog Adam
Picheta Władysław
Postępski Bogusław
Scheuring Witold
Sperling Samson
Szczerbanowski Tadeusz
Umański Władysław
Wasserbrenner Klemens
Zdanowicz Kazimierz
Ziemia Stanisław

Klasa VII A.

Baumgarten Samuel
Bendel Juda
Blaustein Aleksander
Borusiewicz Stanisław
Dobrowolski Wł. 17. III 1913.
Eisenbeisser Władysław
Flecker Wilhelm
Gedroyć Józef
Gimpel Marek
Górecki Tadeusz
Jasieniak Stanisław
Kamieniecki Michał
Kolbek Maryan
Kozdroński Tadeusz
Laudyn Władysław
Löwenherz Józef
Mikołajski Władysław
Miller Józef
Mudry Władysł. 22. II. 1913.

Neuwolner Emil
Nickles Eugeniusz
Nowakiewicz Zygmunt
Pączek Edward
Philipp Stanisław
Pospischill Szczęsny
Prochnik Zygmunt
Reichert Jan
Röhr Kazimierz
Rossowski Feliks
Schorr Jakób
Skorka Alojzy 16. IX. 1912.
Sozański Witold
Szydłowski Mieczysław
Tenner Jan
Thaler Leopold
Wiszniewski Maryan
Wojcikiewicz Adam
Zubczewski Roman

Klasa VII B.

Barański Kazimierz
Berger Leopold
Burzyński Jan
Daniec Tadeusz
Eustachiewicz Adam
Geduldig Henryk
Haimann Stanisław
Hanula Zdzisław
Hartleb Mieczysław

Hoffmann Maryan
Holzer Ignacy
Kawalec Rajmund 27. V. 1913
Keil Ignacy
Kornhäuser Max
Krobicki Witold
Kubiszyn Józef
Kusmer Wilhelm
Lubich Stefan

Klasa IV B.

Altstädter Hirsch	Mańkowski Ernest
Bard Alfred	Mostowski Henryk
Beltowski Juliusz	Netczuk Nikodem
Brachtel Michał	Nettik Tadeusz
Ciompa Teodor	Neu Leon
Cybulski Zygmunt	Ormezowski Leon
Dellmann Eugeniusz	Paklikowski Kazimierz
Drużeński Stan. (31. I. 1913.)	Pencakowski Stanisław
Durski Jerzy	Pesches Ludwik
Gött Maryan	Podhalicz Kazimierz
Höfer Artur	Szaunder Juljusz
Jarosz Ludwik	Sobierański Wacław
Jonasz Bertold	Sobolta Franciszek
Kohn Natan	Sozański Jan
Korasadowicz Stanisław	Stach Jan (14. V. 1913.)
Korasadowicz Zdzisław	Sternberg Ludwik
Kossowski Edward	Szor Stanisław
Kron Stanisław	Szydłowski Ludomir
Kurpisz Kazimierz	Wielochowski Włodzimierz
Landau Leszek	Wokroj Jan
Lorenz Kazimierz	Womela Adam
Łubieński hr. Mieczysław	Zadurowicz Jerzy
Lubliner Józef	Zasacki Henryk
	Zimand Jakób

Klasa V A.

Bryś Teodor	Mięsowicz Zygmunt
Chill Samuel	Nawrocki Adam
Citron Henryk	Pisarek Maryan
Danek Artur	Preyer Lubin (21. II. 1913.)
Ehrlich Juljusz	Przetocki Maryan
Gehrhardt Alfred	Rappaport Oswald
Godlewicz Aleksander	Rosenbaum Józef
Goldklang Norbert	Rudner Karol
Igel Oswald	Rutkowski Stanisław
Janelli Paweł	Sedlaczek Kazimierz
Janikowski Władysław	Selzer Henryk
Klimkiewicz Stanisław	Stepler Józef
Kochanowski Władysław	Strzemiński Szczepan
Komornicki Jan	Szulisławski Bronisław
Kretz Norbert	Tunis August
Krobicki Konstanty	Verschleisser Emanuel
Langner Mikołaj	Weinar Jan
Mayer Adam	Wittlin Maksymilian
	Żmudziński Stanisław

Gorgon Eryk
Gross Ozyasz
Gross Rudolf
Hausner Jerzy
Hulles Ernest
Kahane Artur
Klimkiewicz Władysław
Kösler Leon
Kwiatkowski Witołd
Lerner Adolf
Lityński Jan
Luft Adolf
Łyczkowski Edmund
Masłowski Roman
Mikulski Karol
Niewiadomski Bronisław

Nowicki Ryszard
Ochmann Łucyan
Piekarski Mieczysław
Podkowicz Józef
Reiter Albert
Rudeński Ludwik
Salz Szymon
Scheiner Bertold
Skurzak Ludwik
Stefko Kazimierz
Stoller Jan
Strzetelski Julian
Świtalski Maryan
Teliczek Włodzimierz
Unz Marcelli
Wroński Jerzy

Klasa III A.

Bar Oswald
Bihun Mirosław
Blustein Rudolf
Borysiewicz Władysław
Domiczek Julian
Douillet Wincenty (9. IX. 1912.)
Drescher Jerzy
Drescher Tadeusz
Dykas Tadeusz
Faldziński Mieczysław
Fichmann Ferdynand
Flecher Wacław
Fornelski Ludwik
Gelb Adam
Golda Józef
Goldberg Dawid
Grabowski Zbigniew
Haiman Adam
Kienzler Jerzy
Kwaśniak Leopold
Laskownicki Janusz
Lehrer Samuel
Linhardt Antoni
Lubliner Wilhelm

Malzówna Amelia
Michalewski Kazimierz
Paczosa Karol
Paszkowski Włodzimierz
Peniskiewicz Jerzy
Preidl Jan
Rajterowski Izydor (25. IX. 1912)
Rybicki Jan
Scharf Joachim
Sładowski Roman
Smulikowski Kazimierz
Starzewski Michał
Sternlieb Józef
Święch Adam
Szczepański Władysław
Szwechłowicz Edward
Tarnawski Jan (25. IX. 1913.)
Topf Karol
Warzościak Witołd
Wein Ernest
Weiss Walery (16. II. 1913.)
Wilimowski Maryan
Winkler Emil
Wroński Jan

Klasa III B.

Blumen Juliusz
Borysławski Fryderyk

Brajter Stanisław
Dobiecki Józef

Dziurzyński Stefan	Pusz Aleksander (23. X. 1912.)
Engl Stefan	Schab Juljusz
Golda Tadeusz	Schlam Karol
Hargesheimer Ed. (17. III. 1913.)	Ścigalski Henryk
Janicki Stanisław	Sędzimir Zbigniew
Janicki Tadeusz	Śieniewicz Zbigniew
Jasiński Kazimierz	Ślepecki Jan (21. X. 1912.)
Kawecki Władysław	Strassner Zygmunt
Kirschner Józef (31. I. 1913.)	Stryer Marek
Kosacz Adam	Sztuka Adam
Krzysztofowicz Józef	Tomanek Zdzisław
Link Karol	Vogelówna Debora
Lipski Eugen. (17. III. 1913.)	Wieleżyński Zyg. (15. II. 1913.)
Losch Marcin	Wielochowski Stanisław
Łępkowski Tomasz	Wierzbicki Karol
Łubieński hr. Zbigniew	Wittlin Ludwik
Makowicz Aleksander	Zaremba Maryan
Mangel Emanuel	Zborowski Stanisław
Nowakowski Stanisław	Zieliński Józef
Pitułko Władysław	Zinkes Aleksander

Klasa IV A.

Abrahamowicz Aleksander	Mossakowski Adam
Abrahamowicz Józef	Mejbaum Zygm. (5. II. 1913.)
Balkowski Karol	Mudry Aleksander
Béloháwek Artur	Orzelski Władysław
Bober Adam	Pineles Jakób
Budzynowski Jerzy	Piękosz Maryan
Feigl Paweł	Pisańik Maryan
Fried Izidor	Pollak Stefan
Gładysz Zygmunt	Poźniak Alfred
Grillmayer Edward	Przybylski Tadeusz
Jasilkowski Jan (4. XI. 1912)	Reiss Wilhelm
Keler Stefan	Rozwadowski Antoni
Kociumbas Stanisław	Rutkowski Adam
Komarnicki Roman	Schulz Marek
Kossowski Bolesław	Schwetz Adam
Kowalski Ludwik	Studnicki Bronisław
Kramarzewski Maryan	Świrski Edward
Krasicki Kazimierz	Tenerowicz Ludwik
Łodziński Roman	Überall Alfred
Magzamen Norbert	Węgrzyn Stanisław
	Zborowski Karol

Nawrocki Tadeusz	Rylski Władysław
Niedźwiedzki Jan 8. XI. 1912.	Scheffuer Jerzy
Nowakiewicz Zygmunt	Schnapek Emil
Ogonowski Stefan	Sławiński Tadeusz
Partyka Maryan 5. II. 1913.	Szygowski Maryan
Przystajko Stanisław	Terlikowski Tadeusz
Reiter Feliks	Weiss Wilhelm
Rumun Edward	Węgrzyn Władysław
Zienkowicz Stanisław.	

Klasa VIII. A.

Bizsak Wendelin	Krzyżagórski Zygmunt
Blaustein Jerzy	Łaba Floryan
Brandowski Teodor	Łubieński Roman hr.
Eisenstein Edward	Marynowski Władysław
Fedak Ludwik	Mucha Oskar
Frenkel Herman	Nadachowski Maryan
Füllenbaum Oskar	Poznański Stanisław
Godlewicz Tadeusz	Rojecki Bronisław (31. I. 1913.)
Hickiewicz Adam	Scheuring Herman
Jasiński Stanisław	Trzcieniecki Tadeusz
Jaworski Edward	Tyszkowski Kazimierz
Komorowski Tadeusz hr.	Wagschall Józef
Kotula Władysław	Walewski Zygmunt
Kozłowski Stanisław	Wechsler Tadeusz
Krzysik Stanisław	Zawistowski Józef

Klasa VIII. B.

Binkowski Maryan	Pospischill Roman
Blum Leon (18. III. 1913).	Radecki Stanisław
Bruchnalski Gustaw	Radnicki Zygmunt
Bubliński Jan	Rechen Ernest
Czarnik Adam	Reicher Władysław
Doliński Stanisław	Rosenberg Norbert
Drozd Piotr	Rosenberg Władysław
Freund Jakób	Rzeszutko Władysław
Fuhrmann Leopold	Stokłosa Franciszek
Grohmann Józef	Stolarz Stanisław
Herburt Kazimierz	Szydelski Stanisław
Janko Józef	Śliwiński Zbigniew
Klein Jan	Tadenier Maur. (29. III. 1913).
Menkes Ignacy	Wereszczyński Antoni
Nadel Adolf	Wyspiański Jan
Palmi Jan	Ziemba Julian
Zieniewicz Władysław	

XVIII.

Ogłoszenie.

1. Egzamin wstępny do kl. I. odbędzie się przed ferjami w dniu 1. lipca od god. 8. rano i ewent. po ferjach, w dniu 2. września o tym samym czasie.

Wpisy do kl. I. odbędą się w dniu 30, czerwca ew. 1. września) od godz. 10—1 przed południem.

Przy wpisie należy przedłożyć:

- a) metrykę potwierdzającą, że uczeń ukończył już lat 10 lub je ukończy w tym roku (kalendarzowym).
- b) świadectwo powtórnego szczepienia ospy, odbytego najdalej w roku, poprzedzającym wstąpienie do gimnazyum.
- c) świadectwo szkolne z półr. 2. kl. IV. pospolitej, jeżeli uczeń do szkoły uczęszczał.

d) Uścić takse wstępną i datki w kwocie łącznej K. 7 h. 20., które po niepomyślnem egzaminie zwraca się.

2. Zakres wymagań przy egzaminie wstępnym do kl I. jest następujący :

z religii : wiadomości : których nabyć powinien uczeń w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki szkolnej w szkołach czteroklasowych ;

z języka polskiego : czytanie płynne i wyraziste, objaśnienie czytanych ustępów pod względem treści i związku myśli ; opowiadania treści większymi ustępami, znajomość części mowy, odmiany imion i czasowników ; znajomość zdania pojedynczego, rozszerzonego i rozbioru jego części składowych pod względem składni zgody i rządu ; wreszcie poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom i piśmienny rozbiór jednego zdania rozwiniętego z dyktatu wyjątego, pod względem części mowy, ich formy tudzież części zdania ;

z języka niemieckiego : czytanie płynne i rozumiałe ; znajomość odmian rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimeków (osobistych, dzierżawczych i względnych), odmiana słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej, tudzież odmiany najwykleszych czasowników mocnych ; zasób wyrazów

z zakresu pojęć uczniom znanych i poprawne napisanie łatwego dyktatu, którego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku polskim ;

rachunków : pisanie liczb do miliona włącznie, biegłość w czterech działaniach liczbami całkowitemi ; pewność w tabliczce mnożenia i znajomość ważniejszych miar metrycznych, z uwzględnieniem zagadnień, wziętych z zakresu życia codziennego.

Uczniowie uznani przy egzaminie za nieudolnionych do klasy I, nie mogą w tym samym roku ani w tym, ani w innym zakładzie egzaminu powtórnie składać.

3. Wpisy uczniów publicznych i prywatnych na r. szk. 1913/14 odbędą się w dniu 29. i 30. sierpnia od 9—12 przed południem. Późniejsze zgłoszenia mogą być uwzględnione tylko w wypadkach wyjątkowych. Przy zapisie należy przedłożyć w dwu egzemplarzach rodowód dokładnie wypełniony.

Uczniowie, którzy już uczęszczali w tym zakładzie roku przedniego mają przy wpisie wykazać się ostatniem świadectwem szkolnem i złożyć K 2 na środki naukowe i K 1 na gry i zabawy. Uczniowie z innych zakładów będą przyjmowani tylko wyjątkowo, o ile Dyrekcyja uzna powody przeniesienia się za ważne, o ile na przyjęcie pozwoli miejsce w klasie, do której się zgłaszają. Uczniowie ci mają się zgłosić **bezw warunkowo w towarzystwie rodziców** i ub opiekunów, prawnie ustanowionych ; jeśli zaś będą przyjęci, mają złożyć przy wpisie taksę i datki, jak uczniowie kl. I. (t. j. K 7 h. 20) nadto a) metrykę urodzenia b) świadectwo szkolne z ostatniego półroczu, opatrzone klauzulą dyrekcyi, że mogą być przyjęci w innym zakładzie i poświadczeniem uwolnienia od opłaty szkolnej, jeżeli to uwolnienie mają.

4. Egzamin wstępny do kl. II.—VIII. tych uczniów, którzy albo się uczyli w domu albo po dłuższej niż 6-tygodniowej przerwie pragną uzyskać przyjęcie do gimnazjum, odbędzie się w d. 2. i 3. września. Uczniowie tacy mają przedłożyć a) metrykę nrodzin, b) ostatnie świadectwo szkolne, opatrzone przepisana klauzulą, c) świadectwo moralności za czas, w którym do szkoły nie chodzili, d) fotografię, stwierdzającą identyczność osoby (potwierdzenie władzy politycznej — we

Lwowie magistratu, lub policji) jeżeli uczeń nie był w tym zakładzie i Dyrekcji nie jest znany. Uczniowie wreszcie, którzy do szkół średnich nie uczęszczali, muszą przedłożyć świadectwo przebytej ospy naturalnej lub ospy szczepionej i to nie dawniej jak w ostatnim roku. Taksa za taki egzamin wynosi K 24 ewent. 36. Z egzaminu tego nie wydaje się świadectw; uczeń na tej podstawie może być przyjęty tylko w tym zakładzie na ucznia publicznego.

5. Prywatyści i eksterniści wyznania katolickiego obowiązani są w myśl reskryptu c. k. Min. W. i O. z 9. czerwca 1906 r. do przedkładania przed każdym egzaminem potwierdzenia, wydanego przez katolickiego duchownego, że pobierali naukę religii w zakresie przepisany przez odnośne plany naukowe i odbywali praktyki religijne.

6. Każdy uczeń obowiązany jest do ścisłego wykonywania przepisów szkolnych, a więc :

a) do noszenia uniformu przepisanego, zastosowanego **we wszystkich szczegółach** do wydanych rozporządzeń nieposłusznych dyrekcja nie przyjmuje, lub w teku roku wydali, na co się zwraca baczną uwagę Rodziców i Opiekunów ;

b) do mieszkania pod odpowiedzialnym nadzorem, jeżeli nie mieszka u rodziców ; gdyby uczeń mieszkał bez nadzoru, t. j. z uczniem starszym lub akademikiem albo tylko pokój od gospodarza wynajmował, a upomniany, stancyi nie zmienił, może być z zakładu usunięty ;

c) do złożenia w c. k. pocztowej kasie oszczędności za pomocą czeku opłaty szkolnej w kwocie K 40 za jedno półrocze i to w półroczu I. do 15. października, w półroczu II. do 15. marca. (Uczniowie uwolnieni lub starający się o uwolnienie nie składają opłaty).

7. Uczeń może być uwolniony od opłaty szkolnej, jeżeli przedłoży w terminie przepisany prośbę do c. k. Rady szkolnej i załączny :

a) świadectwo ubóstwa, wykazujące szczegółowo (cyframi) dochód roczny rodziców i zatwierdzone przez władzę polityczną ;

b) świadectwo roczne (lub półroczne wykaz cenzur) jako dowód, że z zachowania się ma cenzurę bardzo dobrą lub do-

brą, a z żadnego przedmiotu nauki nie ma cenzury gorszej jak dostateczną.

Uczniowie kl. I. mają złożyć opłatę szkolną za półrocze I. do końca listopada; ci jednak uczniowie ubodzy, którzy już w pierwszych dwu miesiącach okazali postęp we wszystkich przedmiotach nauki przynajmniej „dostateczny“, a zachowanie się ich jest przynajmniej „dobre“, mogą uzyskać odroczenie tego terminu do końca półrocza I., a w razie pomyślnej klasyfikacji za półrocze I. uwolnieni od opłaty szkolnej. Chcący z tego dobrodziejstwa korzystać, mają w terminie wyznaczonym wnieść na ręce dyrekcji prośbę nieostemplowaną do Wysockiej c. k. Rady Szkolnej krajowej, załączając dokładne (jak wyżej) świadectwo ubóstwa.

Examina poprawcze z jednego przedmiotu odbędą się w d. 29. i 30. sierpnia od godziny 8.

9. Rok szkolny 1913/14 rozpocznie się dnia 3 września uroczystym nabożeństwem w kościele PP. Klarysek dnia 4. września rozpocznie się regularna nauka szkolna.

Dyrekcya uprasza wreszcie rodziców i opiekunów, by często dowiadawali się o wszkole prowadzeniu się i postępach uczniów. Grono nauczycielskie udziela z wszelką gotowością wyjaśnienie podczas wywiadowczych konferencyi, których terminy ogłosi się z początkiem roku szkolnego.

Osoby, zamierzające utrzymywać w swych domach uczniów tutejszego zakładu, obowiązane są zgłosić się w Dyrekcji po odbiór regulaminu wydanego dla osób rozporządzeniem c. k. Rady szk. kraj. z dnia 31. maja 1898. l. 11.781.

Dr. M. A. Kurpiel.

